

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Διαχείριση και
Προστασία Περιβάλλοντος*

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Σχέδια διαχείρισης παράκτιων περιοχών στην Κύπρο για το μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον τομέα του τουρισμού

ΑΡΣΙΝΟΗ ΠΑΠΑΛΛΑ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Δρ. Μαρία Ντούλα

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ, 2020

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

**Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Διαχείριση και
Προστασία Περιβάλλοντος***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Σχέδια διαχείρισης παράκτιων περιοχών στην Κύπρο για το
μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον
τομέα του τουρισμού**

ΑΡΣΙΝΟΗ ΠΑΠΑΛΛΑ

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Δρ. Μαρία Ντούλα**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών
Στη Διαχείριση και Προστασία Περιβάλλοντος
από τη Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών
του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ, 2020

Περίληψη

Το κλίμα του πλανήτη αλλάζει και αναπόφευκτα επηρεάζει με πολλούς τρόπους την ανθρωπότητα. Όσο αφορά στο παράκτιο περιβάλλον, η μεταβολή της στάθμης των υδάτων, ο κίνδυνος διάβρωσης των ακτών και η αλλαγή της θερμοκρασίας είναι εξαιρετικά πιθανό να έχουν μεγάλες επιπτώσεις στις ανθρώπινες κοινωνίες και γενικά στο περιβάλλον. Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους οικονομικούς τομείς της Κύπρου με επενδύσεις εκατομμυρίων και μεγάλο μέρος του τοπικού πληθυσμού να εξαρτάται άμεσα από την εξέλιξή του. Η παράνομη ή η ανεξέλεγκτη δόμηση σε τουριστικές περιοχές της Κύπρου αποτέλεσε, και εξακολουθεί σε μερικές περιπτώσεις να αποτελεί, οξύ πρόβλημα για τη χώρα. Στις μέρες μας, ο τουρισμός χαρακτηρίζεται από έντονο καταναλωτισμό, τόσο στα υλικά αγαθά όσο και στις υπηρεσίες, χωρίς να λείπουν σε πολλές περιπτώσεις και οι υπερβολές.

Συνεπώς, η αειφόρος διαχείριση των παράκτιων ζωνών αποτελεί πλέον αδιαμφισβήτητη αναγκαιότητα για τις τουριστικές περιοχές ώστε με την ανάπτυξη κατάλληλων διαχειριστικών σχεδίων να μπορέσουν να προσαρμοσθούν, με τις μικρότερες επιπτώσεις, στις αλλαγές που θα προκληθούν από την κλιματικά αλλαγή, αλλά και να μπορέσουν να διατηρήσουν και να βελτιώσουν το κεφάλαιο «τουρισμός», προσφέροντας πράσινες υπηρεσίες, τόσο στους επισκέπτες όσο και στην τοπική κοινωνία.

Στο πνεύμα αυτό, ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εκτίμηση, μέσω ανάλυσης SWOT, των πλεονεκτημάτων, των αδυναμιών, των ευκαιριών και των απειλών ανάπτυξης και εφαρμογής αειφόρων διαχειριστικών σχεδίων για τις παράκτιες περιοχές της, στοχεύοντας στον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον τομέα του τουρισμού.

Τα αποτελέσματα της διατριβής αυτής προέκυψαν από εκτεταμένη έρευνα στον πληθυσμό των παράκτιων περιοχών (μόνιμων κατοίκων και επισκεπτών) με χρήση ερωτηματολογίων, αλλά και συγκριτικής αξιολόγησης με αποτελέσματα της βιβλιογραφίας ώστε να προσδιορισθούν τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες και οι απειλές εφαρμογής διαχειριστικών σχεδίων των παράκτιων ζωνών του νησιού.

Λέξεις κλειδιά: Κλιματική Αλλαγή, Παράκτια Ζώνη, Τουρισμός, Αειφόρος Ανάπτυξη, Διαχειριστικά Σχέδια

Summary

The planet's climate is changing and inevitably affects humanity in many ways. In regards to the coastal environment, the change of the sea levels, the risk of coastal erosion and the differences in temperature, are extremely likely to have major effects on the human societies and the environment in general. Tourism is one of the most important economic sectors in Cyprus with investments of millions and a large part of the local population depends directly on its growth. The illegal or uncontrolled construction in tourist areas of Cyprus has been, and still in some cases is, a severe problem for the country. Nowadays, tourism is characterized by intense consumerism, both in material goods and services, reaching in many cases the exaggerations.

Consequently, the sustainable management of the coastal zones is now an undeniable necessity for the tourist areas so as through the development of the appropriate management plans to be adapted, with the least impact, to the changes caused due to the climate change, but also to maintain and to improve the "tourism" part by offering green services to both visitors and local community.

In this concept, the purpose of this study is to assess, through a SWOT analysis, the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the amplification and implementation of the sustainable management plans for its coastal areas, aiming to reduce the consequences of the climate change in the tourism field.

The findings of this dissertation emerged from extensive research on the population of coastal areas (permanent residents and visitors) via questionnaires, comparing them with the bibliographic results to define the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the implementation plans in the coastal zones of the island.

Keywords: Climate Change, Coastal Zone, Tourism, Sustainable Development, Management Plans

Ευχαριστίες

Σε όλους, όσοι συνετέλεσαν στην ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διατριβής μου, εκφράζω θερμές ευχαριστίες για τη συνεχή βοήθεια και την αμέριστη συμπαράσταση που μου πρόσφεραν.

Αρχικά τις θερμές μου ευχαριστίες εκφράζω στην καθηγήτρια μου Δρα Μαρία Ντούλα η οποία με την αμέριστη βοήθεια και εμπιστοσύνη που μου έδειξε συνετέλεσε καθοριστικά στην ολοκλήρωση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής.

Θερμά ευχαριστώ και τους καθηγητές μου, Δρ.Αντώνη Ζορπά, Δρ.Μαρίνο Στυλιανού, Δρ.Ιωάννη Βογιατζάκη και Γεώργιο Μηλιαρέση †, οι οποίοι μου μετέδωσαν πολύτιμες γνώσεις και ζήλο, σημαντικά για την πορεία μου στο μέλλον.

Τέλος, στους ανθρώπους της οικογένειάς μου, οι οποίοι στάθηκαν δίπλα μου και σε αυτό το εγχείρημά μου, εκφράζω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου.

Στην γιαγιά μου Αρσινόη

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	1
1.1	Σημασία και Αναγκαιότητα της Μελέτης	1
1.2	Ανάλυση του προβλήματος	3
1.2.1	Οι παράκτιες ζώνες	3
1.2.2	Κλιματική αλλαγή και παράκτιες ζώνες	6
2	Παράκτια ζώνη	10
2.1	Η παράκτια ζώνη της Κύπρου.....	10
2.2	Το Νομοθετικό Πλαίσιο της Κύπρου	11
2.3	Κλιματική αλλαγή και επιπτώσεις στην Κύπρο.....	14
2.4	Ο τουρισμός στην Κύπρο και οι επιπτώσεις του	18
2.4.1	Επισκέπτες, εγκαταστάσεις και υπηρεσίες.....	18
2.4.2	Επιπτώσεις τουρισμού στην Κύπρο.....	22
3	Μεθοδολογία	28
3.1	Σκοπός, στόχοι και ερωτήματα της έρευνας	28
3.2	Μεθοδολογία προσέγγισης της Έρευνας	28
3.3	Μοντέλο Ανάλυσης SWOT	30
4	Αποτελέσματα	32
4.1	Ανάλυση αποτελεσμάτων ερωτηματολογίων	32
4.2	Σύγκριση με αποτελέσματα μελέτης για άλλα Μεσογειακά νησιά	50
5	Συμπέρασμα	57
5.1	Συζήτηση – Συμπεράσματα Ερευνητικών Δεδομένων	57
5.2	Προτάσεις.....	58
	Παραρτήματα	61
A	Ερωτηματολόγιο	61
A1	Ερωτηματολόγιο	61
	Βιβλιογραφία	67

Ακρωνύμια

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΠΠ: Επισκόπηση της Εφαρμογής της Περιβαλλοντικής Πολιτικής

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οδηγία των Κοινοτήτων

ΕΟΠ: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

ΕΣΔΠΚΑ: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

ΕΣΠΚΑ: Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

ΖΕΠ: Ζώνες Ειδικής Προστασίας

ΖΠΠ: Ζώνη Προστασίας της Παραλίας

ΚΟΤ: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού

ΟΔΠΠ: Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Περιοχών

ΣΔΛΑΠ: Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού

ΤΑΘΕ: Τμήμα Αλιείας και Θαλάσσιων Ερευνών

ΤΚΣ: Τόποι Κοινοτικής Σημασίας

IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change

IUCN: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources

N2000: Natura 2000

SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1 Σημασία και Αναγκαιότητα της Μελέτης

Η Νότια Ευρώπη, και κυρίως η ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, έχουν αναγνωρισθεί ως οι πλέον ευάλωτες περιοχές στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής παγκοσμίως.

Η Κύπρος, ένα από τα πιο γνωστά νησιά της Μεσογείου λόγω της πλούσιας φύσης της και των περιοχών φυσικού κάλλους, είναι μια χώρα που ήδη βιώνει την αλλαγή του κλίματος, όσον αφορά στις εκτεταμένες περιόδους ξηρασίας και τις σχετικές επιπτώσεις στην επάρκεια νερού, στη βιοποικιλότητα και σε άλλους τομείς.

Η Κύπρος, ως Μέλος της Ευρωπαϊκής οικογένειας, καλείται να αντιμετωπίσει με τις άλλες χώρες Μέλη τις προκλήσεις της εποχής μας. Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και των προσφερόμενων υπηρεσιών, αποτελεί τη νέα πραγματικότητα, την οποία επιβάλλεται να αντιμετωπίσει η χώρα αποτελεσματικά, με ριζικές αλλαγές και βελτιώσεις.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις, οι κλιματικές συνθήκες στην Κύπρο ενδέχεται να αλλάξουν σημαντικά την περίοδο 2021-2050 και να επηρεάσουν τον τουρισμό του νησιού. Σύμφωνα με τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) η τουριστική περίοδος ενδέχεται να επιμηκυνθεί την άνοιξη και το φθινόπωρο και συνάμα να επέλθει η ροή των ανθρώπων που επιλέγουν την Κύπρο ως τουριστικό προορισμό.

Ο τουρισμός παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομία της Κύπρου, η οποία από το 1960 είναι ένα από τα κυριότερα τουριστικά κέντρα της Μεσογείου. Στην τουριστική ανάπτυξη συνετέλεσε η γεωγραφική θέση της και οι κλιματικές συνθήκες.

Ο τουριστικός κλάδος της Κύπρου αντιμετωπίζει εντονότατο διεθνή ανταγωνισμό και συνεπώς είναι σημαντικό να ληφθούν έγκαιρα όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να

βελτιωθεί περαιτέρω η θέση της χώρας σε σχέση με τους παγκόσμιους ανταγωνιστές της.

Ο τουρισμός αποτελεί τη σπουδαιότερη πλουτοπαραγωγική δραστηριότητα της Κύπρου και επομένως αποκτά ιδιαίτερη σημασία ο έγκαιρος σχεδιασμός και υλοποίηση μέτρων ώστε να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι δυσμενείς καταστάσεις λόγω της κλιματικής αλλαγής. Είναι ενδεικτικό ότι εκτιμήσεις (PESETA, 2009) προβλέπουν ότι η αύξηση της θερμοκρασίας ενδέχεται να επηρεάσει την τουριστική δραστηριότητα, καθώς αρκετοί επισκέπτες είναι πιθανόν να αλλάξουν προορισμό ή να επιλέξουν τη χώρα τους για διακοπές.

Η διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος και η αποτροπή (περαιτέρω) υποβάθμισης του είναι μία σημαντική παράμετρος, η οποία επηρεάζει την αειφορία και τη βιωσιμότητα του τουριστικού τομέα της Κύπρου.

Η τουριστική ανάπτυξη, ιδίως στις περιοχές μεγάλης επισκεψιμότητας, αλλά και συγκέντρωσης τοπικού πληθυσμού, οδήγησε σε υποβάθμιση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, ιδίως στα περισσότερα ευάλωτα οικοσυστήματα.

Η παράκτια ζώνη, περιοχή ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τον άνθρωπο ανά τους αιώνες, φιλοξενεί πληθώρα δραστηριοτήτων, με σημαντικότερες το εμπόριο, τη ναυτιλία, τη βιομηχανία, τον τουρισμό και την αναψυχή.

Οι παραλίες της Κύπρου, παγκοσμίως γνωστές για την ομορφιά και καθαρότητά τους, αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα τουριστικά προϊόντα του νησιού και η διαχείρισή τους αποφέρει σημαντικά οφέλη στην οικονομία. Πέραν της σημασίας τους για την οικονομία και την ψυχαγωγία, τόσο των επισκεπτών όσο και των μόνιμων κατοίκων, οι κυπριακές παραλίες αποτελούν ενδιαίτημα για αρκετά είδη χλωρίδας και πανίδας, ορισμένα από τα οποία έχουν χαρακτηριστεί από τη Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης (IUCN) ως κινδυνεύοντα με εξαφάνιση, όπως η χελώνα καρέτα-καρέτα, η πράσινη χελώνα και η μεσογειακή φώκια (κρισίμως κινδυνεύον είδος) και το κρισίμως κινδυνεύον ενδημικό φυτό Μαλκόλμια η νανώδης *ποικ. η γυμνή* (*malcolmia nana* var. *glabra*), του οποίου ο μοναδικός πληθυσμός στο νησί περιορίζεται σε μικρή έκταση εντός της περιοχής του δικτύου «Natura 2000».

Η ελκυστικότητα των κυπριακών παραλιών δημιουργεί, αναπόφευκτα, πιέσεις στην ανάπτυξή τους, η οποία είναι μεν αναμενόμενη, θα πρέπει όμως να λυθούν μέτρα ώστε αυτή να γίνεται με τρόπο που να διασφαλίζει την αειφορία και το αξιοβίωτο των περιοχών αυτών, ώστε να μην επέλθουν καταστροφικές, μη αναστρέψιμες επιπτώσεις.

Αρνητικές επιπτώσεις στο παράκτιο περιβάλλον εξαιτίας του τουρισμού είναι η διάβρωση των ακτών, ο ευτροφισμός, η υποβάθμιση ή και καταστροφή των παράκτιων οικοσυστημάτων, η ρύπανση ακτών και υδάτων, κ.α.

Συνεπώς, η αναγκαιότητα μελέτης του συγκεκριμένου θέματος είναι μεγάλη καθώς οι πιέσεις στην Κύπρο λόγω κλιματικής αλλαγής θα είναι σημαντικές, με επιπτώσεις και στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος ήδη επιβαρύνει το περιβάλλον του νησιού και κυρίως τις παράκτιες ζώνες. Για την ομαλή λοιπόν προσαρμογή στις νέες συνθήκες με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό κόστος, απαιτείται η έγκαιρη μελέτη εναλλακτικών σεναρίων και ανάπτυξη διαχειριστικού σχεδίου, προσαρμοσμένου στις ιδιαιτερότητες του νησιού.

1.2 Ανάλυση του προβλήματος

1.2.1 Οι παράκτιες ζώνες

Το περιβάλλον ορίζεται ως ένα αγαθό, το οποίο προσφέρεται σε περιορισμένες ποσότητες, είναι φθαρτό και θεωρείται δύσκολο να ανασυντεθεί (Βαρβαρέσσος, 2000). Το περιβάλλον διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: το φυσικό και το τεχνητά δομημένο. Πιο συγκεκριμένα, το φυσικό περιβάλλον εμπεριέχει ό,τι προσφέρεται από τη φύση, δηλαδή το κλίμα, το έδαφος, τη χλωρίδα, την πανίδα κλπ., ενώ το δομημένο περιλαμβάνει τις ανθρώπινες κατασκευές, όπως τα κτίρια (Jenkins and Lickorish, 2004).

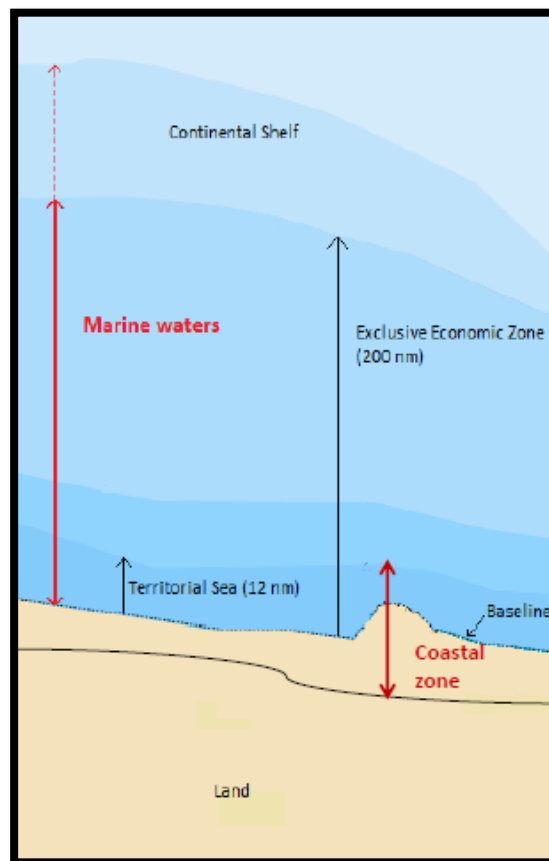
Η τουριστική δραστηριότητα «καταναλώνει» το περιβάλλον, με αποτέλεσμα να προκύπτουν ποικίλες επιδράσεις, είτε θετικές, είτε αρνητικές σε αυτό.

Μια παράκτια περιοχή αποτελεί συχνά δημοφιλή τουριστικό προορισμό, κυρίως του μαζικού τουρισμού. Οι περισσότεροι μεσογειακοί προορισμοί χαρακτηρίζονται, όχι μόνο από την εντατική ανάπτυξη και αστικοποίηση, αλλά και από την κατασκευή υποδομών μεγάλης κλίμακας, και για το λόγο αυτό, δέχονται ισχυρές πιέσεις. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις περιοχές αυτές προκύπτουν από την αλληλεπίδραση του τουριστικού τομέα με τις άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες (Αγοραστάκης, 2012, Zanetto and Soriani, 1996, Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001, Παπαπαύλου-Ιωακειμίδου, 2003).

Οι επιδράσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον (αρνητικές ή θετικές), εξαρτώνται από παράγοντες που σχετίζονται με το είδος της τουριστικής ανάπτυξης, τα χαρακτηριστικά των τοπικών περιβαλλοντικών πόρων και την ικανότητα των φορέων να διαχειρίζονται τους πόρους αυτούς (Κομίλης και Βαγιονής, 1999).

Όσον αφορά στην παράκτια ζώνη, ο γενικός ορισμός που δίνεται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος την περιγράφει ως: «το κομμάτι της ξηράς που επηρεάζεται από την εγγύτητά του με τη θάλασσα και το κομμάτι της θάλασσας που επηρεάζεται από την εγγύτητά του με την ξηρά, μέχρι το σημείο όπου οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες έχουν μετρήσιμες επιδράσεις στη χημική σύσταση του νερού και στη θαλάσσια οικολογία», (Ε.Ο.Π, 2011).

Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών, της Σύμβασης της Βαρκελώνης «Παράκτια ζώνη» ορίζεται η γεωγραφική περιοχή στην οποία οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ του θαλάσσιου και χερσαίου τμήματος συμβαίνουν σε μορφή σύνθετων οικολογικών συστημάτων, που προκαλούνται από βιοτικά και αβιοτικά συστατικά, συνυπάρχοντας και αλληλεπιδρώντας με τις ανθρώπινες κοινωνίες και τις σχετικές κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες, (Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Γεωγραφική κάλυψη Παράκτιας Ζώνης σύμφωνα με το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου (Πηγή : Τμήμα Περιβάλλοντος).

Εικόνα 2: Γεωγραφική κάλυψη Παράκτιας Ζώνης σύμφωνα με το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου (Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών).

Οι παράκτιες περιοχές (Εικόνα 2), είναι δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί και δέχονται όλο το φάσμα των επιπτώσεων το τουρισμού. Στις περιοχές αυτές, πολλές φορές, είναι δύσκολο να αναγνωριστούν οι συνέπειες του τουρισμού καθώς στην περιοχή αναπτύσσονται παράλληλα και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες. Η έντονη τουριστική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στην Κύπρο κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μέσω της χωρικής διάχυσης και της δημιουργίας τουριστικών υποδομών μέσα σε φυσικές περιοχές, έχει συμβάλει ουσιαστικά τόσο στον κατακερματισμό και στην καταστροφή οικοτόπων, όσο και στη μείωση του αριθμού ή/και στην απώλεια ειδών χλωρίδας και πανίδας. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις κατασκευής μεγάλων τουριστικών υποδομών, δεν προηγήθηκε εκπόνηση των απαραίτητων στρατηγικών μελετών, οι οποίες θα διασφάλιζαν την αειφορίας των τοπικών οικοσυστημάτων, ενώ έχουν υπάρξει και περιπτώσεις ανέγερσης αυθαίρετων τουριστικών εγκαταστάσεων μέσα σε φυσικές περιοχές. Αντίθετα, δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς η δυνατότητα ανάπτυξης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, αξιοποιώντας το γεγονός ότι ο πλούτος της κυπριακής φύσης είναι μεγάλος και διεθνώς αναγνωρισμένος (Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων 2014).

1.2.2 Κλιματική αλλαγή και παράκτιες ζώνες

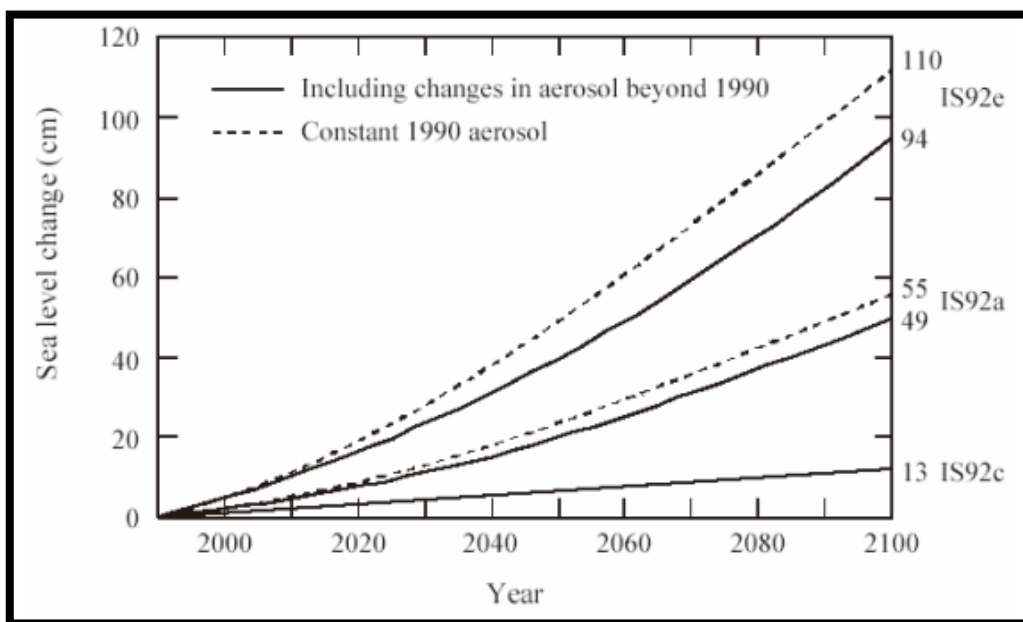
Ο κίνδυνος αλλαγής του κλίματος του πλανήτη είναι μια από τις μεγαλύτερες απειλές που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα, (Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, 2019).

Οι αλλαγές αυτές αναμένεται ότι θα ενταθούν και θα αυξηθεί η συχνότητα και η ένταση ακραίων καιρικών φαινομένων που προκαλούν επικίνδυνες καταστάσεις, όπως πλημμύρες, ξηρασίες, κατολισθήσεις, κ.α., ενώ εάν δε μειωθούν οι παγκόσμιες εκπομπές αερίων θερμοκηπίου τουλάχιστον στο ένα τρίτο των σημερινών επιπέδων πριν τα μέσα του αιώνα, αναμένεται οικολογική αλλά και κοινωνική κατάρρευση, π.χ. έλλειψη νερού, ερημοποίηση, παράκτια διάβρωση και πλημμύρες, καταστροφές σοδειών, εξάπλωση ασθενειών, εκατομμύρια «κλιματικοί πρόσφυγες», συχνότερα και εντονότερα ακραία καιρικά φαινόμενα καθώς και εξαφανίσεις ειδών.

Μία από τις σοβαρότερες επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος αναμένεται να είναι και η αύξηση της μέσης στάθμης της θάλασσας. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στη διαστολή του νερού λόγω αύξησης της θερμοκρασίας, λιώσιμο των αλπικών παγετώνων και των πάγων της Γροιλανδίας και της Ανταρκτικής. Τα τελευταία 140 χρόνια, η αύξηση της μέσης επιφανειακής θερμοκρασίας κατά 0,4-0,8°C (Meehl and Stocker, 2007), είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της μέσης στάθμης των ωκεανών κατά 10-20 εκ. Σύμφωνα με την IPCC, η επιδείνωση της αποσταθεροποίησης του κλίματος θα επιφέρει αύξηση της μέσης στάθμης της θάλασσας κατά 15-95 εκ. τον επόμενο αιώνα με τις παραλιακές ζώνες και τα μικρά νησιά να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε αυτήν την εξέλιξη. Οι παραλιακές ζώνες με μικρή ή μηδενική κλίση θα αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο της κατάκλισης, ενώ η άνοδος της στάθμης του θαλάσσιου νερού θα έχει σαν συνέπεια να προχωρήσουν τα θαλάσσια νερά βαθύτερα στην ξηρά, σε βαθμό που να προκληθούν φυσικές και υλικές καταστροφές στα δέλτα των ποταμών, στις παράκτιες πόλεις, στις τουριστικές εγκαταστάσεις, στις καλλιέργειες και αλλού. Ορισμένες περιοχές θα καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτες λόγω και της φυσικής βύθισης της ξηράς ως προς τη θάλασσα, ενώ παράλληλα θα ενταθεί η φυσική διάβρωση των ακτογραμμών. Το φαινόμενο αυτό, ονομάζεται «Κατακλυσμός» και ορίζεται ως η μόνιμη μετακίνηση της θάλασσας στη χερσαία ζώνη. Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος, προβλέπει συνολική απώλεια παράκτιων περιοχών η οποία θα ανέρχεται στο 33 % το 2080 (IPCC, 2007).

Στον αιώνα που πέρασε, το παγκόσμιο επίπεδο της θάλασσας έχει ανέβει από 10 έως 20 εκ.. Παρά όμως το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η θερμοκρασία του πλανήτη ανήλθε

κατά 0,6°C και η συγκέντρωση CO₂ στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί κατά 30%, φαίνεται πως δεν έχει συμβεί κάποια δραματική επιτάχυνση στην άνοδο της μέσης στάθμης θάλασσας. Παρ' όλα αυτά, τα έτη 2025 – 2030, η στάθμη της θάλασσας αναμένεται να ανέβει 2 με 3 φορές γρηγορότερα από ότι στο παρελθόν, ως άμεση ανταπόκριση στον διπλασιασμό των ποσοτήτων CO₂ στην ατμόσφαιρα. Η αναμενόμενη άνοδος της μέσης στάθμης θερμοκρασίας, σύμφωνα με την IPCC ενδέχεται να είναι της τάξης του ενός μέτρου και θα συμβεί σταδιακά μέσα στα επόμενα 100 χρόνια. Βάσει των προβλέψεων για το κλίμα και των σεναρίων εκπομπής, η IPCC έχει υπολογίσει το μέγεθος της μελλοντικής αλλαγής της στάθμης της θάλασσας για την περίοδο 1990-2100, ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου. Για άνοδο της θερμοκρασίας κατά 1,5-4,5° C, τα μοντέλα υπολογίζουν παγκόσμια μέση άνοδο της στάθμης της θάλασσας κατά 13-94 εκ. την περίοδο 1990-2100, (Σχ. 1).

Σχήμα 1: Μελλοντικές μεταβολές της παγκόσμιας στάθμης της θάλασσας σύμφωνα με την Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (Πηγή: Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC).

Ορισμένες παράκτιες ζώνες, βιώνουν ήδη το φαινόμενο των πλημμυρών, με πιο πρόσφατη την περίπτωση των ακτών της Αυστραλίας. Η συχνότητα, το μέγεθος και η έκταση των πλημμυρών, είναι συνάρτηση της υπερθέρμανσης του πλανήτη, της αύξησης της στάθμης της θάλασσας, την αύξηση του ύψους της πλημμυρίδας της παλίρροιας και την αύξηση της έντασης και συχνότητας των καταιγίδων. Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (2007), επισημαίνει στην

αναφορά της ότι, είναι πιθανόν περισσότερο από 100 εκατομμύρια άνθρωποι να υποστούν τις συνέπειες μιας παράκτιας καταιγίδας ή πλημμύρας κάθε χρόνο από το 2080 κι έπειτα.

Όσον αφορά στη διάβρωση των ακτών, η οποία παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο, οφείλεται τόσο στις κλιματικές μεταβολές, όσο και σε ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Η ανθρώπινη επέμβαση, όπως η κατασκευή μεγάλων φραγμάτων ανάντη των ακτών που αποτρέπει τις ποτάμιες αποθέσεις σε αυτές, η εξόρυξη άμμου (αμμοληψία), που προκαλεί τη διατάραξη της ισορροπίας των ιζημάτων, η εκρίζωση δέντρων, η άντληση υπόγειων νερών που συμβάλλει στην καθίζηση του εδάφους και γενικότερα η ανάπτυξη των ακτογραμμών, οδηγούν είτε σε μακροχρόνια είτε σε βραχυχρόνια διάβρωση των ακτών. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Δουκάκη Ε. (2005), τα τεχνικά έργα, όπως βραχίονες, κυματοθραύστες, λιμάνια, ενδέχεται να προκαλέσουν επιτάχυνση της διάβρωσης των παρακείμενων ακτών. Το Eurosrion Programme (2004), αναφέρει ως ανθρωπογενείς παράγοντες που οδηγούν σε διάβρωση των ακτών, τα λιμάνια, τις εγκαταστάσεις παραγωγής ενεργείας, (π.χ. : τα αιολικά πάρκα), τα κατασκευαστικά τουριστικά θέρετρα, τις μαρίνες, τα προστατευτικά κατασκευαστικά έργα όπως κυματοθραύστες και την εξόρυξη υδρογονανθράκων και φυσικού αερίου.

Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί σταδιακή εξαφάνιση ή συρρίκνωση παράκτιων υγροβιότοπων, εξαιτίας της ανόδου της στάθμης της θάλασσας που αυξάνει την αλατότητα του νερού, προκαλώντας, αντικατάσταση της βλάστησης του γλυκού νερού με βλάστηση αλμυρού νερού, (WGII, 2007). Η αύξηση της συγκέντρωσης άλατος στο νερό μπορεί να εμφανιστεί και σε περιοχές με θερμότερα κλίματα, εξαιτίας της αυξητικής τάσης της θερμοκρασίας που οδηγεί σε εξάτμιση σημαντικής ποσότητας νερού. Αυξημένη συγκέντρωση άλατος, παρατηρείται και στους υπογείους υδροφορείς με αποτέλεσμα την υφαλμύρωσή τους, καθιστώντας το νερό ακατάλληλο για χρήση για σκοπούς άρδευσης, ύδρευσης αλλά και για εξυπηρέτηση της οικοδομικής βιομηχανίας. Τόσο, η υφαλμύριση των υδροφορέων, όσο και η εισχώρηση θαλάσσιων υδάτων σε εκβολές ποταμών, οφείλονται σε κλιματικές αλλαγές λόγω της υπερθέρμανσης του πλανήτη και κυρίως εξαιτίας της ανόδου της στάθμης της θάλασσας.

Η συνύπαρξη ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και σημαντικών οικοσυστημάτων δημιουργεί μια σειρά από συγκρούσεις μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος, (Δημοπούλου κ.ά., 2007).

Συγκεκριμένα η αύξηση της οικοδόμησης οδηγεί σε συγκέντρωση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων σε ευαίσθητο περιβαλλοντικά χώρο. Παράλληλα οι μη συμβατές χρήσεις γης που προκύπτουν λόγω της ανάπτυξης του τουρισμού και της βιομηχανίας, αλλά και η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, η ρύπανση από ατυχήματα, η κακή διαχείριση των αστικών, βιομηχανικών και γεωργικών αποβλήτων που διοχετεύονται στη θάλασσα όπως επίσης και οι επιχωματώσεις των ακτών αποτελούν τις σημαντικότερες πιέσεις του παράκτιου χώρου υποβαθμίζοντας συγχρόνως το παράκτιο περιβάλλον, (Παπανίκα και Σέρβου, 2012· Τμήμα Περιβάλλοντος ΚΔ, 2008) .

Συγχρόνως, η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διάλυση του κοινωνικού ιστού ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης (κυρίως του τουρισμού), η απώλεια περιουσίας καθώς και ευκαιριών για ανάπτυξη λόγω της παράκτιας διάβρωσης αλλά και της ανόδου της στάθμης της θάλασσας, όπως επίσης και η ανεργία και η κοινωνική αστάθεια από την παρακμή παραδοσιακών επαγγελμάτων (παράκτια αλιεία μικρής κλίμακας) αποτελούν προβλήματα με σημαντικό κοινωνικό-οικονομικό αντίκτυπο (Παπανίκα και Σέρβου, 2012).

Κεφάλαιο 2

Παράκτια ζώνη

2.1 Η παράκτια ζώνη της Κύπρου

Η Κύπρος, αναμένεται να επηρεαστεί σημαντικά από την κλιματική αλλαγή, με αύξηση της συχνότητας και έντασης των ξηρασιών και των ζεστών κλιματικών συνθηκών, αυξανόμενες ακραίες ψηλές θερμοκρασίες και μειωμένες βροχοπτώσεις (Lelieveld, et al., 2012).

Η Κύπρος, με συνολική ακτογραμμή 782 χιλ., αντιστοιχεί στο 0,54% της συνολικής ακτογραμμής της ΕΕ. Τα 296 χιλ. της ακτογραμμής του νησιού (38%) βρίσκονται εντός της περιοχής που ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία, τα 404 χιλ. (52%) βρίσκονται στο υπό τουρκική κατοχή τμήμα της, ενώ το υπόλοιπο μέρος της βρίσκεται εντός της περιοχής των βρετανικών στρατιωτικών βάσεων. Στις παράκτιες δραστηριότητες αντιστοιχεί το 40-60% του ΑΕΠ, ενώ, εκτός από τη Λευκωσία, όλες οι άλλες μεγάλες πόλεις της Κύπρου έχουν αναπτυχθεί στην παράκτια ζώνη, όπου και κατοικεί το 48% του συνολικού πληθυσμού (CYPADAPT, 2014:72). Σύμφωνα με το Τμήμα Περιβάλλοντος της Κυπριακής Δημοκρατίας (2006), η παράκτια ζώνη επεκτείνεται 2 χιλ. από την ακτογραμμή προς την ενδοχώρα, και καλύπτει το 23% της συνολικής επιφάνειας της χώρας, στην οποία ζει και εργάζεται περίπου το 50% του συνολικού πληθυσμού. Εντός της ζώνης αυτής, δραστηριοποιείται και το 90% της τουριστικής βιομηχανίας (CYPADAPT, 2014:73) του νησιού. Στην παράκτια ζώνη βρίσκονται επίσης τα δύο διεθνή αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου και τα δύο λιμάνια Λεμεσού και Λάρνακας όπως και το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού οδικού δικτύου της χώρας (CAMP CYPRUS, 2008:5).

Κοινός παράγοντας των ακτών της Κύπρου είναι η σφραγίδα ποιότητας. Σύμφωνα με τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού (ΚΟΤ) για το έτος 2019 η Κύπρος αυτή τη στιγμή είχε 66 παραλίες βραβευμένες με «Γαλάζια Σημαία», διάκριση η οποία αποτελεί διεθνή θεσμό προώθησης της περιβαλλοντικής συνείδησης των χωρών. Ένας οικολογικός χαρακτηρισμός που απονέμεται σε παραλίες και μαρίνες ανά την υφήλιο, οι οποίες πληρούν τις προδιαγραφές της και επίσης απονεμήθηκε στην Κύπρο για τα

“Καθαρότερα Νερά για Κολύμπι στην Ευρώπη” με την ίδια βαθμολογία 100% κάθε χρόνο.

Οι αμμόλοφοι, οι αλυκές, τα έλη και άλλα οικοσυστήματα βρίσκονται διάσπαρτα στην κυπριακή ακτογραμμή αν και σε περιορισμένες εκτάσεις (DoE, 2010). Στις παράκτιες περιοχές φιλοξενούνται αξιόλογα οικοσυστήματα, δέλτα ποταμών, υγρότοποι (λίμνη Ακρωτηρίου και Ορόκλινης) και αλυκές, τα οποία αποτελούν ενδιαίτημα αναπαραγωγής πολλών ειδών. Πολλές από τις παραπάνω περιοχές περιλαμβάνονται σε καθεστώς ειδικής προστασίας σύμφωνα με Ευρωπαϊκές Οδηγίες ή Διεθνείς Συμβάσεις (RAMSAR). (CYPADAPT, 2014:72).

Οι μεγάλες παραλίες της Κύπρου είναι αμμώδεις, (Αμμόχωστου, Λάρνακας, Λεμεσού, Πόλη Χρυσοχούς και Μόρφου) ενώ υπάρχουν εκτενείς παραλίες με βότσαλα στις περιοχές της Επισκοπής και σε περιοχές της παραλίας της Μόρφου, καθώς επίσης και σε περιοχές της νότιας ακτής μεταξύ Λεμεσού και Λάρνακας και μεταξύ Πέτρας του Ρωμιού και Πάφου (Δημητρόπουλος, 2002, Δημόπουλος και Δημητρόπουλος, 1998). Υπάρχουν επίσης βραχώδεις ακτές που βρίσκονται σε διάφορες περιοχές της ακτογραμμής (το μεγαλύτερο μέρος του νοτιοανατολικού τμήματος του νησιού), από το ακρωτήριο Πύλας μέχρι το Παραλίμνι καθώς και στον Ακάμα και στο μεγαλύτερο μέρος της ακτογραμμής της Κυρήνειας (CYPADAPT, 2014:73).

Η παράκτια ζώνη της Κύπρου είναι πυκνοκατοικημένη (αστικά κέντρα Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου, Ελεύθερη περιοχή Αμμοχώστου) και υφίσταται αυξανόμενες πιέσεις από διάφορες πηγές, όπως η τουριστική ανάπτυξη, η ναυτιλιακή ανάπτυξη, τα κτίρια, οι δρόμοι και οι βιομηχανικές δραστηριότητες (υδατοκαλλιέργειες, μονάδες αφαλάτωσης, μονάδες παραγωγής ενέργειας, μονάδες επεξεργασίας νερού και λυμάτων), (CYPADAPT, 2014:73).

2.2 Το Νομοθετικό Πλαίσιο της Κύπρου

Τα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας περιλαμβάνουν τη θαλάσσια ζώνη που εκτείνεται σε απόσταση 12 ναυτικών μιλίων από τις ακτές.

Για τον παράκτιο χώρο/παράκτια ζώνη της Κύπρου δεν υπάρχει ένας ενιαίος νομικός ή λειτουργικός ορισμός. Ωστόσο υπάρχουν τρεις διαφορετικοί ορισμοί, γεωγραφικού κυρίως χαρακτήρα που ο καθένας εξυπηρετεί τους σκοπούς της εκάστοτε νομοθεσίας του ή θεσμικού πλαισίου:

- Η «Παραλία περιλαμβάνει εδάφη εντός απόστασης όχι μεγαλύτερης των εκατό φαρδών από τη γραμμή της ανώτατης στάθμης παλίρροιας».
- Η πολιτική Τουρισμού του 1990 (κάτω από τον περί Ξενοδοχείων Νόμο και τον περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου – Σχέδιο Ανάπτυξης Δήλωση Πολιτικής) ορίζει μια «ζώνη» των 3 χιλιομέτρων από την ακτή, με σκοπό την ρύθμιση της ανάπτυξης του τουρισμού.
- Η μελέτη για Προστασία των Ακτών που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων έχει υιοθετήσει την «παράκτια ζώνη», ως την περιοχή των 2 χιλιομέτρων από την ακτογραμμή, για σκοπούς μελέτης των προβλημάτων διάβρωσης των ακτών, (Camp Cyprus, 2008:1).
- Όσον αφορά στη διαχείριση των υδάτων, η Κύπρος έχει σημειώσει σχετική πρόοδο, κυρίως με την έγκριση του δεύτερου Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΣΔΛΑΠ) και την εφαρμογή νέας πολιτικής τιμολόγησης του ύδατος που καλύπτει ορισμένες υπηρεσίες ύδατος. Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικά κενά στα προγράμματα παρακολούθησης και εκκρεμεί η διαπίστωση του κατά πόσον το νέο νομικό πλαίσιο για την τιμολόγηση παρέχει επαρκή κίνητρα στους χρήστες για ορθολογική χρήση του ύδατος, καθώς η επαρκής μέτρηση και ογκομετρική χρέωση των αντλήσεων είναι περιορισμένες.
- Πρόοδος έχει επίσης σημειωθεί ως προς τη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς πλέον εφαρμόζεται το Στρατηγικό Πλαίσιο Διαχείρισης Αποβλήτων και έχουν θεσπιστεί τα Εθνικά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων για όλα τα ρεύματα αποβλήτων.

Από την Επισκόπηση της Εφαρμογής της Περιβαλλοντικής Πολιτικής (ΕΕΠΠ) του 2019 προκύπτει ότι, όσον αφορά στην προστασία της φύσης, εξακολουθούν να υφίστανται ανεπάρκειες στον χαρακτηρισμό του χερσαίου τμήματος του δικτύου Natura 2000. Η αποτελεσματική προστασία των τόπων Natura 2000 ιδίως στις παράκτιες ζώνες από μη συμβατές δραστηριότητες ή εξελίξεις που τις κατακερματίζουν ή τις υποβαθμίζουν εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία. Τα σχέδια διαχείρισης για αυτούς τους τόπους πρέπει να ολοκληρωθούν και να εφαρμοστούν καταλλήλως, ενώ πρέπει να διενεργηθούν με ορθό τρόπο και όλες οι απαραίτητες περιβαλλοντικές εκτιμήσεις προτού εγκριθούν πιθανώς επιζήμια σχέδια ή έργα.

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία των Οικοτόπων, 92/43/ΕΟΚ, προβλέπει την ίδρυση ενός οικολογικού δικτύου χερσαίων και θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών, γνωστού

ως «Natura 2000» (N2000), για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και ειδών άγριας χλωρίδας και πανίδας που συγκεντρώνουν από οικολογικής αξίας το ενδιαφέρον και αποτελούν προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Οδηγία έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με τον περί Προστασίας της Φύσης και Άγριας Ζωής Νόμο με Αρ. 153(Ι)/2003.

Στην Κύπρο, οι περιοχές (χερσαίες και θαλάσσιες) που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο «Natura 2000», έχουν επιλεγεί με βάση επιστημονικά κριτήρια και εφόσον πληρούν τα κριτήρια των Παραρτημάτων της Οδηγίας ως περιοχές κοινοτικού ενδιαφέροντος για καθορισμό Ειδικών Ζωνών Διατήρησης. Οι θαλάσσιες περιοχές που έχουν ενταχθεί στο ευρωπαϊκό Δίκτυο «Natura 2000» ως Τόποι Κοινοτικής Σημασίας βάσει των διατάξεων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ πληρούν και τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο της Σύμβασης της Βαρκελώνης, το οποίο κυρώθηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία στις 28.6.1988 και για την εφαρμογή του οποίου αρμόδιο είναι το Τμήμα Αλιείας και Θαλάσσιων Ερευνών (ΤΑΘΕ). Οι θαλάσσιες περιοχές, οι οποίες έχουν ενταχθεί στο ευρωπαϊκό Δίκτυο «Natura 2000» ως Τόποι Κοινοτικής Σημασίας βάσει των διατάξεων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, είναι οι εξής:

- Χερσόνησος Ακάμα
- Πόλις-Γιαλιά
- Ακρωτήριο Άσπρο-Πέτρα του Ρωμιού
- Θαλάσσια περιοχή Μουλιά
- Κάβο Γκρέκο
- Θαλάσσια περιοχή Νησιά.

Το Τμήμα Περιβάλλοντος Κύπρου είναι το σημείο επαφής για τις πολιτικές που σχετίζονται με την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Περιοχών (ΟΔΠΠ).

Δηλαδή τα κάτωθι:

- Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΠ της Μεσογείου, ως το 7ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βαρκελώνης, υπογράφηκε στις 21.1.2008 και τέθηκε σε ισχύ στις 24.3.2011.
- Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου του 2002 σχετικά με την εφαρμογή στην Ευρώπη της ΟΔΠΠ.

- Οδηγία 2014/89/ΕΕ για το Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό, άρθρο 7, Αλληλεπιδράσεις ξηράς-θάλασσας.

Μέχρι σήμερα το Πρωτόκολλο έχει υπογραφεί από 15 συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης, περιλαμβανομένης της ΕΕ (με Αποφάσεις του Συμβουλίου για την υπογραφή και κύρωση του Πρωτοκόλλου ημερ.4.12.2008 και 13.9.2010, αντίστοιχα), και τέθηκε σε ισχύ στις 24.3.2011. Η Κύπρος είναι η μόνη μεσογειακή χώρα μέλος της ΕΕ η οποία δεν έχει μέχρι σήμερα προχωρήσει στην κύρωση του Πρωτοκόλλου, κυρίως λόγω της ανησυχίας που εξέφρασε το Υπουργείο Εσωτερικών σε σχέση με το άρθρο 8 του Πρωτοκόλλου, το οποίο προβλέπει ότι δεν θα πρέπει να επιτρέπεται η δόμηση σε απόσταση 100 μέτρων από την υψηλότερη χειμερινή ίσαλη γραμμή, εκτός υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, σύμφωνα με τον περί Προστασίας της Παραλίας Νόμο, «παραλία» περιλαμβάνει εδάφη εντός απόστασης όχι μεγαλύτερης των 100 υαρδών (91,44 μέτρα) από τη γραμμή της ανώτατης στάθμης της παλίρροιας, στην οποία καμία οικοδομή δεν θα ανεγείρεται, εκτός και αν ικανοποιεί το δημόσιο συμφέρον και χορηγηθεί έγκριση από το Υπουργικό Συμβούλιο. Όπως προκύπτει, το Πρωτόκολλο καθορίζει ως «ζώνη προστασίας» ζώνη 100 μέτρων, ενώ η υφιστάμενη εθνική νομοθεσία επιτρέπει τον καθορισμό της σε πολύ μικρότερη απόσταση, αφού θέτει μόνο το μέγιστο όριο απόστασής της από τη στάθμη του νερού.

2.3 Κλιματική αλλαγή και επιπτώσεις στην Κύπρο

Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος στην Ευρώπη έχει προβλέψει ότι η ετήσια μέση θερμοκρασία στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου αναμένεται να αυξηθεί σε μεγαλύτερο βαθμό από τον παγκόσμιο μέσο όρο, ενώ αναμένεται να μειωθεί η ετήσια βροχόπτωση στην περιοχή, με μείωση του αριθμού ημερών βροχόπτωσης και αυξημένο κίνδυνο καλοκαιρινής ξηρασίας. Πράγματι, οι περίοδοι ξηρασίας έχουν γίνει συχνότερες και εντονότερες στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια, (Zachariadis, 2010).

Όσον αφορά στη θερμοκρασιακή μεταβολή, από την ανάλυση των μετεωρολογικών δεδομένων των σταθμών της Λευκωσίας και Λεμεσού για τις περιόδους 1892 – 2010 και 1903 – 2010, παρατηρείται αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της ατμόσφαιρας κατά 1,4°C και 2,3°C, αντίστοιχα.

Από στοιχεία της Μετεωρολογικής Υπηρεσίας Κύπρου προκύπτει επίσης μείωση των βροχοπτώσεων, καθώς η μέση ετήσια βροχόπτωση στην Κύπρο μειώθηκε από 559 mm

την περίοδο 1901 – 1930 σε 463 mm την περίοδο 1971 – 2000, (ποσοστό μείωσης 17%), ενώ η μείωση εξακολουθεί μέχρι τις μέρες μας.

Ο υπολογισμός των αναμενόμενων μεταβολών κυρίως της θερμοκρασίας, της βροχόπτωσης και των ακραίων καιρικών φαινομένων για τις περιόδους 2021 – 2050 και 2071 – 2100 σε σχέση με την περίοδο αναφοράς 1961 – 1990 που πραγματοποιήθηκε με προσομοιώσεις υψηλής χωρικής ανάλυσης με χωρικά κλιματικά μοντέλα (RCMs), καταδεικνύει τις ήδη υπάρχουσες τάσεις του κλίματος, δηλαδή αύξηση της θερμοκρασίας, μείωση της βροχόπτωσης και επιδείνωση των ακραίων φαινομένων. Για την περίοδο 2021 – 2050 υπολογίζεται ότι η αύξηση της ετήσιας μέγιστης θερμοκρασίας θα φτάσει τους 1.3-1.9°C. Πιο συγκεκριμένα, οι ορεινές περιοχές του Τροόδου παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση της μέγιστης θερμοκρασίας η οποία φτάνει τους 1.9°C ενώ στις ήδη επιβαρυνμένες περιοχές της ενδοχώρας αναμένεται αύξηση της τάξης των 1.6°C. Ακόμα, στις δυτικές και νότιες περιοχές η αύξηση της μέγιστης θερμοκρασίας που προβλέπεται είναι 1.4°C και 1.5°C αντίστοιχα ενώ στις ανατολικές περιοχές αναμένεται αύξηση περίπου 1.3°C. Όσον αφορά την περίοδο 2071 - 2100, αναμένεται ακόμα μεγαλύτερη αύξηση η οποία κυμαίνεται μεταξύ 3.0°C - 4.2°C. Ειδικότερα, η μεγαλύτερη αύξηση της μέγιστης θερμοκρασίας, 4.2°C, προβλέπεται στις ορεινές περιοχές, ωστόσο και στην περιοχή της ενδοχώρας η αύξηση είναι σημαντική και φτάνει τους 3.5°C. Στις δυτικές, νότιες και ανατολικές περιοχές και παράλια αναμένεται αύξηση 3.0°C περίπου. Σχετικά με τη βροχόπτωση, τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων των κλιματικών μοντέλων δείχνουν ότι για την περίοδο 2021 - 2050 οι αλλαγές στην ετήσια βροχόπτωση δεν είναι επίσης σημαντικές και οι όποιες μειώσεις (περίπου 10 - 20 mm ετησίως) περιορίζονται στις ορεινές περιοχές του Τροόδου.

Οι μεγαλύτερες μειώσεις στη βροχόπτωση αναμένονται στην περίοδο 2071 – 2100 όπου τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στις ορεινές, και δυτικές περιοχές, κυρίως στη χερσόνησο του Ακάμα, η μείωση θα είναι της τάξης των 100 - 130 mm ετησίως ενώ στις νότιες περιοχές, θα είναι της τάξης των 90 - 100 mm ετησίως. Στις ανατολικές περιοχές και στην ενδοχώρα οι μειώσεις της βροχόπτωσης αναμένεται να είναι μικρότερη των 50 mm ετησίως. Σχετικά με τα ακραία φαινόμενα καύσωνα, για την περίοδο 2021 – 2050 υπολογίζεται ότι ο ετήσιος αριθμός των πολύ ζεστών ημερών (θερμοκρασία άνω των 35°C) αναμένεται να αυξηθεί σε 34 ημέρες στις περιοχές της ενδοχώρας, 30 στις ορεινές περιοχές, 19 στις νότιες και 17 στις ανατολικές. Τη μικρότερη αύξηση των πολύ ζεστών ημερών παρουσιάζουν οι δυτικές περιοχές (Επαρχία Πάφου) όπου είναι της τάξης των 2-5 ημερών. Μεγαλύτερες αλλαγές στις πολύ ζεστές ημέρες αναμένονται για την

περίοδο 2071 – 2100. Σε όλη την περιοχή μελέτης αναμένονται αυξήσεις της τάξης των 50 – 60 ημερών εκτός της χερσονήσου του Ακάμα και της ευρύτερης περιοχής της Αγίας Νάπας όπου η αύξηση είναι της τάξης των 5 ημερών. Αύξηση αναμένεται και στις θερμές (ή τροπικές) νύκτες εκείνες κατά τις οποίες η ελάχιστη θερμοκρασία ξεπερνά τους 20°C. Αναφορικά με την περίοδο 2021 – 2050 ο αριθμός των θερμών νυκτών αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά στις ορεινές και δυτικές περιοχές και να φτάσει τις 38 και 32 ημέρες αντιστοίχως. Στην υπόλοιπη περιοχή η αύξηση αναμένεται μεταξύ 25 – 30 ημερών. Για την περίοδο 2071 – 2100, οι ορεινές και δυτικές περιοχές παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση των θερμών νυκτών της τάξης των 65 – 70 ημερών, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές η αύξηση φτάνει τις 55 ημέρες. Τέλος, οι περίοδοι ξηρασίας αναμένεται να γίνουν πιο συχνές στο κοντινό και απώτερο μέλλον στην Κύπρο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων, για την περίοδο 2021 – 2050, αναμένεται αύξηση των ξηρών ημερών, δηλαδή αυτών με βροχόπτωση μικρότερη των 0.5 mm, της τάξης των 4-6 ημερών στις παράκτιες περιοχές και 10-12 ημερών στις ορεινές περιοχές και στις περιοχές τις ενδοχώρας. Όσον αφορά την περίοδο 2071 – 2100, αναμένονται μεγαλύτερες αλλαγές στον αριθμό των ξηρών ημερών. Πιο συγκεκριμένα, στην παράκτια ζώνη από την περιοχή της Πάφου μέχρι τη Λάρνακα αναμένεται αύξηση 10 ημερών ενώ στην υπόλοιπη περιοχή η αύξηση κυμαίνεται από 15 έως 20 ημέρες.

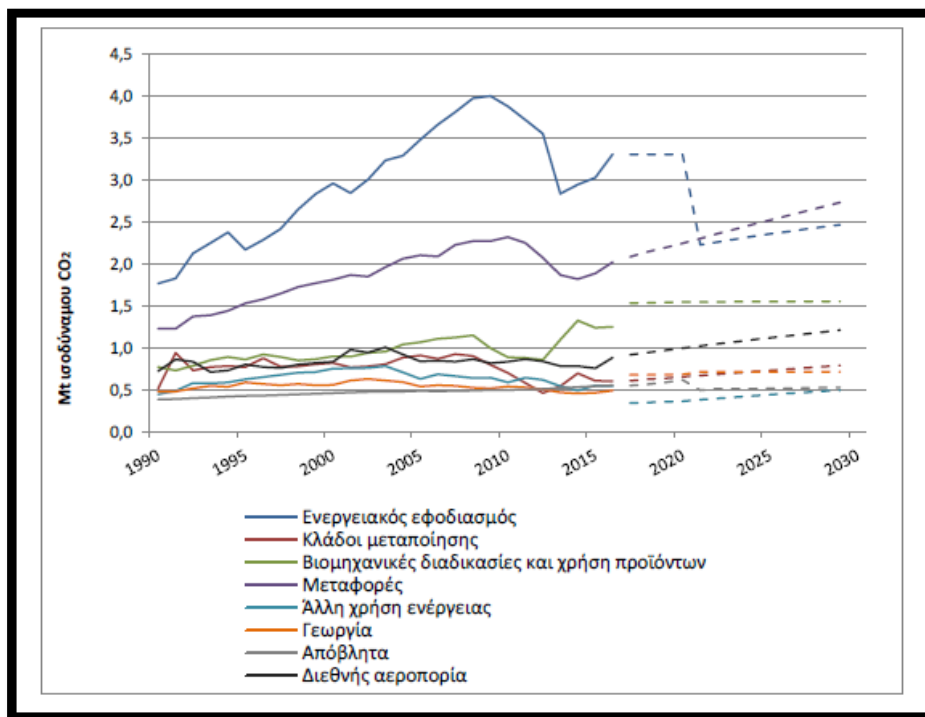
Για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον τομέα των παράκτιων ζωνών της Κύπρου, έγινε αρχικά μια συσχέτιση των παρατηρούμενων και αναμενόμενων αλλαγών στο κλίμα της Κύπρου με τις επιπτώσεις που κάθε μία από αυτές μπορεί να επιφέρει. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στον Πίνακα 1 που ακολουθεί, (CYPADAPT, 2014).

Για το 2020, ο εθνικός στόχος της Κύπρου βάσει της απόφασης επιμερισμού των προσπαθειών είναι η μείωση των εκπομπών κατά 5 % σε σύγκριση με το 2005.

Για το 2030, ο εθνικός στόχος της Κύπρου βάσει του κανονισμού για τον επιμερισμό των προσπαθειών είναι η μείωση των εκπομπών κατά 24 % σε σύγκριση με το 2005.

Η Κύπρος έχει προβλέψει ότι μπορεί να μην επιτύχει τους στόχους της για το 2020 και για το 2030 κατά ένα μεγάλο ποσοστό. Με τα υφιστάμενα μέτρα, η Κύπρος προβλέπει ότι δεν θα επιτύχει τον στόχο της για το 2030 για 47 ποσοστιαίες μονάδες. Ωστόσο, η Κύπρος έχει προβλέψει ότι με πρόσθετα μέτρα, το κενό μπορεί να μειωθεί σε 17 ποσοστιαίες μονάδες.

Το 2017, η Κύπρος θέσπισε νέα Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠΚΑ). Το 2014 είχε εκδοθεί Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΔΠΚΑ), το οποίο ενσωματώθηκε στην ΕΣΠΚΑ ούτως ώστε η ΕΣΠΚΑ και το ΕΣΔΠΚΑ να αποτελούν πλέον ένα ενιαίο έγγραφο. Μεταξύ των ευαίσθητων τομέων που προσδιορίστηκαν συγκαταλέγονται οι υδάτινοι πόροι, η γεωργία, τα εδάφη, η αλιεία και οι υδατοκαλλιέργειες, τα δάση, η βιοποικιλότητα, η δημόσια υγεία, ο τουρισμός, οι παράκτιες ζώνες, η ενέργεια και οι υποδομές (Σχήμα 2).

Σχήμα 2. Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά τομέα (Mt. ισοδύναμου CO₂.) Ιστορικά δεδομένα 1990- 2016. Προβλέψεις 2017-2030. (Ετήσια απογραφή αερίων θερμοκηπίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 1990–2016)

Μέχρι πρόσφατα, τα παράκτια έργα που κατασκευάζονταν δεν λάμβαναν υπόψη τη περιβαλλοντική διάσταση ενός παράκτιου συστήματος. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την επίδραση από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες και επεμβάσεις δημιούργησε πολλά προβλήματα στις ακτές με σημαντικότερο τη διάβρωση.

Η διάβρωση από πλημμύρες στην Κύπρο, αναμένεται μεγαλύτερη στις αμμώδεις παραλίες, όπως οι παραλίες της Λάρνακας και της Λεμεσού, στις οποίες το φαινόμενο της διάβρωσης είναι αρκετά έντονο τα τελευταία 30 έτη (περίπου 40% της ακτογραμμής των ελεύθερων περιοχών της Κύπρου υπόκειται σε διάβρωση).

Πίνακας 1: Σχέση μεταξύ κλιματικής αλλαγής και επιπτώσεων στον τομέα των παράκτιων ζωνών, (CYPADAPT, 2014).

Πιθανές κλιματικές αλλαγές	Επιπτώσεις
Άνοδος της στάθμης της θάλασσας	<ul style="list-style-type: none"> • Διάβρωση ακτών, απώλεια έκτασης της παραλίας • Μείωση του συνολικού μήκους της ακτογραμμής • Κατακλυσμός, πλημμύρα • Διείσδυση θαλασσινού νερού στους παράκτιους υδροφορείς, υποβάθμιση ποιότητας υπόγειων υδάτων • Αλατότητα εδαφών • Απώλειες ή αλλαγές στα παράκτια οικοσυστήματα
Αύξηση της συχνότητας και της έντασης των ακραίων καιρικών φαινομένων	<ul style="list-style-type: none"> • Καταστροφές από τις καταιγίδες και τις πλημμύρες στο παράκτιο δομημένο περιβάλλον, άνοδος των επίπεδων νερού και αύξηση του ύψους των κυμάτων • Κίνδυνος πλημμύρας και κατακλυσμού, κυματικών καταιγίδων • Αύξηση της διάβρωσης των ακτών • Αφαίρεση της παροχής ιζήματος • Υποβάθμιση παράκτιων οικοσυστημάτων
Αύξηση της θερμοκρασίας στην επιφάνεια της θάλασσας	<ul style="list-style-type: none"> • Αύξηση της θερμικής στρωμάτωσης, των επιβλαβών αλγών, υποβάθμιση παράκτιων οικοσυστημάτων, απώλεια ειδών και φυσικών αξιοθεάτων

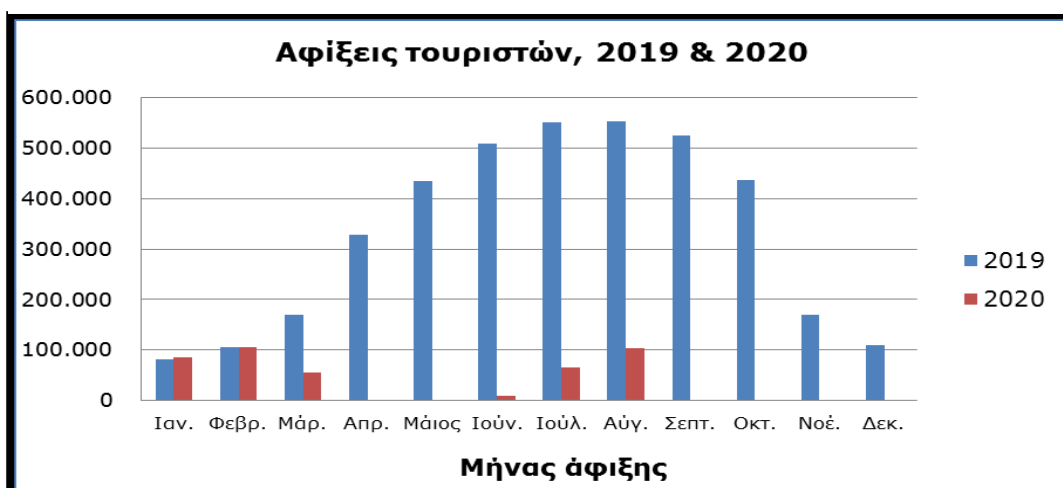
2.4 Ο τουρισμός στην Κύπρο και οι επιπτώσεις του

2.4.1. Επισκέπτες, εγκαταστάσεις και υπηρεσίες

Οι αφίξεις τουριστών τον Αύγουστο 2020 ανήλθαν σε 104.261 σε σύγκριση με 553.845 τον Αύγουστο 2019, σημειώνοντας μείωση 81,2%.

Για την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2020, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 424.850 σε σύγκριση με 2.735.839 την αντίστοιχη περίοδο του 2019, σημειώνοντας μείωση 84,5% (Σχήμα 3). Επισημαίνεται ότι από τον Μάρτιο 2020, εφαρμόστηκαν στην Κύπρο τα μέτρα ανάσχεσης της εξάπλωσης της πανδημίας κορωνοϊού (COVID-19), τα οποία περιλάμβαναν την απαγόρευση εισόδου στη Δημοκρατία διαφόρων κατηγοριών προσώπων, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστών, μέχρι τις 8/6/2020. Έκτοτε υπήρξε σταδιακή άρση των μέτρων και άρχισε να επιτρέπεται η άφιξη από συγκεκριμένες χώρες σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση χωρών από το Υπουργείο Υγείας, βασισμένη σε εκτιμήσεις των επιδημιολογικών τους κινδύνων.

Ο σκοπός ταξιδιού τον Αύγουστο 2020 ήταν κατά 78,0% των τουριστών για διακοπές, 17,9% επίσκεψη σε φίλους ή συγγενείς και 4,1% επαγγελματικός, (Πίνακας 2).

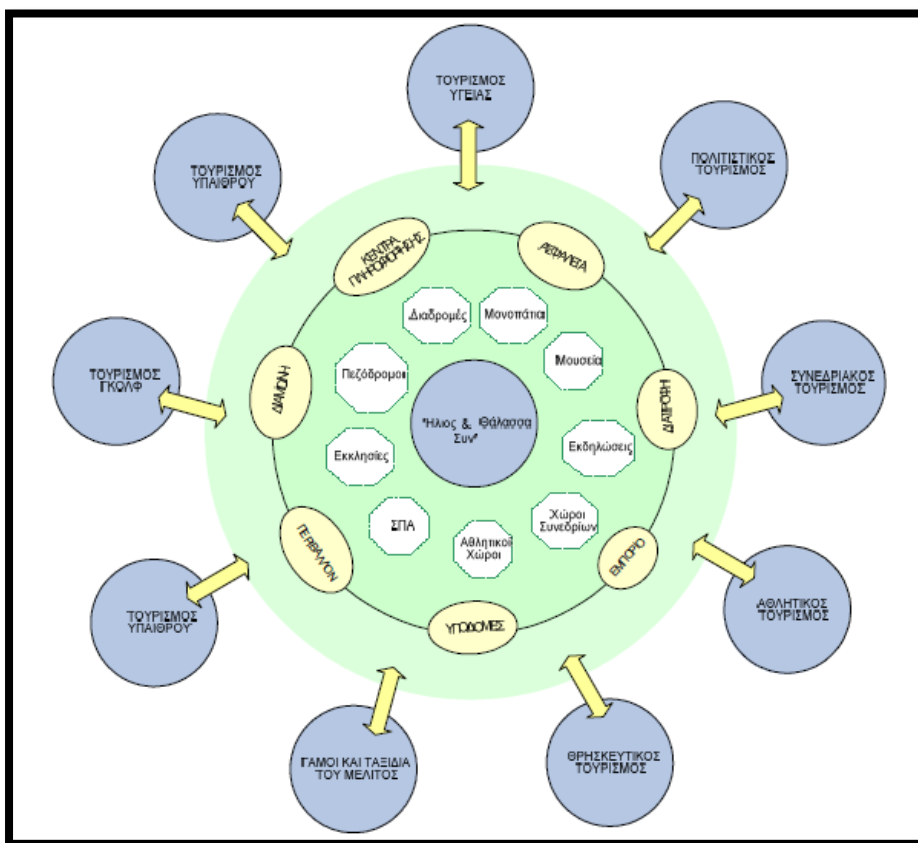

Σχήμα 3: Αφίξεις τουριστών για 2019-2020 (Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου)

Πίνακας 2: Σκοπός ταξιδιού τον Αύγουστο 2018, 2019 & 2020 (Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου).

Σκοπός ταξιδιού	Αυγ. 18	Αυγ. 19	Αυγ. 20
	Διακοπές	88,3	88,1
Επίσκεψη σε συγγενείς & φίλους	9,7	10,2	17,9
Επαγγελματικός	1,9	1,7	4,1

Η διεξαγωγή συνεδρίων, αλλά και η προσφορά της Κύπρου για ταξίδια κινήτρων είναι ένα άλλο είδος εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσεται και βελτιώνεται τα τελευταία χρόνια, με ένα σημαντικό ποσοστό απήχησης από τις ξένες τουριστικές αγορές και ειδικά από την ελληνική. Άλλα τέτοια είδη τουρισμού είναι ο κοινωνικός τουρισμός, με διάφορες οργανωμένες εκδρομές και ο θρησκευτικός τουρισμός για επίσκεψη στα μοναστήρια, εκκλησίες και άλλα θρησκευτικά μνημεία της Κύπρου. Ο Αγροτουρισμός είναι ένα άλλο είδος εναλλακτικού τουρισμού που εμφανίζεται ανοδικός τα τελευταία χρόνια. Πολλά χωριά της Κύπρου, σε όλες τις επαρχίες έχουν δημιουργήσει αγροτουριστικά καταλύματα προσφέροντας τους στα επισκέπτες άλλα είδη παροχών εμπνευσμένα από την κυπριακή κουλτούρα και παράδοση. Άλλα είδη τουρισμού που εμφανίζουν ή θα μπορούσαν να εμφανίσουν ανοδική πορεία είναι η κρουαζιέρες, ο περιπατητικός και ποδηλατικός τουρισμός, κοινωνικός τουρισμός κ.α. (Σχήμα 4).

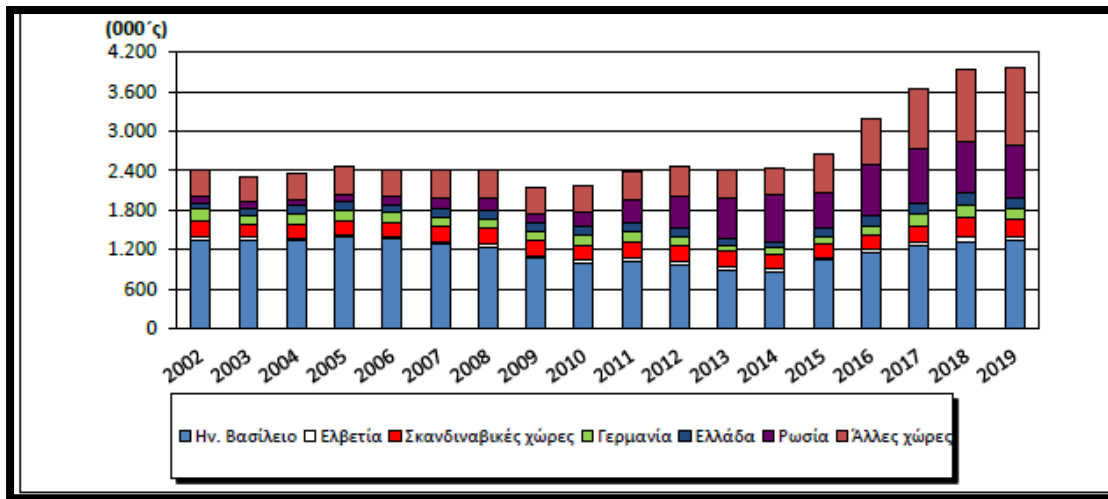

Σχήμα 4: Μορφές εναλλακτικού τουρισμού (PricewaterhouseCoopers Ltd, 2008)

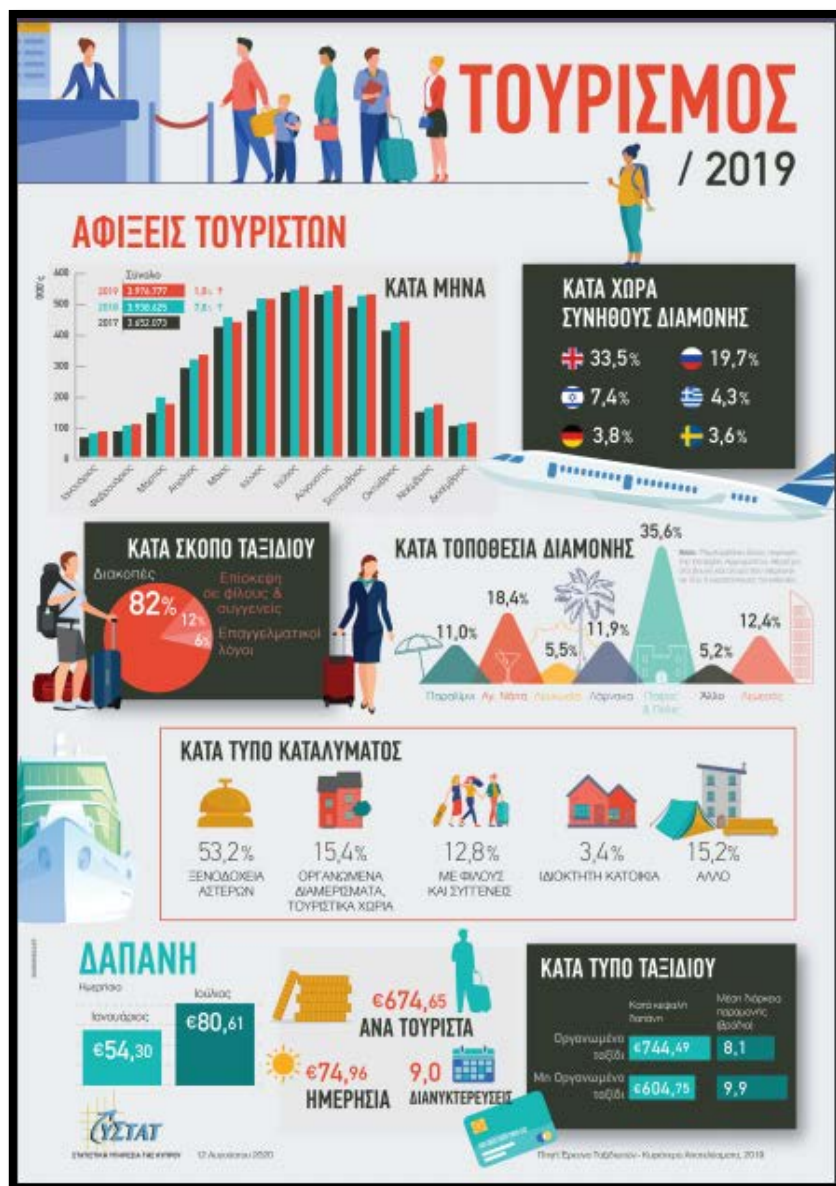
Η Κύπρος, σύμφωνα με την μηχανή αναζήτησης ξενοδοχείων (Πίνακας 3), καταλαμβάνει την τρίτη θέση, καθώς διαθέτει 309 παραλιακά ξενοδοχεία και καταλύματα (Πίνακας 3), ανάμεσα στα νησιά της Μεσογείου σε ότι αφορά τον αριθμό παραλιακών ξενοδοχείων, μετά από τη Σικελία και την Κρήτη (Σχήμα 5, Εικόνα 3).

Πίνακας 3: Κατάταξη Ξενοδοχείων ανά επαρχία

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ						
ΕΠΑΡΧΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	ΑΣΤΕΡΙΑ				
		5*	4*	3*	2*	1*
Λευκωσίας	21	1	2	4	10	4
Λάρνακας	32	1	5	5	19	2
Λεμεσού	32	8	8	11	3	2
Πάφου	61	12	19	19	4	7

Σχήμα 5: Αφίξεις Περιηγητών κατά χώρα συνήθους διαμονής 2002-2019. (Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου)

Εικόνα 3: Ο τουρισμός στην Κύπρο το 2019 (Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου)

2.4.2 Οι επιπτώσεις του τουρισμού στην Κύπρο

Σύμφωνα με τους Τσάρτας και Κοκκώσης, (2001), με τον όρο «επιπτώσεις» προσδιορίζουμε το σύνολο των αλλαγών που «επέρχονται στην οικονομία, στην κοινωνία, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον των περιοχών ή χωρών όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός και σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα».

Πιο κάτω παρατίθενται οι θετικές και αρνητικές μεταβολές που παρατηρούνται στους πιο πάνω τομείς λόγω της τουριστικής ανάπτυξης.

Όπως αναφέρθηκε ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους βασικότερους άξονες της οικονομικής ανάπτυξης της Κύπρου, με σημαντική συνεισφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) και στο ισοζύγιο πληρωμών. Η τουριστική ανάπτυξη ήταν ένας από τους βασικούς πυλώνες της οικονομικής ανόρθωσης της Κύπρου λόγω εισροής ξένου συναλλάγματος, την δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη των περιοχών στο ελεύθερο μέρος του νησιού. Τα οικονομικά οφέλη και η δημιουργία θέσεων εργασίας, συγκαταλέγονται στις πιο κύριες θετικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό και προσωπικό επίπεδο.

Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί μία από τις βασικές παραμέτρους της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής. Αρνητικές μεταβολές στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον προκύπτουν κυρίως, λόγω της συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού επισκεπτών σε περιορισμένο χρονικό διάστημα. Σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρείται η καταπόνηση του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτή εκφράζεται με την εκποίηση δασών και ακτών για σκοπούς δόμησης όπως επίσης και με την εκτεταμένη ρύπανση που δημιουργείται από την εγκατάλειψη σκουπιδιών αλλά και με την ηχητική ρύπανση, φαινόμενο ιδιαίτερα έντονο στους πολυάριθμους τουριστικούς προορισμούς. Σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον συχνό είναι το φαινόμενο της αλλοίωσης του παραδοσιακού πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα των κοινοτήτων υποδοχής, με τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων, οι οποίες δεν συνάδουν με το τοπικό παραδοσιακό χρώμα. Η τουριστική βιομηχανία είναι υπεύθυνη για την υπερβολική κατανάλωση νερού για τις πισίνες, το πότισμα των κήπων και των γηπέδων γκολφ, την προσωπική χρήση του νερού από τους τουρίστες και το καθημερινό πλύσιμο των πετσετών. Επιπροσθέτως, ο τουριστικός τομέας συνδέεται με τη διάθεση αποβλήτων στο υδάτινο περιβάλλον είτε από τις τουριστικές εγκαταστάσεις, είτε από τις δραστηριότητες των τουριστών, η οποία οδηγεί σε ρύπανση του υδροφόρου ορίζοντα, επηρεάζοντας τα οικοσυστήματα και τη

δημόσια υγεία (Kotios et al., 2009). Σημαντική πίεση λόγω αποβλήτων δέχονται οι ακτές και ο θαλάσσιος χώρος, καθώς πολλές τουριστικές μονάδες ρυπαίνουν τα ύδατα, ρίχνοντας ακατέργαστα λύματα στη θάλασσα, βλάπτοντας τα υδρόβια φυτά και την υδρόβια πανίδα (Ηγουμενάκης κ.ά., 1998, Ανδριώτης, 2005, Καρβουνής και Γεωργακέλλος, 2003). Σε ξηρότερες περιοχές όπως είναι η Μεσόγειος, η υπερκατανάλωση του νερού αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Ο τουρισμός ασκεί πίεση σε πόρους που προορίζονται για τοπική χρήση, όπως είναι η ενέργεια. Η κατανάλωση ενέργειας στον προορισμό ταξινομείται σε δύο είδη: α) στην κατανάλωση ενέργειας στα καταλύματα και β) στην κατανάλωση ενέργειας στις δραστηριότητες των τουριστών. Η κατανάλωση ενέργειας στα καταλύματα σχετίζεται με τη θέρμανση, τον κλιματισμό, τη ψύξη, το φωτισμό, το μαγείρεμα, την καθαριότητα, τη χρήση ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, αλλά και με την αφαλάτωση και διαχείριση υγρών αποβλήτων – στις περιοχές που η τελευταία υπάρχει (Tsoutsos et al., 2013). Λόγω του εποχιακού χαρακτήρα του τουρισμού σε περιόδους αιχμής αρκετές περιοχές δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στη ζήτηση με αποτέλεσμα να επιζητούνται εναλλακτικές λύσεις. Το πρόβλημα εντείνεται σε συνδυασμό με τις υψηλές απαιτήσεις των επισκεπτών. Η αέρια ρύπανση είναι σημαντική λόγω της αυξημένης διακίνησης των τουριστών (οδική και αέρια κυκλοφορία). Συμπληρωματικά, οι μεταφορές όλων των ειδών (αεροπορικές, οδικές, σιδηροδρομικές) αυξάνονται σε έναν τουριστικό προορισμό, όταν αυξάνεται ο αριθμός των επισκεπτών και η κινητικότητά τους.

Η εκτεταμένη χρήση οχημάτων εσωτερικής καύσης που χρησιμοποιούνται για την μεταφορά τουριστών, αλλά και η αύξηση της καύσης ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας, συμβάλλουν στην αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Πιο συγκεκριμένα, η ατμόσφαιρα μπορεί να επιβαρυνθεί από τις τουριστικές δραστηριότητες, είτε άμεσα, μέσω των μεταφορών, είτε έμμεσα, από την κατανάλωση ενέργειας στις διάφορες εγκαταστάσεις (π.χ. μαγειρεία, εγκαταστάσεις κεντρικής θέρμανσης, ψύξης κλπ) (Μαλέκα, 2014).

Η αυξημένη διακίνηση έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του θορύβου με αποτέλεσμα την πιθανή αναστάτωση του τοπικού πληθυσμού και της πανίδας.

Σε περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα η παραγωγή στερεών αποβλήτων είναι ιδιαίτερα αυξημένη, ενώ, η μη κατάλληλη διάθεση μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα ρύπανσης. Τα σκουπίδια αλλοιώνουν τη φυσική εμφάνιση των παράλιων και ορεινών περιοχών με όλες τις επερχόμενες επιπτώσεις σε χλωρίδα και πανίδα. Συχνά, σε απομακρυσμένες περιοχές δεν έχουν αναπτυχθεί οι κατάλληλες υποδομές για τη

συλλογή του αυξανόμενου όγκου των παραγόμενων αποβλήτων σε περιόδους αιχμής. Τα ξενοδοχεία και άλλες εγκαταστάσεις αναψυχής συχνά παράγουν μεγάλες ποσότητες υγρών αποβλήτων τα οποία τυγχάνουν επεξεργασίας κατάλληλα πριν την τελική διάθεσή τους.

Μερικές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κύπρος αφορούν την υπερσυγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων και του πληθυσμού στις παράκτιες περιοχές, την ανάπτυξη υποδομών και οικοδομών επηρεάζοντας παράκτιους και θαλάσσιους πόρους, την απώλεια της εύφορης γεωργικής γης, τον κατακερματισμό της λήψης αποφάσεων σχετικά με τις πολιτικές και τις δράσεις που αφορούν την παράκτια ανάπτυξη, την έλλειψη ορθής αποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων του περιβάλλοντος και την περιορισμένη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Στις πιο πάνω οικονομικές δραστηριότητες περιλαμβάνονται η γεωργία και βιομηχανία, η αλιεία / υδατοκαλλιέργεια, ο τουρισμός, οι αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, η παράκτια υποδομή, οι ενεργειακές εγκαταστάσεις, τα λιμάνια, μαρίνες και αλιευτικά καταφύγια, οι θαλάσσιες δραστηριότητες και η χρήση παράκτιων φυσικών πόρων.

Πέρα από τις προκλήσεις, στην παράκτια ζώνη παρουσιάζονται πιέσεις που αφορούν την υπεράντληση φυσικών πόρων και την υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων, την υποβάθμιση της ποιότητας του νερού και του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την εξάντληση των υδάτινων πόρων, την επιτάχυνση της διάβρωσης, τη συσσώρευση της ρύπανσης από διάφορες πηγές, την αύξηση της οικοδόμησης και ανάπτυξη έργων υποδομής λόγω πληθυσμιακής συγκέντρωσης και τουρισμού, την κακή διαχείριση των αστικών, βιομηχανικών και γεωργικών λυμάτων που διοχετεύονται στη θάλασσα, καθώς και την αύξηση κινδύνου λόγω κλιματικής αλλαγής. Στις περιπτώσεις όπου η τουριστική ανάπτυξη φτάσει σε επίπεδο ωρίμανσης και κορεσμού τότε συχνά παρατηρείται μία αδιαφορία και αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ επισκεπτών και ντόπιων. Σε αυτό το στάδιο ο τουρίστας αντιμετωπίζεται ως επί τω πλείστων ως ένα «εμπόρευμα» και παρατηρείται η δημιουργία στερεοτύπων από τους ντόπιους κατοίκους για χαρακτηρισμό των επισκεπτών. Τα συγκεκριμένα στερεότυπα προσδίδουν στην πλειοψηφία τους αρνητικούς χαρακτηρισμούς σε συγκεκριμένα άτομα ή λαούς.

Μέσα στα πλαίσια του προσδιορισμού των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης στον πολιτισμό των κοινοτήτων υποδοχής, αναφορά γίνεται για τα φαινόμενα εμπορευματοποίησης της τοπικής παράδοσης, για αλλοίωση της αυθεντικότητας και τέλος για την δημιουργία πολιτισμικών στερεοτύπων. Αποτέλεσμα είναι η σύνδεση των

κοινοτήτων υποδοχής με συγκεκριμένα πολιτισμικά στερεότυπα τα οποία υποβαθμίζουν την πολιτιστική παράδοση των εν λόγω περιοχών.

Παράλληλα όμως, όπως αναφέρεται, η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να αξιοποιηθεί ως μέσο προώθησης, αναβίωσης και διατήρησης συγκεκριμένων παραδοσιακών στοιχείων των κοινοτήτων υποδοχής. Αντίστοιχα, όλα τα στοιχεία που συνθέτουν τον πολιτισμό μίας περιοχής αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης επισκεπτών.

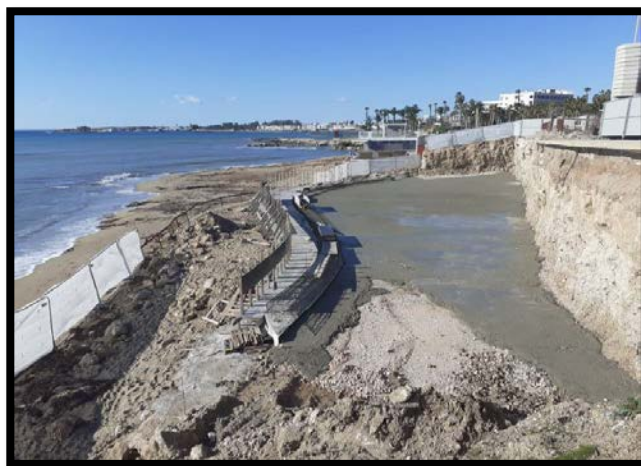
Άλλα σημαντικά προβλήματα που προκαλούνται λόγω των δραστηριοτήτων στις παράκτιες περιοχές του νησιού είναι:

- Η αισθητική του παράκτιου τοπίου
- Ρύπανση υδάτων
- Αέρια ρύπανση

Σύμφωνα με τους Ηγουμενάκη κ.ά. (1998) και τον Βαρβαρέσσο (2000), ένα σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα αποτελεί η ρύπανση των παράκτιων περιοχών, εξαιτίας της αυθαίρετης και εκτός ελέγχου κατασκήνωσης, καθώς οι κατασκηνωτές συχνά δεν σέβονται το περιβάλλον και προξενούν σοβαρά προβλήματα (π.χ. ρύπανση από απορρίμματα, οπτική ρύπανση από την παράταξη των σκηνών, απώλεια της χλωρίδας λόγω καταπάτησης ποικίλων περιοχών, απομάκρυνση της πανίδας από την περιοχή εξαιτίας υψηλών επιπέδων θορύβου), αλλοιώνοντας έτσι το φυσικό περιβάλλον. Σε αρκετές περιπτώσεις ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην απώλεια σημαντικών βιοτόπων και στη μείωση της βιοποικιλότητας, και κυρίως των παράκτιων περιοχών. Επιπλέον, εξαιτίας της ανεξέλεγκτης αλιείας σε πολλές παράκτιες περιοχές, σημαντικός είναι ο κίνδυνος της απώλειας της πανίδας του θαλάσσιου περιβάλλοντος (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001, Γιώρκας, 2011, Κρητικός, 2012). Ο τουρισμός της Κύπρου είναι ισχυρά εποχιακός και κορυφώνεται τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Η συγκέντρωση του τουρισμού σε συγκεκριμένες περιοχές του νησιού και περιορισμένες χρονικές περιόδους αυξάνει τις πιέσεις στους φυσικούς πόρους όπως το γλυκό νερό, προκαλεί υψηλή παραγωγή λυμάτων και παραγωγή στερεών αποβλήτων. Ο παράκτιος τουρισμός βρίσκεται εξ ορισμού σε ευαίσθητους οικοτόπους εντός της παράκτιας ζώνης, όπως παραλίες, αμμόλοφους και υγροτόπους. Το αναπόφευκτο αποτέλεσμα είναι η αλλαγή στο κατάσταση αυτών των οικοτόπων και των σχετικών οικοσυστημάτων τους ως οικονομικές επιπτώσεις σε άλλες δραστηριότητες που ωφελούνται από την παράκτια υπηρεσία οικοσυστήματος, (Εικόνες 4-6).

Εικόνα 4: Τουριστικές επαύλεις στις Θαλασσινές Σπηλιές στην Πάφο της Κύπρου. (<https://dialogos.com.cy/haravgi/thalassines-spilies-me-thea-tis-erpayleis/>)

Εικόνα 5: Δημιουργία εστιατόριου την ακτή στην Πάφο της Κύπρου. (<https://politix.com.cy/politix-news/pafos-nea-paremvasi-stin-paralia-toy-sodap/>)

OCEAN TRASH INDEX						International										
Location	People	Pounds	Kilograms	Miles	Kilometers	Total Items Collected	1 Food Wrappers	2 Cigarette Butts	3 Plastic Beverage Bottles	4 Plastic Bottle Caps	5 Straws, Stirrers	6 Plastic Cups, Plates	7 Plastic Grocery Bags	8 Plastic Take Out/Away Containers	9 Other Plastic Bags	10 Plastic Lids
Antigua and Barbuda	457	6,691	3,041	15.6	25.1	17,908	796	526	4,485	1,826	240	561	329	488	301	567
Argentina	480	5,249	2,386	2.5	4.0	5,437	186	232	773	1,022	527	107	457	128	43	183
Aruba	23	398	181	1.0	1.6	532	9	—	21	12	—	—	88	—	12	—
Australia	1,606	7,425	3,375	83.6	134.5	12,997	2,188	3,451	282	148	539	87	405	124	72	185
Bahrain	3	5	2	1.0	1.6	121	5	17	6	6	11	3	2	4	—	—
Bangladesh	575	3,483	1,583	3.7	6.0	30,176	3,163	9,919	2,598	970	513	538	1,119	1,631	652	317
Barbados	781	6,838	3,108	8.0	12.9	47,355	2,250	1,200	2,331	8,119	805	1,103	562	185	845	477
Belgium	14	8	4	1.0	1.6	191	14	151	2	5	4	1	1	6	—	—
Belize	828	7,004	3,184	18.4	29.7	53,877	2,807	1,831	5,053	5,041	2,561	2,489	3,052	862	2,022	1,138
Bermuda	416	4,639	2,109	11.3	18.1	18,689	394	1,587	998	1,291	143	162	98	159	237	179
Bonaire	123	321	146	1.0	1.6	2,406	47	830	11	34	17	5	4	3	2	—
Brazil	3,966	400,406	182,003	106.0	170.6	188,544	12,573	30,512	11,123	8,224	5,420	5,808	10,694	3,860	965	5,081
Brunei	1,056	5,485	2,493	75.2	121.0	10,541	696	1,462	1,718	1,161	345	265	610	371	75	169
Cambodia	10	55	25	1.0	1.6	109	14	—	46	—	1	—	—	—	—	—
Cameroon	114	66,139	30,063	1.0	1.6	36,502	2,002	—	5,980	10,260	—	—	—	2,083	—	3,864
Canada	30,584	136,947	62,249	1,103.5	1,775.8	369,423	28,674	151,276	11,150	20,519	9,571	5,315	601	243	10,935	361
Cape Verde	10	2	1	2.2	3.6	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Chile	14,750	401,047	182,294	101.8	163.8	225,081	18,254	84,861	6,805	10,707	3,892	2,700	4,245	5,855	3,851	6,001
China	14,334	161,927	73,603	53.7	86.4	143,158	6,068	6,284	6,712	3,633	853	1,439	6,555	1,357	50	10
Colombia	333	2,814	1,279	0.7	1.1	23,342	1,547	530	2,367	1,791	767	622	1,251	766	850	1,037
Costa Rica	114	659	299	1.9	3.1	3,236	184	358	229	117	69	168	51	56	28	60
Croatia	2	2	1	1.0	1.6	32	1	—	1	6	4	—	4	—	—	—
Cuba	46	432	196	4.5	7.2	15,016	191	608	437	640	400	42	66	112	58	—
Curaçao	257	2,679	1,218	0.4	0.6	1,905	14	13	70	5	12	—	22	6	3	—
Cyprus	546	12,125	5,511	1.6	2.5	65,103	436	55,567	2,247	398	284	100	85	19	8	—

Εικόνα 6: Καταγραφή απορριμμάτων από παραλίες στην Κύπρο.
(<https://oceanconservancy.org/>)

Οι πρώτοι τρεις καθαρισμοί ακτών πραγματοποιήθηκαν στην Πάφο από το επιστημονικό προσωπικό της ΑΚΤΗΣ: Παραλία Γεροσκήπου, Παραλία Φάρου, Παραλία Σούλι, Πόλη Χρυσοχούς. Τα σχετικά αποτελέσματα ήταν 63% όλων των απορριμμάτων που συλλέχθηκαν (σε αριθμό), ήταν πλαστικά. Συνολικό βάρος όλων των απορριμμάτων που συλλέχθηκαν ήταν περίπου 2 κιλά και ο αριθμός αποσιγάρων κυμαίνονται στα 30 τεμάχια και συνολικός αριθμός τεμαχίων σκουπιδιών έφτανε τα 300 τεμάχια.

Κεφάλαιο 3

Μεθοδολογία

3.1 Σκοπός, Στόχοι και Ερωτήματα της Έρευνας

Η παρούσα διατριβή επιδιώκει να απαντήσει στα παρακάτω ζητήματα μέσω της καταγραφής της κοινής γνώμης:

1. Ποιες είναι οι σημερινές πιέσεις που δέχεται το περιβάλλον της Κύπρου εξαιτίας του τουρισμού;
2. Ποιες αλλαγές αναμένονται στον τουρισμό του νησιού εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και πως αυτές θα επιδράσουν στα παράκτια κυρίως συστήματα του νησιού;
3. Ποια διαχειριστικά σχέδια άμβλυνσης των νέων πιέσεων είναι κατάλληλα για εφαρμογή στο νησί, λαμβάνοντας υπόψη περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια;

Τα κύρια θέματα στα οποία εστιάστηκε η έρευνα, αφορούν στην διαχείριση των παραλιών, με έμφαση στα μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία τους, στις επεμβάσεις εντός της ΖΠΠ, στα μέτρα προστασίας των ακτών από τα απόβλητα και σε θέματα γενικής διαχείρισης, όπως η προσβασιμότητα των παραλιών, οι κατασκευές, η διασφάλιση της ποιότητας των νερών κ.α.

3.2 Μεθοδολογία προσέγγισης της Έρευνας

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την προσέγγιση των ερευνητικών ζητημάτων της διατριβής περιλαμβάνει τα παρακάτω **τέσσερα στάδια**:

Στάδιο 1^ο-Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στο στάδιο αυτό, συλλέχθηκαν δεδομένα από τη διεθνή και εθνική βιβλιογραφία, καθώς και από μελέτες και αναλύσεις ειδικών και εμπειρογνομόνων σχετικά με τις

αναμενόμενες επιπτώσεις εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής στην Κύπρο, τις προβλέψεις αλλαγών στο είδος και τη διάρκεια του τουρισμού, τους στόχους πράσινης και αειφόρου ανάπτυξης της ΕΕ και της πολιτικής για το κλίμα.

Επίσης έγινε καταγραφή και αξιολόγηση των σημερινών πιέσεων οι οποίες επιβαρύνουν το περιβάλλον της Κύπρου εξαιτίας του τουρισμού με έμφαση στη θαλάσσια ρύπανση. Εκτός από τις διεθνείς βάσεις βιβλιογραφίας, χρησιμοποιήθηκαν επίσης πληροφορίες διαθέσιμες από κρατικές υπηρεσίες της Κύπρου σχετικές με το θέμα, όπως το Τμήμα Περιβάλλοντος, το Υφυπουργείο Τουρισμού, την Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κέντρο Μελετών και Έρευνας ΑΚΤΗ, κ.α.

Στάδιο 2^ο - Ανάπτυξη Ερωτηματολογίων

Σε συνέχεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και του εντοπισμού των θεμάτων που σχετίζονται με τις πιέσεις στις ακτογραμμές της Κύπρου λόγω κλιματικής αλλαγής και οι οποίες σχετίζονται με τον τουρισμό, και σε συνδυασμό με τον βασικό σκοπό της έρευνας, καθορίστηκε μια σειρά από ερωτήσεις, οι οποίες απευθύνθηκαν με τη μορφή ερωτηματολογίου σε διάφορες κοινωνικές ομάδες των τουριστικών περιοχών της Κύπρου. Στη συνέχεια καταστρώθηκε η στρατηγική προσέγγιση των ερευνητικών ζητημάτων και καθορίστηκαν οι τρόποι συλλογής της απαραίτητης πληροφορίας. Συγκεκριμένα καθορίστηκαν οι κοινωνικές ομάδες-στόχοι στις οποίες και μοιράστηκαν τα ερωτηματολόγια (βλ. Παράρτημα 1). Οι ομάδες-στόχοι της έρευνας ήταν:

Εργοληπτικές εταιρείες, Τμήμα Περιβάλλοντος - Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, τουρίστες, ξενοδοχειακές μονάδες, περιβαλλοντικά κέντρα, υπεύθυνοι σίτισης στις παραλίες, υπάλληλοι ξενοδοχείων, υπεύθυνοι των Χ.Υ.Τ.Α, και του κέντρου ΑΚΤΗ, Τοπικές Αρχές (Δήμοι, Κοινότητες), πολίτες.

Στάδιο 3^ο - Συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση των απαντήσεων

Μετά την ολοκλήρωση του 2^{ου} σταδίου και τη συλλογή των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων ακολούθησε δημιουργία βάσης δεδομένων των απαντήσεων και αξιολόγηση και ανάλυση αυτών, σε σχέση με τα ερευνητικά ζητήματα στα οποία επικεντρώνεται η διατριβή και δεδομένα της βιβλιογραφίας.

Στάδιο 4^ο - SWOT Ανάλυση

Στο τελευταίο στάδιο της διατριβής διενεργήθηκε ανάλυση SWOT με σκοπό να καθοριστούν τα Ισχυρά (Strengths) και Αδύναμα σημεία (Weaknesses) πιθανών

διαχειριστικών σχεδίων καθώς και οι Ευκαιρίες (Opportunities) και Απειλές (Threats) που θα επιφέρουν στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα της Κύπρου.

3.3 Μοντέλο Ανάλυσης SWOT

Η ονομασία SWOT προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats. Η ανάλυση SWOT είναι μία γενική τεχνική σχεδιασμού και οργάνωσης ενός συνεκτικού πλαισίου λήψης αποφάσεων, που μπορεί να αφορά σε ένα θεσμό, μια επιχείρηση, μια γεωγραφική περιοχή κτλ. Η τεχνική έχει σχετικά μακρά ιστορία. Η σύλληψη και εφαρμογή της ξεκίνησε πριν από 50 περίπου χρόνια από τον επιχειρηματικό χώρο, ενώ η χρήση της παραμένει ευρεία, ιδιαίτερα στον τομέα του στρατηγικού, επιχειρηματικού σχεδιασμού. Στις περιπτώσεις εφαρμογής της ανάλυσης στον επιχειρηματικό στρατηγικό σχεδιασμό, βασικός στόχος είναι η ολοκληρωμένη διερεύνηση των εσωτερικών πλεονεκτημάτων και αδυναμιών ενός οργανισμού ή μιας επιχείρησης, σε συνδυασμό με την ολοκληρωμένη διερεύνηση των εξωτερικών ευκαιριών και των απειλών, πχ: των ευκαιριών ή των απειλών που οφείλονται στις συνθήκες της αγοράς και του ανταγωνισμού, στο είδος και την κατεύθυνση των κρατικών πολιτικών κτλ (European Commission 1999, Βασιλάκης και Δούνιας 2001). Ο απώτερος στόχος της ανάλυσης, η οποία εφαρμόζεται, συνήθως, κατά τα πρώτα στάδια του σχεδιασμού, της αξιολόγησης ή των προσπαθειών επίλυσης συγκεκριμένων προβλημάτων, είναι να αποτελέσει ένα συνεκτικό πλαίσιο λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσεων. Σκοπός είναι η αποτελεσματική και ταυτόχρονη ενίσχυση των στοιχείων εσωτερικού δυναμισμού του οργανισμού ή της επιχείρησης, και των ευκαιριών που προσφέρει το εξωτερικό περιβάλλον, με προσπάθειες εξάλειψης ή μείωσης των εσωτερικών αδυναμιών και αντιμετώπισης των απειλών, που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Η διάκριση εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος είναι, λοιπόν, κρίσιμη και χαρακτηρίζει την ανάλυση SWOT στο σύνολό της. Οι βασικές διαστάσεις της ανάλυσης παρουσιάζονται απλουστευμένα στο Σχήμα 6.

Βασικές διαστάσεις της ανάλυσης SWOT			
Εξωτερικό περιβάλλον	Απειλές (Threats)	Δράσεις αντιμετώπισης	Προσπάθειες αποφυγής
	Ευκαιρίες (Opportunities)	Δράσεις αξιοποίησης	Δράσεις διερεύνησης
		Πλεονεκτήματα (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)
		Εσωτερικό περιβάλλον	

Σχήμα 6: Βασικές διαστάσεις της ανάλυσης SWOT (Richards, 2001)

Η Ανάλυση SWOT χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη (Σχήμα 7). Στην ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος, που είναι τα Δυνατά (Strengths) και Αδύναμα (Weaknesses) σημεία, και στην ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος που είναι οι Ευκαιρίες (Opportunities) και οι Απειλές (Threats). Τα δυνατά και αδύνατα σημεία αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον και προκύπτουν από τους εσωτερικούς πόρους που κατέχονται. Αντιθέτως, οι ευκαιρίες και οι απειλές αντανακλούν μεταβλητές του εξωτερικού περιβάλλοντος, τις οποίες ο τομέας θα πρέπει να εντοπίσει, να προσαρμοστεί σε αυτές ή ακόμα και να τις προσαρμόσει όπου κάτι τέτοιο είναι εφικτό.

Σχήμα 7: Ανάλυση SWOT
(<https://www.rhythmsystems.com/hubfs/iStock-1134293632.jpg>)

Κεφάλαιο 4

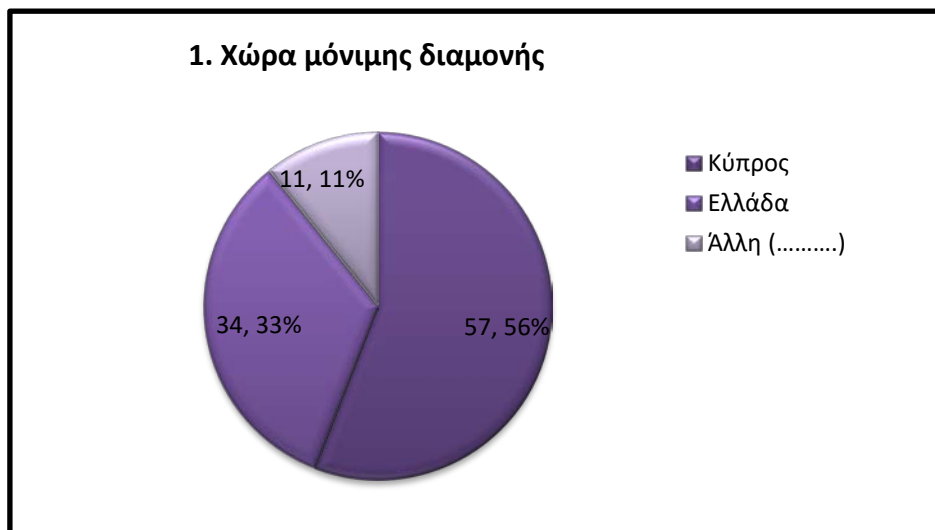
Αποτελέσματα

4.1 Ανάλυση αποτελεσμάτων ερωτηματολόγιου

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από την αξιολόγηση των ερωτηματολογίων προς όλους τους φορείς, οργανισμούς, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, τις εργοληπτικές εταιρείες, ξενοδοχειακές μονάδες, επιχειρήσεις και πολίτες στην Κύπρο. Συνολικά συμπληρώθηκαν 100 ερωτηματολόγια, ενώ ο αριθμός των απαντήσεων διαφέρει καθώς οι ερωτώμενοι απάντησαν με βάση την ιδιότητά τους και τις ανάγκες τους.

Ερώτηση 1: Χώρα μόνιμης διαμονής

Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 1, το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων στην έρευνα διαμένει μόνιμα στην Κύπρο (57%), το 34% στην Ελλάδα και το υπόλοιπο 11% σε άλλες περιοχές.

Διάγραμμα 1: Χώρα μόνιμης διαμονής

Ερώτηση 2: Ηλικία συμμετεχόντων

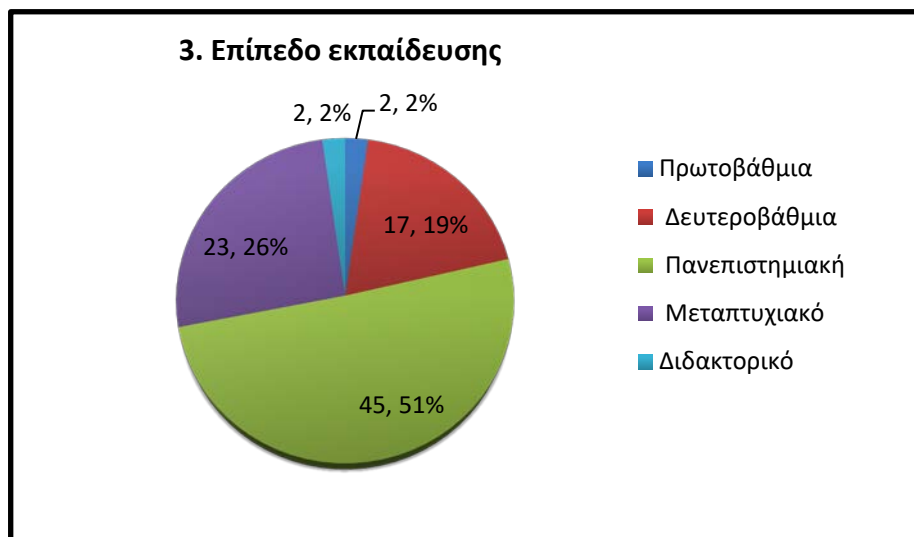
Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 18-35 (47%), το 31% στην ομάδα 36-55 ετών και το 11% είναι 56 ετών και άνω (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2: Ηλικιακή κατανομή συμμετεχόντων

Ερώτηση 3: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων

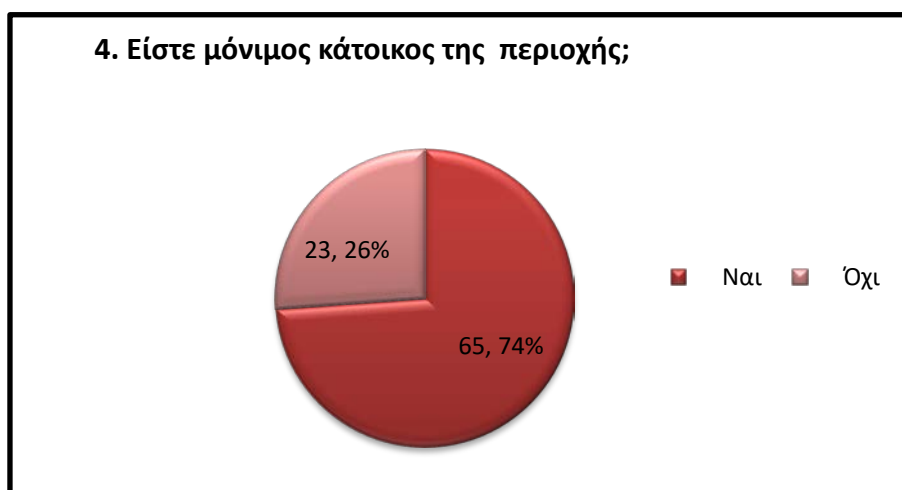
Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 3 το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει πανεπιστημιακό τίτλο (45%), το 23% μεταπτυχιακό τίτλο. Και το 2% διδακτορικό (σύνολο Ανώτατης Εκπαίδευσης το 70% των ερωτηθέντων). Δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχουν από 17% και 2,2% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων

Ερώτηση 4: Μόνιμη διαμονή στην Πάφο

Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 4, ποσοστό περίπου 66% διαμένει μόνιμα στην Πάφο.

Διάγραμμα 4: Κατανομή συμμετεχόντων ως προς το εάν διαμένουν μόνιμα στην Πάφο.

Ερώτηση 5: Λόγοι παρουσίας στην Πάφο

Από τους ερωτηθέντες και το παραπάνω Διάγραμμα 4, προέκυψε ότι το 23% αυτών δεν διέμενε μόνιμα στην Πάφο. Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 5 το 30% εξ αυτών βρίσκεται στην Πάφο για επαγγελματικούς λόγους, το 17% για σπουδές και το 12% για διακοπές.

Διάγραμμα 5: Προσδιορισμός του σκοπού παρουσίας των συμμετεχόντων στην Πάφο.

Ερώτηση 6: Προσδιορισμός ιδιοκτητών επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος

Από τους συμμετέχοντες, οι οποίοι βρίσκονταν στην περιοχή της έρευνας για επαγγελματικούς λόγους, το 15% ήταν ιδιοκτήτες εμπορικής επιχείρησης, το 12% επιχείρησης εστίασης και το 9% ιδιοκτήτες τουριστικού καταλύματος ή ξενοδοχείου (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Απεικόνιση ιδιοκτητών στην περιοχή έρευνας

Στη συνέχεια ακολουθούν γενικές ερωτήσεις ως προς περιβαλλοντικά θέματα ώστε να διερευνηθεί ο βαθμός ενημέρωσης και συνειδητοποίησης των ερωτώμενων.

Ερώτηση 7: Κατανόηση της Κλιματικής Αλλαγής

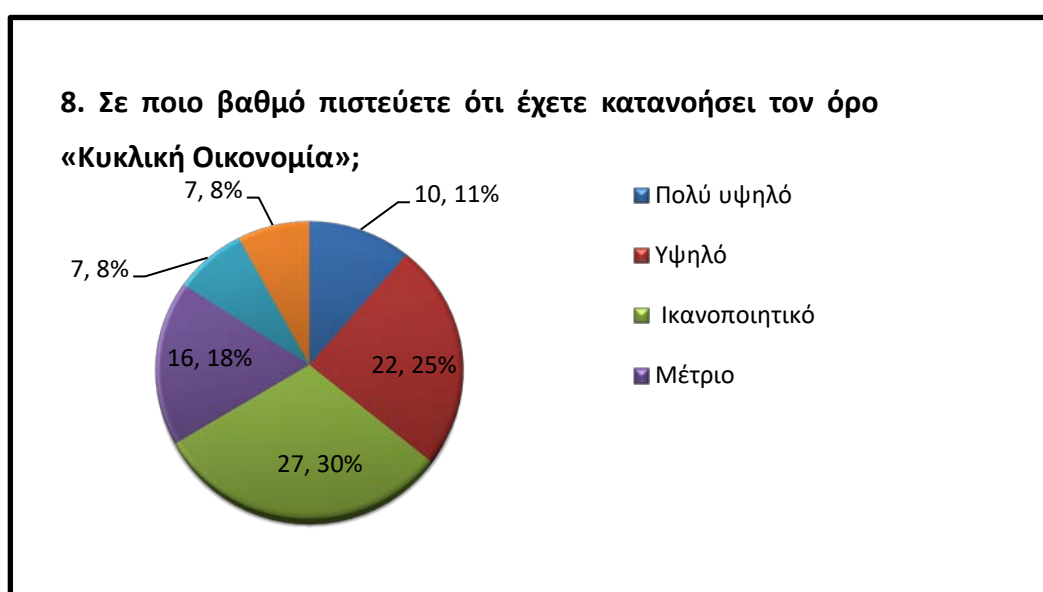
Αν και το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 41%) των ερωτηθέντων απάντησε ότι κατανοεί σε πολύ υψηλό ή υψηλό βαθμό την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στην καθημερινότητά του, εν τούτοις το ποσοστό αυτό αξιολογείται ως σχετικά χαμηλό σε σχέση με το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Αυτό αποτελεί **Αδυναμία** για την επιτυχή εφαρμογή αλλαγών και νέων διαχειριστικών σχεδίων και θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με κατάλληλα προγράμματα ενημέρωσης του πληθυσμού (Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7: Βαθμός κατανόησης της κλιματικής αλλαγής και τις επιπτώσεις της στην καθημερινότητα

Ερώτηση 8: Βαθμός κατανόησης της Κυκλικής Οικονομίας

Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 8, το ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι κατανοεί τον όρο Κυκλική Οικονομία σε πολύ υψηλό ή υψηλό βαθμό, είναι ακόμα μικρότερο αυτών που θεωρούν ότι κατανοούν την κλιματική αλλαγή, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινωνίας.

Διάγραμμα 8: Ο βαθμός κατανόησης του όρου «Κυκλική Οικονομία»

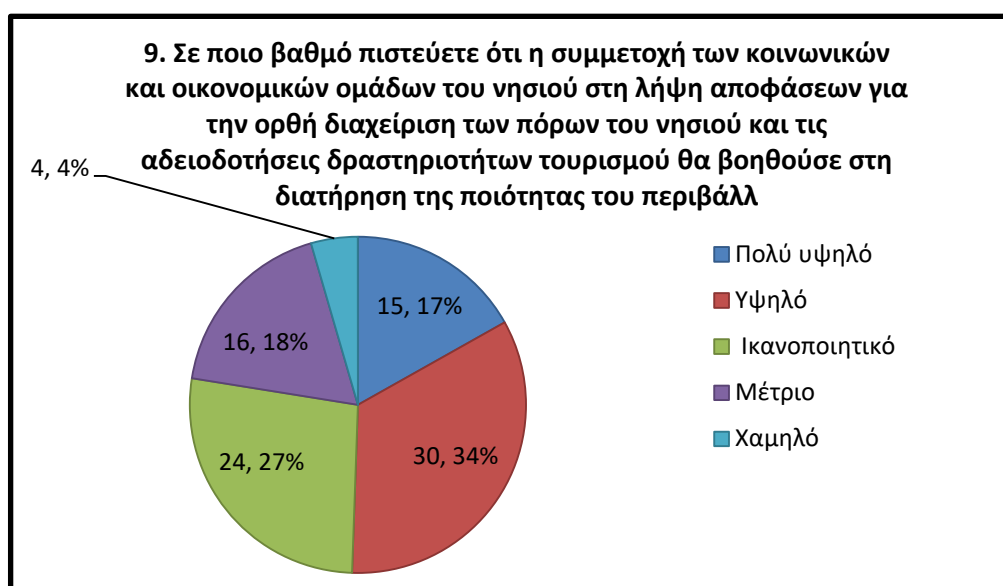
Στη συνέχεια ακολουθούν απαντήσεις σε πιο συγκεκριμένες ερωτήσεις, οι οποίες στοχεύουν στη συμμετοχή των ερωτηθέντων στη λήψη αποφάσεων και στην άποψή τους για τη διαχείριση των παράκτιων τουριστικών περιοχών.

Ερώτηση 9: Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων

Αν και είναι θετικό το μεγάλο ποσοστό αυτών που εκλαμβάνει πολύ θετικό έως αποδεκτό το να συμμετέχουν οι κοινωνικές και παραγωγικές ομάδες στη λήψη αποφάσεων διαχείρισης των φυσικών πόρων (σχεδόν το 70%) εν τούτοις το ποσοστό αυτών που έχει ισχυρά θετική άποψη είναι το ίδιο με αυτών που δηλώνουν ότι έχουν κατανοήσει την κλιματική αλλαγή και την Κυκλική οικονομία.

Ερώτηση 10: Διάθεση συνεργασίας με τις Αρχές

Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 10, 22% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι σίγουρα θα συνεργαζόταν με τις αρχές, ενώ ενθαρρυντικό είναι ότι και το 46% δηλώνει πρόθυμο με κάποιες ίσως αναστολές. Αυτή η τάση αποτελεί σημαντικό **Δυνατό Σημείο**, καθώς με σωστή αξιοποίηση της δυναμικής της από τις Αρχές είναι δυνατόν να επιφέρει σημαντικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες λόγω ενδυνάμωσης της συμμετοχικότητας και της κοινωνικής ευθύνης.

Διάγραμμα 9: Συμμετοχή των κοινωνικών και οικονομικών ομάδων του νησιού στη λήψη αποφάσεων για την ορθή διαχείριση των πόρων του νησιού.

Διάγραμμα 10: Διαθεσιμότητα συνεργασίας των συμμετεχόντων με τις τοπικές και εθνικές αρχές.

Ερώτηση 11: Βαθμός εφαρμογής ορίου επισκεψιμότητας σε πολυσύχναστες παραλίες και σε περιοχές φυσικού κάλλους θα βοηθήσει στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 11, η πλειονότητα των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η επιβολή ορίου επισκεψιμότητας σε πολυσύχναστες παραλίες και περιοχές φυσικού κάλλους θα βοηθήσει στην προστασία του περιβάλλοντος. Αυτή η κοινωνική αποδοχή αποτελεί **Ευκαιρία** για τις Αρχές, καθώς θα μπορούσαν να την αξιοποιήσουν για την αποδοχή ενός τέτοιου μέτρου και να σχεδιάσουν και υλοποιήσουν αντίστοιχα μέτρα, φροντίζοντας πριν να έχουν περισσότερο ενδυναμώσει τη θετική άποψη των πολιτών.

Διάγραμμα 11: Εφαρμογή ορίου επισκεψιμότητας σε πολυσύχναστες παραλίες και σε περιοχές φυσικού κάλλους.

Ερώτηση 12: Περιορισμός χρήσης και στάθμευσης οχημάτων ή ακτοπλοϊκών σε ευαίσθητες περιοχές

Η ίδια με παραπάνω τάση καταγράφεται και στο Διάγραμμα 12, στο οποίο φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων βλέπει θετικά τον περιορισμό χρήσης και στάθμευσης σε ευαίσθητες περιοχές (περίπου το 60%).

Διάγραμμα 12: Περιορισμός χρήσης και στάθμευσης οχημάτων ή ακτοπλοϊκών σε ευαίσθητες περιοχές.

Ερώτηση 13: Απόσταση εγκαταστάσεων από την παράκτια ζώνη

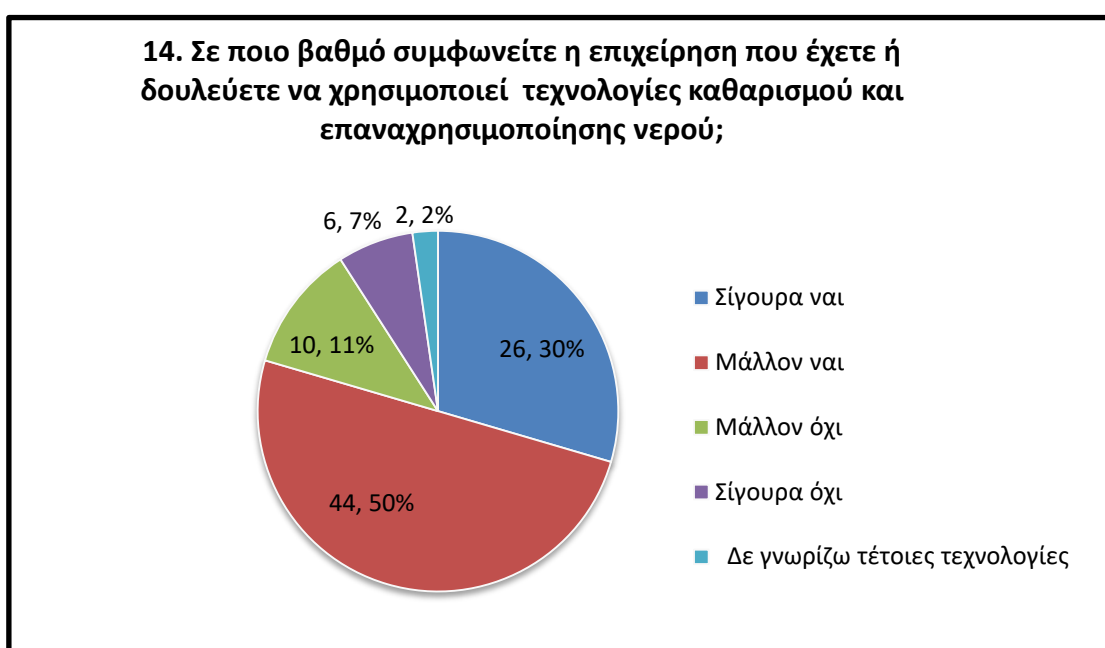
Το θέμα της απόστασης των εγκαταστάσεων από την παράκτια ζώνη αποτελεί πεδίο συζήτησης και αντιπαραθέσεων σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου. Το ποσοστό 68% που απαντά θετικά ή μάλλον θετικά στο να υπάρξει απόσταση των εγκαταστάσεων από την παράκτια ζώνη είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό και αποτελεί **Ευκαιρία** για την εφαρμογή τέτοιων περιορισμών (Διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13: Απόσταση τουριστικών εγκαταστάσεων από το όριο της παράκτιας ζώνης.

Ερώτηση 14: Χρήση τεχνολογιών καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού

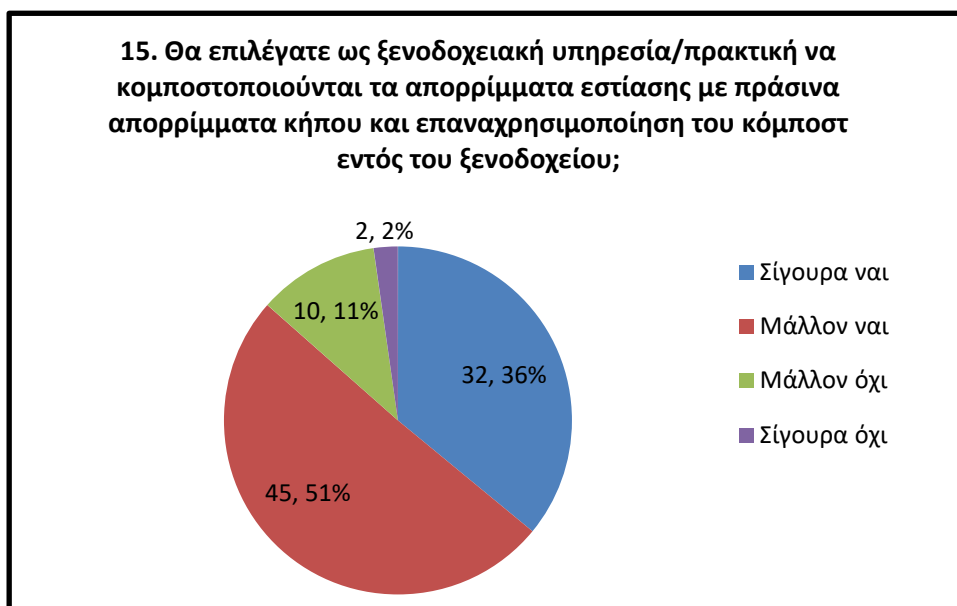
Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων που κατέχουν επιχείρηση τουριστικού ενδιαφέροντος είναι θετικοί στη χρήση τεχνολογιών καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού στην επιχείρηση που έχουν ή δουλεύουν (70%). Η απάντηση αυτή είναι μία **Ευκαιρία** για την υλοποίηση σχεδίων εγκατάστασης τέτοιων τεχνολογιών με ανάπτυξη από τις Αρχές σχεδιασμού υλοποίησης. Σημαντικό ρόλο στην υιοθέτηση αυτών πάντως από τους ιδιοκτήτες είναι το κόστος τους, κάτι που αποτελεί **Απειλή** για την εφαρμογή ενός τέτοιου μέτρου. Ανάπτυξη προγραμμάτων συγχρηματοδότησης από το κράτος προς τους ιδιοκτήτες θα μπορούσε να συνεισφέρει σε αυτήν την κατεύθυνση.

Διάγραμμα 14: Χρήση τεχνολογιών καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού στις τουριστικές επιχειρήσεις

Ερώτηση 15: Κομποστοποίηση και επαναχρησιμοποίηση του κόμποστ εντός των ξενοδοχειακών μονάδων

Πολύ μεγάλη αποδοχή φαίνεται ότι έχει και η κομποστοποίηση και επαναχρησιμοποίηση του κόμποστ εντός των ξενοδοχειακών μονάδων (77%). Και αυτή η απάντηση είναι μία σημαντική **Ευκαιρία** προς την κατεύθυνση της Κυκλικής Οικονομίας η οποία πρέπει να υποστηριχθεί από τις Αρχές.

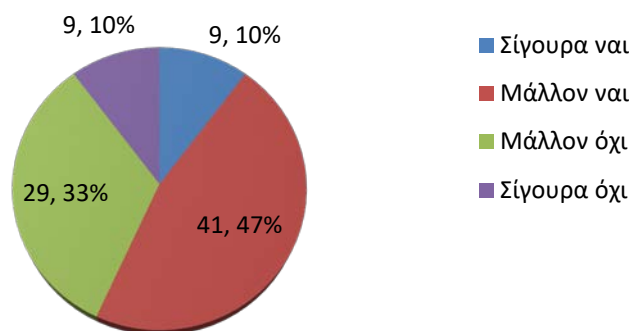

Διάγραμμα 15: Κομποστοποίηση εντός των ξενοδοχειακών μονάδων.

Ερώτηση 16: Αλλαγές στις μορφές τουρισμού και επιδράσεις στην τοπική κοινωνία

Σχεδόν οι μισοί από τους συμμετέχοντες φαίνεται έχουν συνειδητοποιήσει ότι οι αλλαγές στο κλίμα και οι επιφερόμενες αλλαγές στο είδος του τουρισμού θα επιφέρουν αρνητικές επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες. Αυτό είναι ένα θετικό συμπέρασμα, αλλά αξιοσημείωτο είναι ότι το υπόλοιπο μισό ποσοστό φαίνεται να αγνοεί τις πιθανές συνέπειες, με αποτέλεσμα να μην είναι ευνοϊκή μία δυναμική μετάβαση των τοπικών κοινωνιών, πριν τουλάχιστον μία ευρεία καμπάνια ενημέρωσης σχετικά με τους κινδύνους αλλά και τις ευκαιρίες που πιθανόν να δημιουργούνται. Η άγνοια αυτή του κινδύνου είναι μία σαφής **Απειλή** για την αλλαγή του τρόπου διαχείρισης των ακτών (Διάγραμμα 16).

16. Οι αλλαγές στο κλίμα αναμένεται να αλλάξουν τις μορφές τουρισμού (π.χ. αύξηση χειμερινού τουρισμού, θεματικός τουρισμός, αρχαιολογικός τουρισμός, κα.). Πιστεύετε ότι αυτό θα είχε αρνητική επίδραση στην τοπική κοινωνία του νησιού σας;

Διάγραμμα 16: Αλλαγές στις μορφές τουρισμού και επιδράσεις στην τοπική κοινωνία

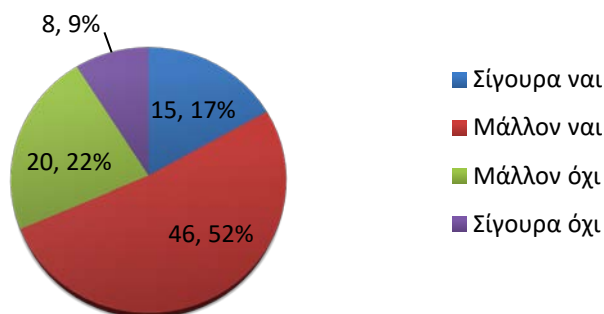
Ερώτηση 17: Αλλαγή τουριστικής περιόδου

Σε συμφωνία με το ερώτημα 16, οι συμμετέχοντες έχουν σε μεγάλο βαθμό συνειδητοποιήσει ότι η αλλαγή των εποχών της τουριστικής περιόδου θα επιφέρει δυσκολίες στην τοπική κοινωνία (Διάγραμμα 17).

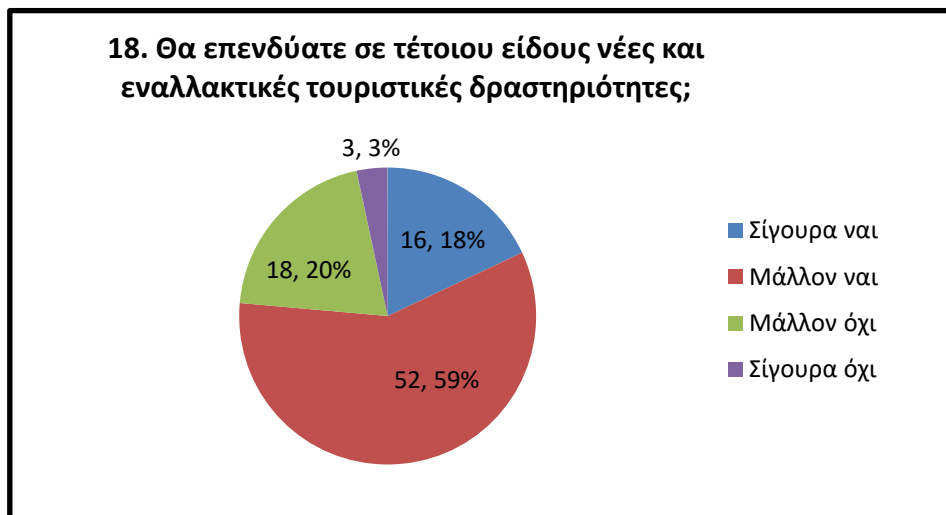
Ερώτηση 18: Επένδυση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Μεγάλο ποσοστό, σχεδόν 70% των συμμετεχόντων εμφανίζεται θετικό να επενδύσει σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ασχέτως κινήτρου (περιβαλλοντικού, οικονομικού), η αποδοχή αυτή είναι ένα **Δυνατό Σημείο** για την μετάβαση σε νέες υπηρεσίες προσαρμοσμένες στο κλίμα και τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

17. Πιστεύετε ότι αλλαγή των εποχών της τουριστικής περιόδου θα επιφέρει δυσκολίες στην τοπική κοινωνία;

Διάγραμμα 17: Άτομα που πιστεύουν ότι η αλλαγή των εποχών της τουριστικής περιόδου θα επιφέρει δυσκολίες στην τοπική κοινωνία.

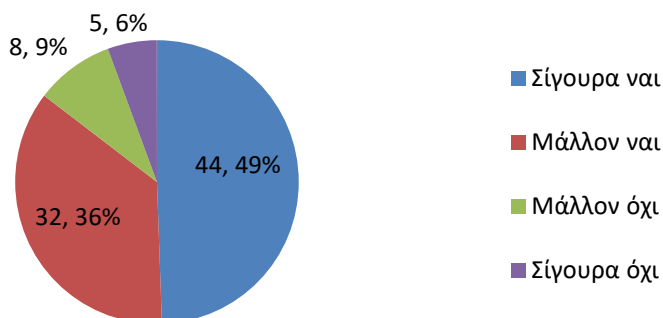
Διάγραμμα 18: Άτομα που πιστεύουν ότι η αλλαγή των εποχών της τουριστικής περιόδου θα επιφέρει δυσκολίες στην τοπική κοινωνία.

Ερωτήσεις 19, 20, 21, 22, 23: Σχετικά με περιορισμούς στη χρήση και εκμετάλλευση των ακτών

Στα διαγράμματα 19-23 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων εκφράζεται θετικά για την επιβολή μέτρων περιορισμού της ανεξέλεγκτης χρήσης και εκμετάλλευσης των ακτών, απόψεις που αποτελούν **Δυνατά Σημεία** ενδεχόμενης μετάβασης σε νέες συνθήκες χρήσης. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες εμφανίζονται θετικοί για :

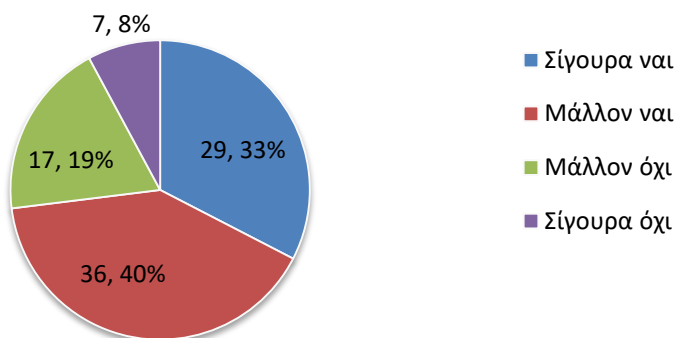
- απαγόρευση από εδώ και στο εξής ανέγερσης κατασκευών στην ακτογραμμή
- ελεύθερη πρόσβαση όλων στις ακτές
- αυστηροποίηση των κανονισμών για τα θαλάσσια σπορ για προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και των επιπτώσεων στην ακτογραμμή
- περιορισμό στην αλίευση και της απομάκρυνσης από το θαλάσσιο περιβάλλον πρώτων υλών

19. Στο πλαίσιο εφαρμογής μέτρων προστασίας της ακτογραμμής και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, συμφωνείτε στον περιορισμό των κατασκευών κατά μήκος της ακτής;

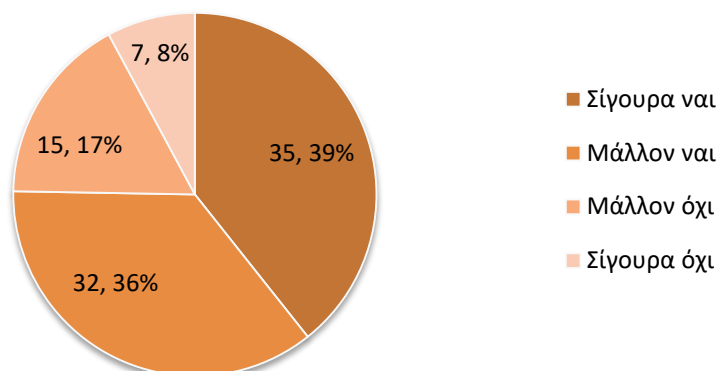
Διάγραμμα 19: Εφαρμογή μέτρων προστασίας της ακτογραμμής και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

20. Πιστεύετε ότι η απαγόρευση από εδώ και στο εξής ανέγερσης κατασκευών στην ακτογραμμή είναι ένα μέτρο προστασίας των ακτών που θα μπορούσε να υιοθετηθεί από τους τοπικούς παράγοντες;

Διάγραμμα 20: Απαγόρευση ανέγερσης κατασκευών στην ακτογραμμή

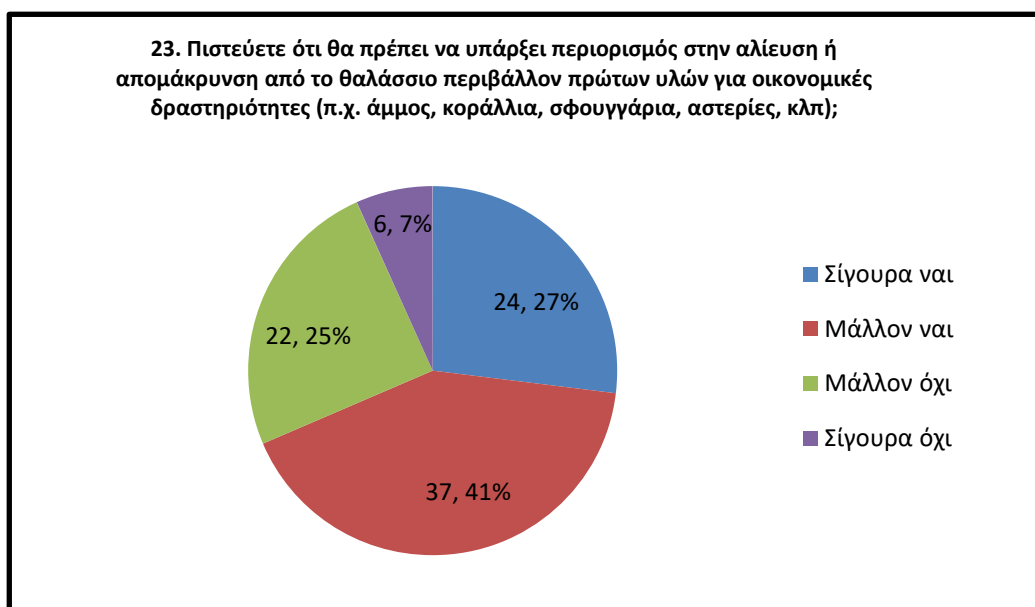
21. Πιστεύετε ότι πρέπει να εφαρμοσθεί η ελεύθερη πρόσβαση όλων στις ακτές ;

Διάγραμμα 21: Ελεύθερη πρόσβαση όλων στις ακτές

Διάγραμμα 22: Περιορισμός ή και απαγόρευση των θαλάσσιων σπορ προκειμένου να προστατευθούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα.

Διάγραμμα 23: Περιορισμός στην αλίευση ή απομάκρυνση από το θαλάσσιο περιβάλλον πρώτων υλών για οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. άμμος, κοράλλια, σφουγγάρια, αστερίες, κλπ).

Ερώτηση 24: Επένδυση σε πράσινες υποδομές

Όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 24 το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (σχεδόν 75%) απάντησε ότι είναι διατεθειμένοι να επενδύσουν σε πράσινες υποδομές/τεχνολογίες με σκοπό τη μείωση των εκπομπών αερίου θερμοκηπίου και προστασία των θαλάσσιων πόρων (π.χ. συστήματα καθαρισμού και ανακύκλωσης νερού, φωτοβολταϊκά πάνελ, κα.) με ποσοστό της τάξης των 44,49%.

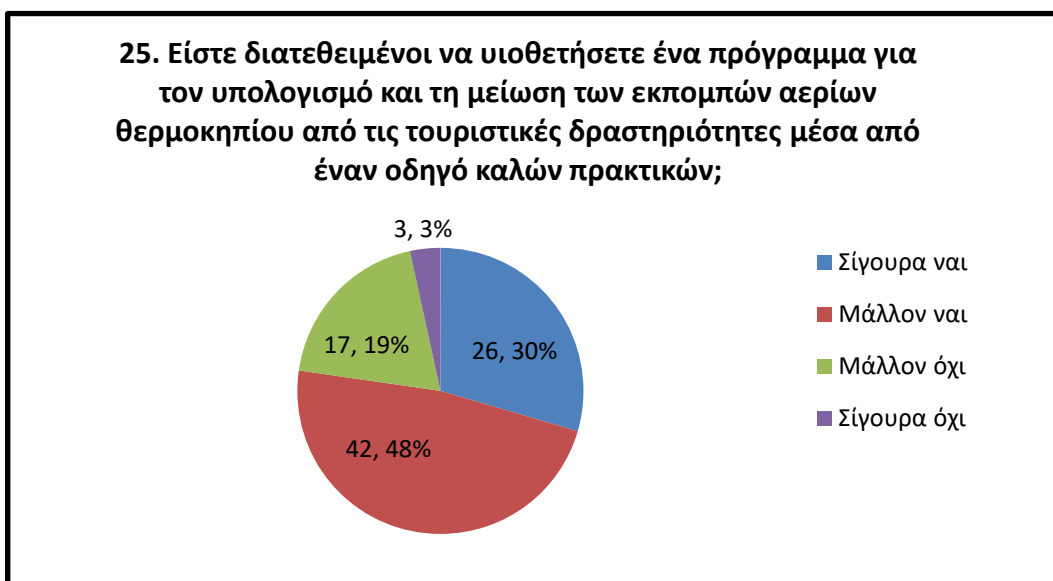
Διάγραμμα 24: Επένδυση σε πράσινες υποδομές/τεχνολογίες με σκοπό τη μείωση των εκπομπών αερίου θερμοκηπίου και προστασία των θαλάσσιων πόρων

Η επένδυση σε πράσινες τεχνολογίες είναι ταυτόχρονα **Ευκαιρία** καθώς φαίνεται ότι θα έχει ως μέτρο την απαιτούμενη κοινωνική αποδοχή, αλλά και **Δυνατό Σημείο** για την επίτευξη της μεταστροφής του Κυπριακού τουρισμού σε πράσινες υπηρεσίες προς τους επισκέπτες που σέβονται το περιβάλλον και προστατεύουν τις ακτές. Το τελευταίο δε, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως σύνθημα (σλόγκαν) προσέλκυσης επισκεπτών.

Ερώτηση 25: Υιοθέτηση προγράμματος υπολογισμού και μείωσης αερίων θερμοκηπίου

Σε συμφωνία με τα ποσοστά των συμμετεχόντων που απάντησαν ότι γνωρίζουν για την Κλιματική Αλλαγή, η απάντηση στην ερώτηση αυτή δίνει πολύ μεγάλο ποσοστό θετικών απαντήσεων (Διάγραμμα 25) στη διάθεση να συνεισφέρει το κοινό στην επίτευξη των στόχων μηδενισμού του αποτυπώματος άνθρακα της ΕΕ μέχρι το 2050, με υιοθέτηση προγραμμάτων υπολογισμού και μείωσης των αερίων θερμοκηπίου από τις τουριστικές δραστηριότητες. Γεγονός που αποτελεί **Ευκαιρία** καθώς το κοινό φαίνεται σε μεγάλο βαθμό έτοιμο να δεχθεί (ίσως με μικρές

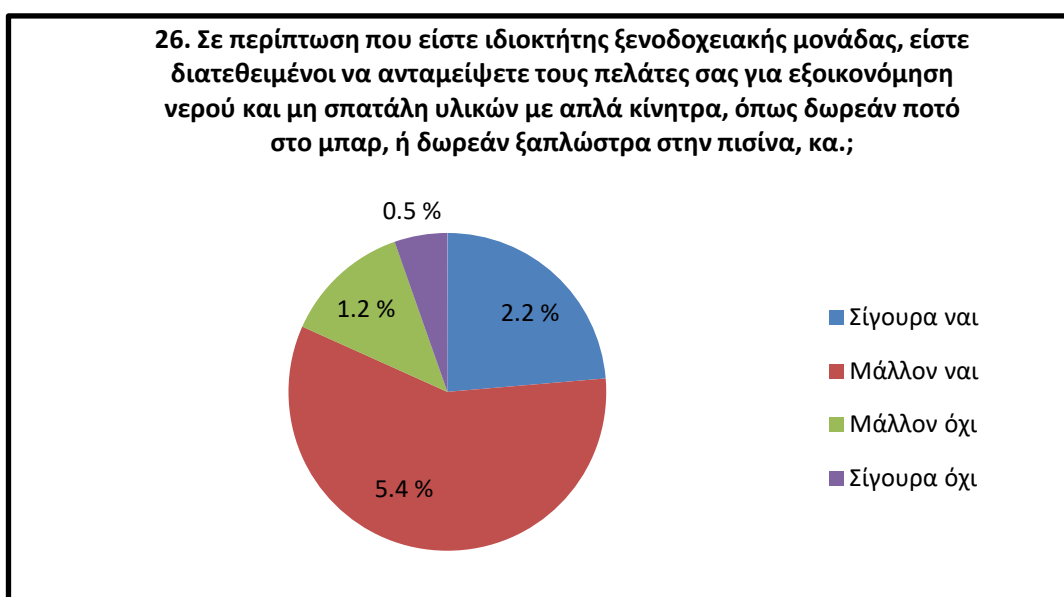
επιφυλάξεις) πρωτοβουλίες για τη μέτρηση και συνεπώς τη μείωση των αερίων θερμοκηπίου, το οποίο θα προσδώσει ένα ακόμα **Δυνατό Σημείο** στην προστασία των ακτογραμμών και στον Κυπριακό τουρισμό.

Διάγραμμα 25: Υιοθέτηση προγράμματος υπολογισμού και μείωσης εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τις τουριστικές δραστηριότητες μέσα από έναν οδηγό καλών πρακτικών.

Ερώτηση 26: Ανταμοιβή πελατών για περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση

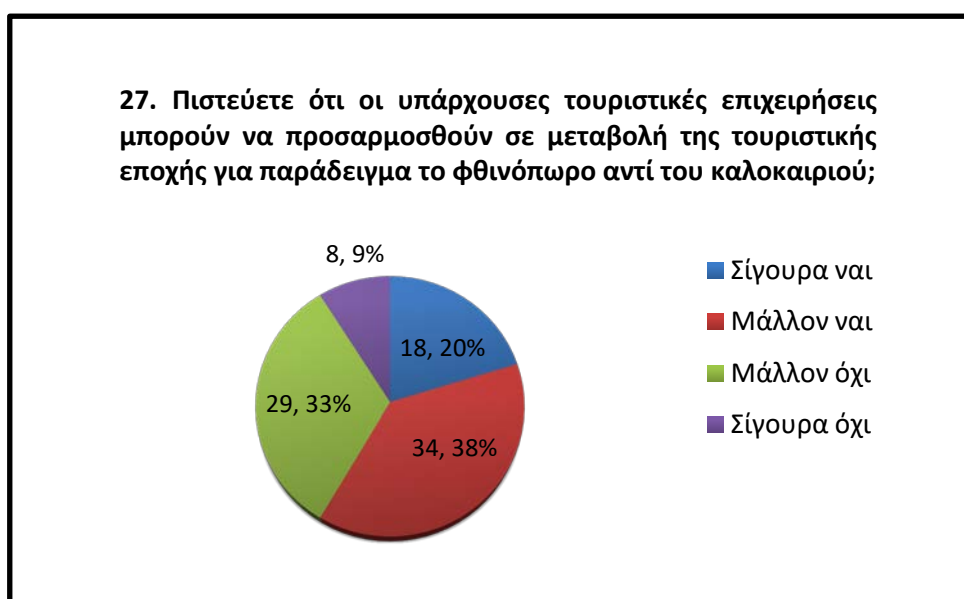
Μία ακόμα **Ευκαιρία** για τον Κυπριακό τουρισμό αλλά κυρίως για την προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος, είναι η διάθεση των ιδιοκτητών επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος να υιοθετήσουν προγράμματα ανταμοιβής των πελατών τους όταν αυτοί επιδεικνύουν περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη συμπεριφορά (Διάγραμμα 26).

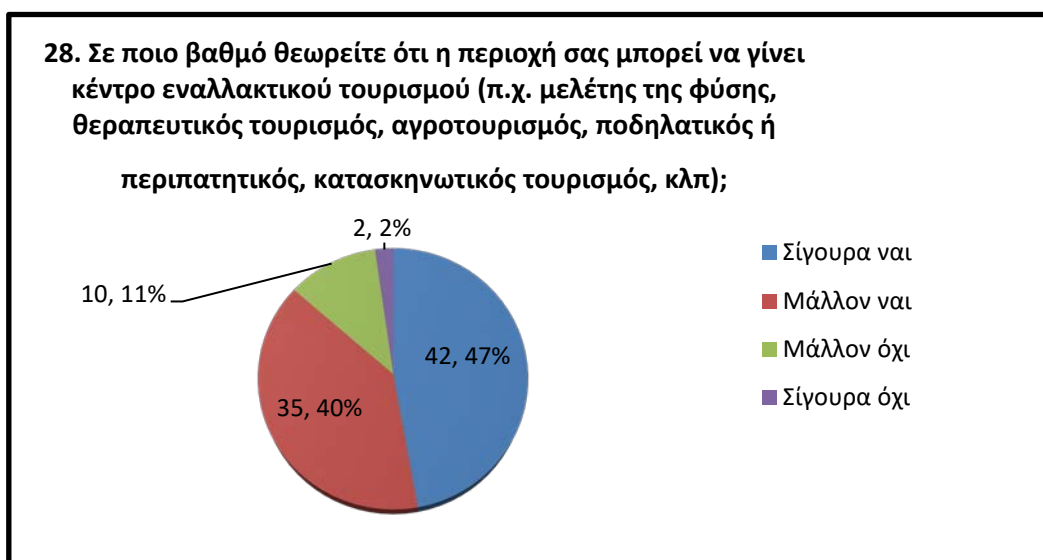
Διάγραμμα 26: Διάθεση ανταμοιβής πελατών για περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη συμπεριφορά

Ερωτήσεις 27, 28 και 29: Προσαρμογή τουριστικών εγκαταστάσεων στις μεταβολές της τουριστικής περιόδου και Εναλλακτικός Τουρισμός

Στο ερώτημα εάν θα μπορούσαν να προσαρμοσθούν οι υπάρχουσες τουριστικές επιχειρήσεις σε αλλαγές της τουριστικής περιόδου, αν και φαίνεται ότι η γενική άποψη είναι ότι θα μπορούσαν οι τουριστικές επιχειρήσεις να προσαρμοσθούν σε πιθανή αλλαγή της τουριστικής εποχής (Διάγραμμα 27), εν τούτοις διαφαίνεται αμφιβολία, καθώς σχεδόν οι μισοί εκ των ερωτηθέντων δεν είναι σίγουροι για μια θετική απάντηση, με το 10% να είναι σίγουρο ότι κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό (Διάγραμμα 27). Θα μπορούσε συνεπώς αυτή η στάση να εξελιχθεί σε **Απειλή** για τη μετάβαση στις νέες συνθήκες, εάν οι Αρχές δεν επιδείξουν συμπαράσταση με παροχή χρηματοδότησης, γνώσης και κατάρτισης ώστε να ξεκινήσει νωρίς (ή καλύτερα έγκαιρα) η προετοιμασία μετάβασης σε άλλες μορφές τουρισμού, σε διαφορετικές από τις σημερινές χρονικές περιόδους. Αυτό σε συνδυασμό με το πολύ **Δυνατό Σημείο** της πεποίθησης των συμμετεχόντων ότι η περιοχή τους μπορεί να εξελιχθεί σε κέντρο εναλλακτικού τουρισμού (Διάγραμμα 28) με σίγουρα θετικά αποτελέσματα για την περιοχή (Διάγραμμα 29) αποτελεί σημαντική **Ευκαιρία μετάβασης σε νέες μορφές τουρισμού**, οι οποίες θα είναι απομακρυσμένες από τις ακτές, και θα αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα τοπικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά.

Διάγραμμα 27: Προσαρμογή τουριστικών εγκαταστάσεων στις μεταβολές της τουριστικής περιόδου

Διάγραμμα 28: Άτομα που θεωρούν ότι η περιοχή τους μπορεί να γίνει κέντρο εναλλακτικού τουρισμού (π.χ. μελέτης της φύσης, θεραπευτικός τουρισμός, αγροτουρισμός, ποδηλατικός ή περπατητικός, κατασκηνωτικός τουρισμός, κλπ).

Διάγραμμα 29: Άτομα που πιστεύουν η περιοχή τους μπορεί να γίνει κέντρο εναλλακτικού τουρισμού και θα υπάρχουν θετικές επιπτώσεις ή αρνητικές επιπτώσεις.

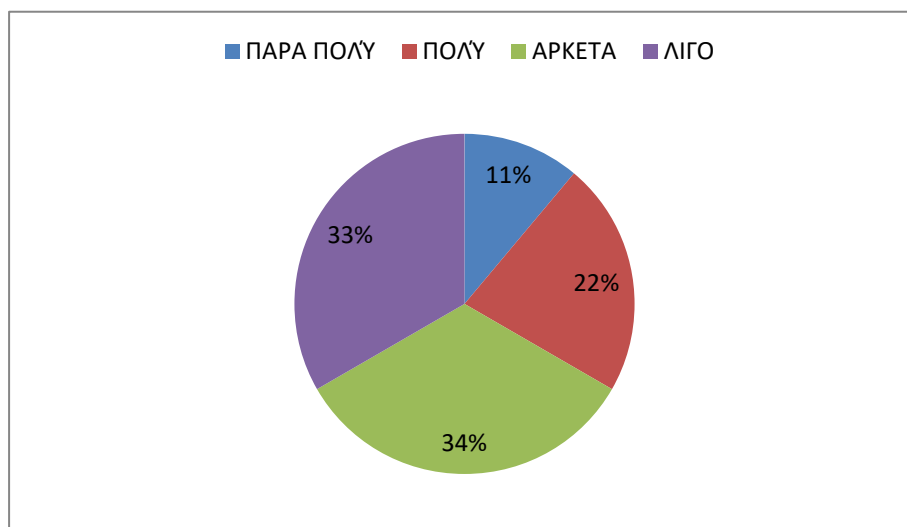
4.2 Σύγκριση με αποτελέσματα μελέτης για άλλα Μεσογειακά νησιά

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η συγκριτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διατριβής με αποτελέσματα που έχουν ήδη δημοσιοποιηθεί και συγκεκριμένα από τη μελέτη της Αντωνίου (2020), με θέμα «Πρακτικές διαχείρισης φυσικών πόρων στα νησιά της Μεσογείου για τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής», η οποία διενεργήθηκε σε δείγμα 70 ατόμων από τη Σαντορίνη, την Κέρκυρα και τη Σικελία.

Συγκρίνοντας ερωτήσεις με παρόμοιο περιεχόμενο, διαπιστώθηκαν τα παρακάτω:

Κατανόηση του όρου Κυκλική Οικονομία

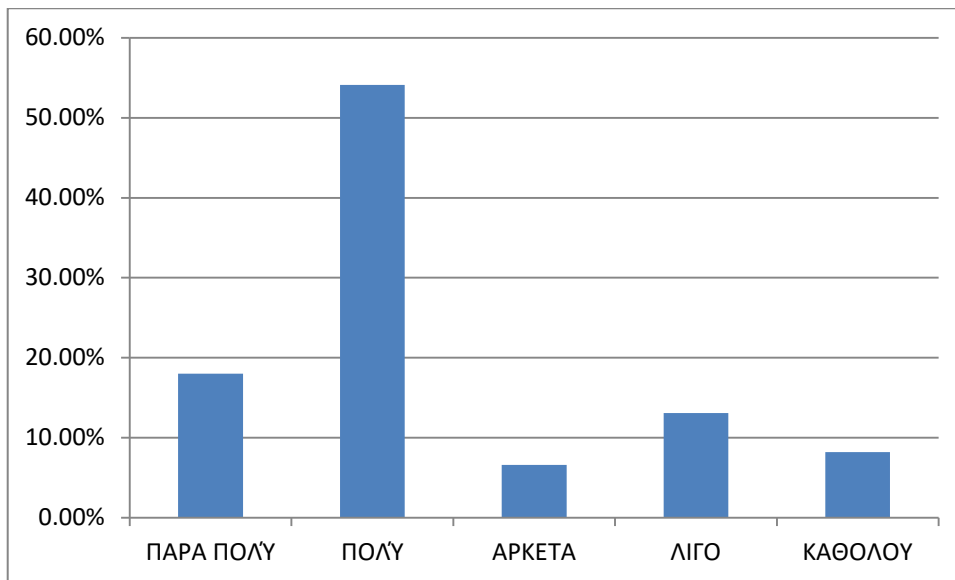
Όπως φαίνεται από τη σύγκριση των διαγραμμάτων 8 και 30 (από τη μελέτη της Αντωνίου (2020)), προκύπτει ότι σχεδόν το ίδιο ποσοστό συμμετεχόντων δηλώνει ότι έχει κατανοήσει πάρα πολύ ή πολύ τον όρο.

Διάγραμμα 30. Κατανόηση του όρου «Κυκλική Οικονομία» (Αντωνίου, 2020)

Περιορισμός επισκεψιμότητας σε πολυσύχναστες παραλίες και περιοχές φυσικού κάλλους.

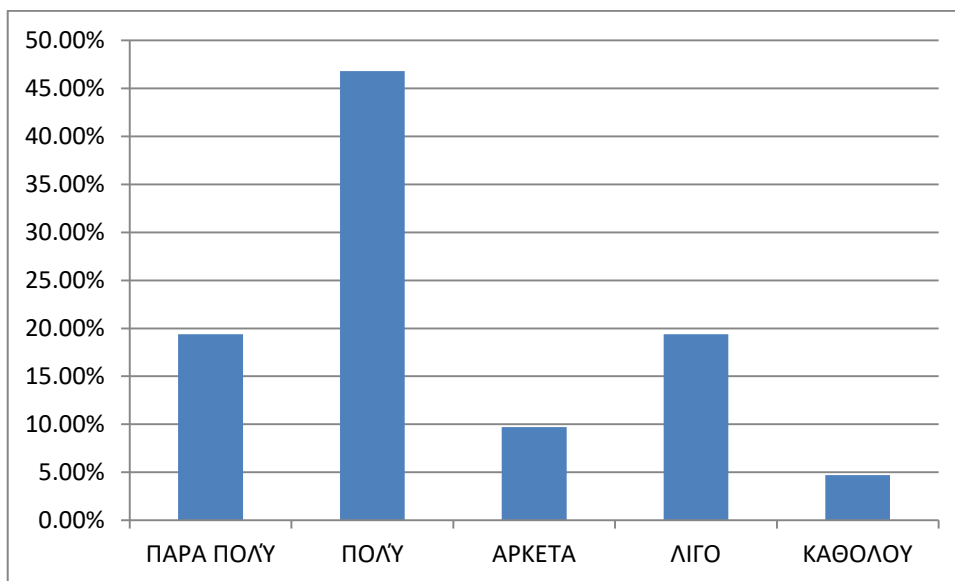
Και οι δύο μελέτες (Διαγράμματα 11 και 31) συμφωνούν σε αυτό το ερώτημα, με τα αποτελέσματα από την Ελλάδα και την Ιταλία να δίνουν όμως πολύ μεγαλύτερο ποσοστό θετικής απάντησης σε σχέση με τις απαντήσεις της Κύπρου (σχεδόν 70% και 42%, αντίστοιχα).

Διάγραμμα 31. Εφαρμογή ορίου επισκεψιμότητας σε πολυσύχναστες παραλίες και σε περιοχές φυσικού κάλλους (Αντωνίου, 2020).

Περιορισμός χρήσης και στάθμευσης οχημάτων ή ακτοπλοϊκών σε ευαίσθητες περιοχές

Στο ερώτημα αυτό και οι δύο μελέτες δίνουν ποσοστό θετικής απάντησης μεγαλύτερο του 60% των συμμετεχόντων (Διαγράμματα 12 και 32).

Διάγραμμα 32. Περιορισμός χρήσης και στάθμευσης οχημάτων ή ακτοπλοϊκών σε ευαίσθητες περιοχές (Αντωνίου, 2020)

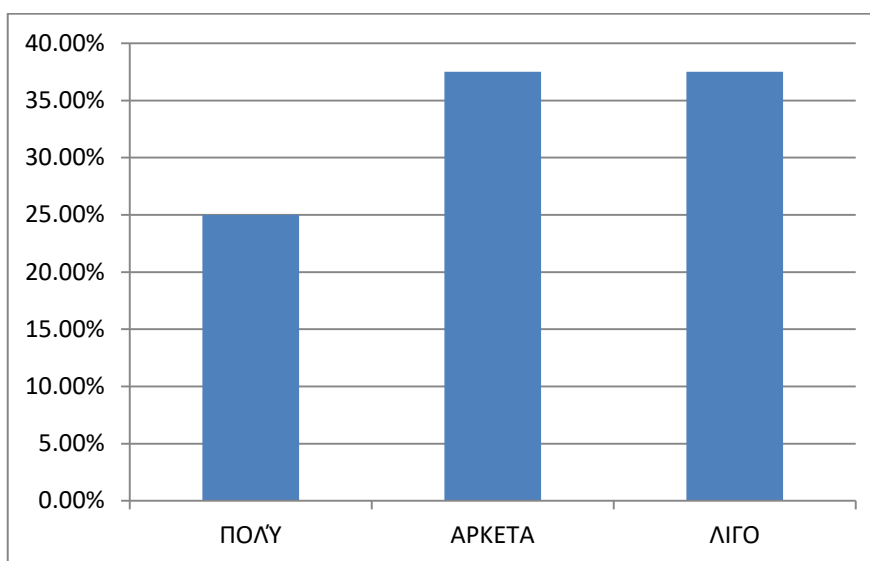
Απόσταση εγκαταστάσεων από την παράκτια ζώνη

Θεαματική συμφωνία παρουσιάζουν οι απαντήσεις στο ερώτημα εάν οι συμμετέχοντες συμφωνούν οι τουριστικές εγκαταστάσεις να βρίσκονται μακριά από το όριο της

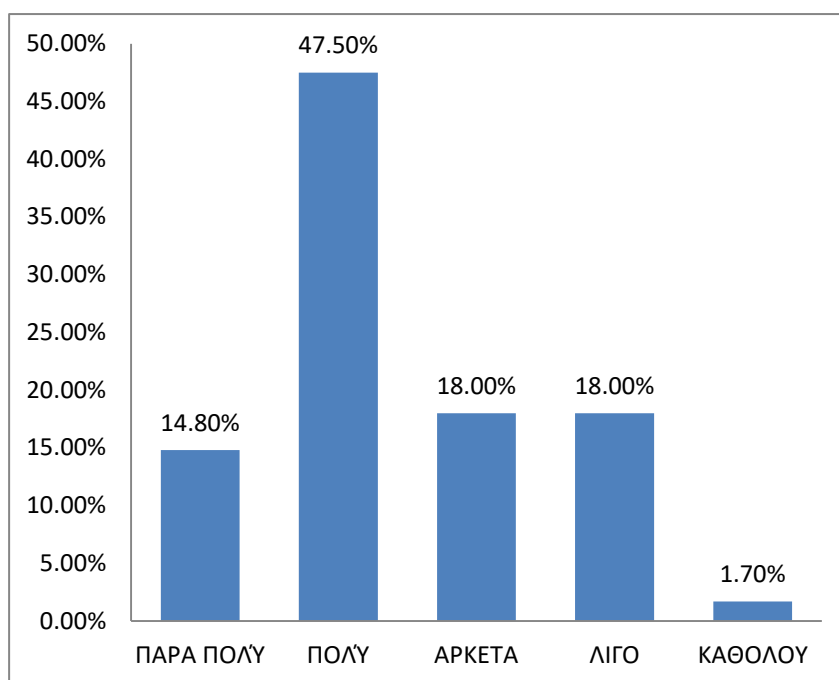
παράκτιας ζώνης, για την οποία και στις δύο μελέτες το 25% είναι απόλυτα βέβαια για αυτό, ενώ σχεδόν το 40% συμφωνεί με κάποια αμφιβολία (Διαγράμματα 13 και 33). Το ίδιο αποτέλεσμα καταγράφηκε και στο ερώτημα περιορισμού κατασκευών κατά μήκος της ακτογραμμής (Διαγράμματα 19 και 34).

Όσον αφορά στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες οι δύο μελέτες συμφωνούν αλλά και διαφωνούν στις απόψεις των συμμετεχόντων.

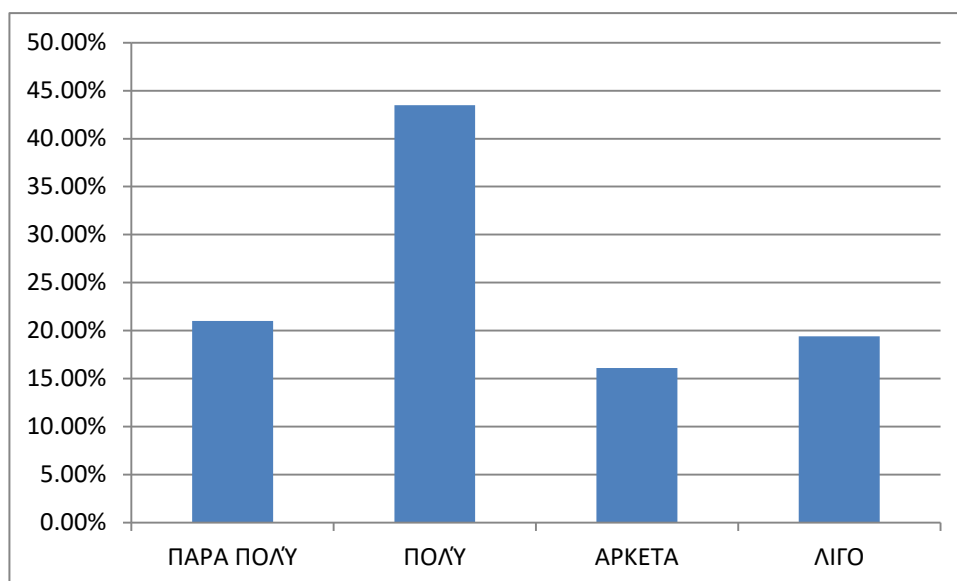
Συγκεκριμένα, συμφωνία παρατηρείται στο ερώτημα εάν οι συμμετέχοντες στις δύο έρευνες θα επέλεγαν ως ξενοδοχειακή υπηρεσία/πρακτική να κομποστοποιούνται τα απορρίμματα εστίασης με πράσινα απορρίμματα κήπου και επαναχρησιμοποίηση του κόμποστι εντός του ξενοδοχείου. Και στις δύο έρευνες ποσοστό μεγαλύτερο του 70% είχε θετική γνώμη για μία τέτοια επιλογή (Διαγράμματα 15 και 35). Συνεπώς, **μία Ευκαιρία** που διαφαίνεται για τη στροφή σε πιο πράσινο τουρισμό με επακόλουθα οφέλη για τις περιοχές που δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις αυτές, είναι η υιοθέτηση κυκλικών πρακτικών εντός των μονάδων οι οποίες θα ενισχύσουν το περιβαλλοντικό προφίλ τους στην αγορά και θα συνεισφέρουν θετικά στο περιβάλλον των ακτών.

Διάγραμμα 33. Απόσταση τουριστικών εγκαταστάσεων από το όριο της παράκτιας ζώνης (Αντωνίου, 2020).

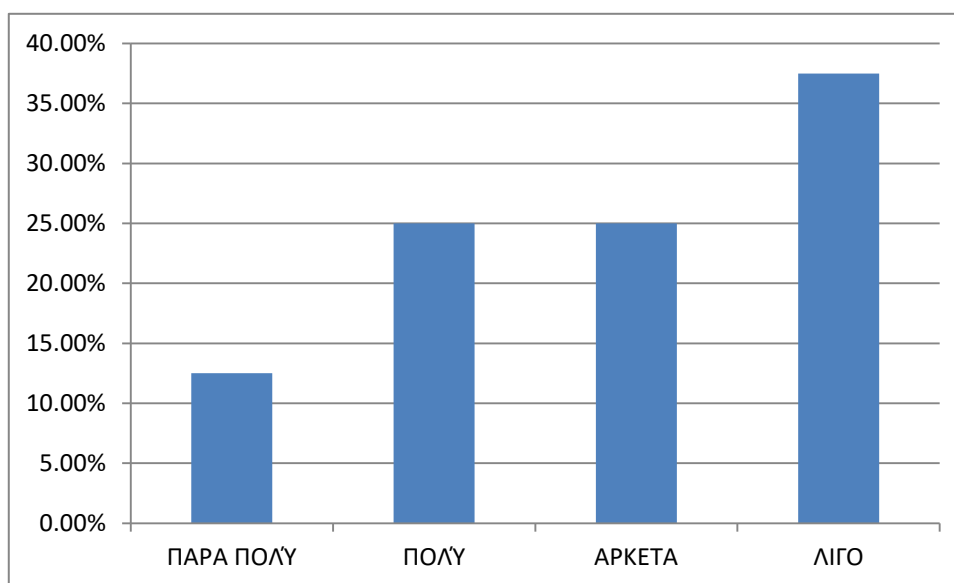
Διάγραμμα 34. Εφαρμογή μέτρων προστασίας της ακτογραμμής και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή (Αντωνίου, 2020).

Διάγραμμα 35. Κομποστοποίηση εντός των ξενοδοχειακών μονάδων (Αντωνίου, 2020).

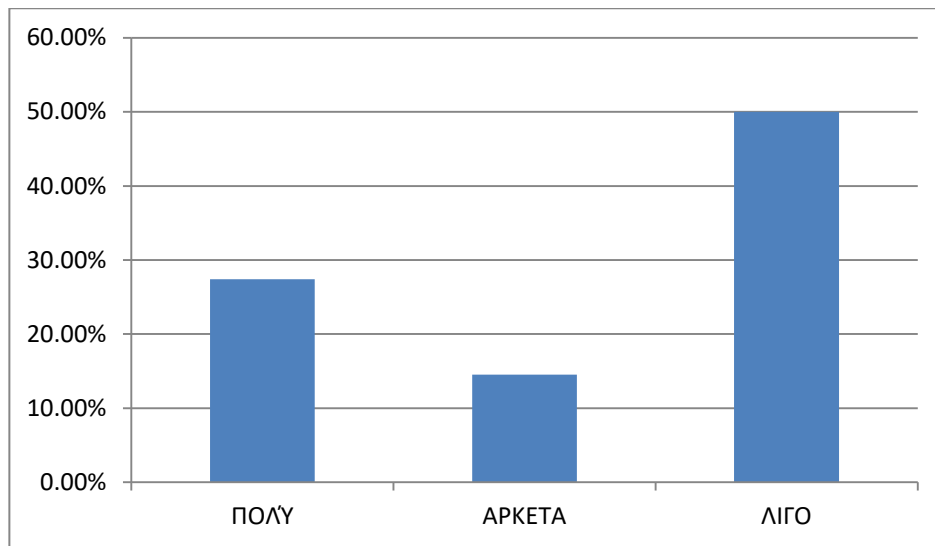
Αντίθετα, στο ερώτημα εάν θα συμφωνούσαν οι η επιχείρηση που έχουν ή δουλεύουν να χρησιμοποιεί τεχνολογίες καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού, ισχυρά θετική άποψη εκφράζει στην έρευνα για την Κύπρο σχεδόν το 26% ενώ στη μελέτη της

Αντωνίου (2020) μόλις το 12,5%. Παρόμοια θετικά άποψη με κάποιες επιφυλάξεις εκφράζει για την Κύπρο το 44% ενώ για την Ελλάδα και τη Σικελία το 25% (Διαγράμματα 14 και 36).

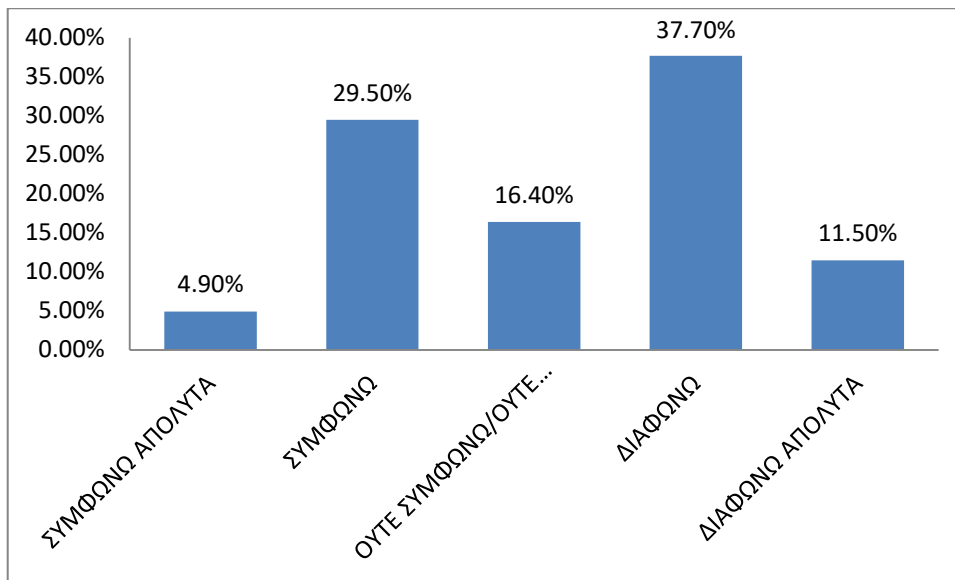
Διάγραμμα 36. Χρήση τεχνολογιών καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού στις τουριστικές επιχειρήσεις (Αντωνίου, 2020).

Ομοίως, στην ερώτηση εάν οι αλλαγές στο κλίμα αναμένεται να αλλάξουν τις μορφές τουρισμού (π.χ. αύξηση χειμερινού τουρισμού, θεματικός τουρισμός, αρχαιολογικός τουρισμός, κ.α.) και εάν αυτό θα είχε αρνητική επίδραση στην τοπική κοινωνία του νησιού σας, στην Κύπρο μόλις το 9% είναι απόλυτα σίγουρο ότι αυτό θα συμβεί και το 41% σίγουρο με επιφυλάξεις, σε αντίθεση με το σχεδόν 28% και 14%, αντίστοιχα, της έρευνας της Αντωνίου (2020). Συνολικά στην έρευνα της Κύπρου το 50% εξέφρασε θετική απάντηση ενώ στην έρευνα Αντωνίου (2020) το 42%, ποσοστό που συγκλίνουν (Διαγράμματα 16 και 37).

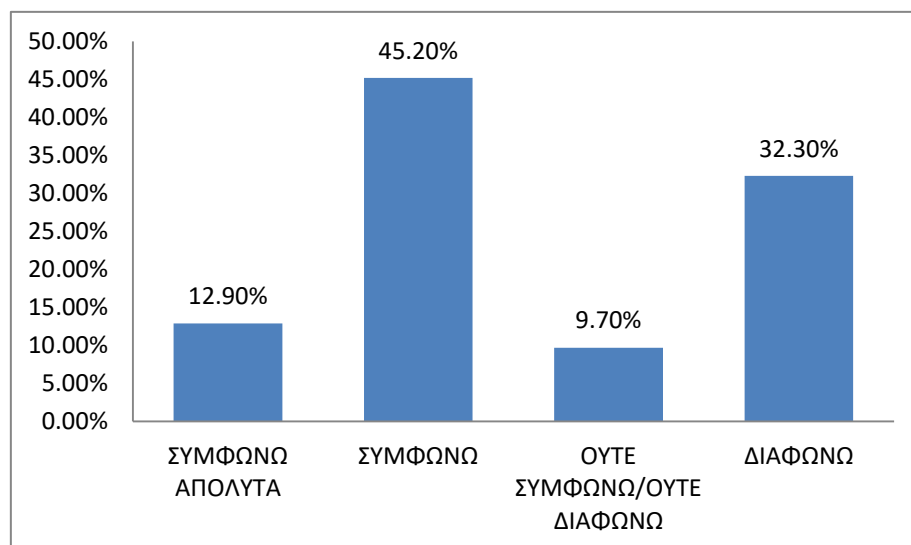
Διάγραμμα 37. Αλλαγές στις μορφές τουρισμού και επιδράσεις στην τοπική κοινωνία (Αντωνίου, 2020).

Όσον αφορά στον περαιτέρω περιορισμό ή και απαγόρευση των θαλάσσιων σπορ προκειμένου να προστατευθούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα από την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις στην ακτογραμμή, σχεδόν το 50% των συμμετεχόντων στην μελέτη Αντωνίου (2020) διαφωνεί μερικώς ή απόλυτα σε αντίθεση με το 33% στη μελέτη της Κύπρου (Διαγράμματα 22 και 38). Αυτό το αποτέλεσμα είναι σε κάποιο βαθμό αναμενόμενο και εξαρτάται από τον βαθμό ανάπτυξης της υπηρεσίας που παρέχεται στις διάφορες περιοχές. Στην Κύπρο, σε σχέση με τις άλλες περιοχές, η υπηρεσία αυτή είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη και παρέχεται σε όλες σχεδόν τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. Επίσης, το είδος των ξενοδοχειακών μονάδων είναι διαφορετικό στις περιοχές των δύο μελετών, με την Κύπρο να διαθέτει μεγάλες κυρίως μονάδες κατά μήκος της ακτογραμμής, ενώ στις περιοχές της μελέτης Αντωνίου (2020) είναι μικρότερες και διάσπαρτες στις ακτές αλλά και στην ενδοχώρα.

Διάγραμμα 38. Περιορισμός ή και απαγόρευση των θαλάσσιων σπορ προκειμένου να προστατευθούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα (Αντωνίου, 2020).

Τέλος, στο ερώτημα εάν θα πρέπει να υπάρξει περιορισμός στην αλίευση ή απομάκρυνση από το θαλάσσιο περιβάλλον πρώτων υλών για οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. άμμος, κοράλλια, σφουγγάρια, αστερίες, κλπ), στην Κύπρο συμφωνεί απόλυτα το 24%, ενώ στις άλλες περιοχές της μελέτης Αντωνίου μόλις το 13%. Ενώ, μάλλον συμφωνεί στην Κύπρο το 37% και στην μελέτη Αντωνίου συμφωνεί με επιφυλάξεις το 45% (Διαγράμματα 23 και 39).

Διάγραμμα 39. Περιορισμός στην αλίευση ή απομάκρυνση από το θαλάσσιο περιβάλλον πρώτων υλών για οικονομικές δραστηριότητες (Αντωνίου, 2020).

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

5.1 Ανάλυση SWOT

Από την ανάλυση των δεδομένων της κοινής γνώμης στην περιοχή μελέτης προέκυψαν συμπεράσματα, η σωστή αξιολόγηση των οποίων, από τους υπεύθυνους διαχείρισης των παράκτιων ζωνών και τις Αρχές μπορεί να επιφέρει σημαντικά οφέλη στην προστασία των ευαίσθητων αυτών περιοχών, αλλά και στην προσαρμογή του τοπικού πληθυσμού στις νέες συνθήκες διαχείρισης αλλά και του κλίματος.

Σημαντικό σημείο στην αξιολόγηση και στην ανάπτυξη διαχειριστικών σχεδίων είναι να ληφθεί υπόψη η άποψη της κοινής γνώμης, καθώς ο βαθμός επιτυχίας οποιουδήποτε σχεδίου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αποδοχή του από την τοπική κοινωνία και εκείνους που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στις περιοχές αυτές.

Η παρούσα διατριβή κατέδειξε τα δυνατά και αδύναμα σημεία αλλά και τις ευκαιρίες και απειλές ενός τέτοιου εγχειρήματος, η ορθολογική αξιοποίηση των οποίων μπορεί να επιφέρει περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες και στην οικονομία της χώρας.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται τα δυνατά και αδύναμα σημεία αλλά και οι ευκαιρίες και απειλές ενός εγχειρήματος αλλαγών των σημερινών καταστάσεων στις παράκτιες ζώνες, όπως προέκυψαν από την αξιολόγηση της κοινής γνώμης πολιτών σε μία κατεξοχήν τουριστική περιοχή της Κύπρου, την Πάφο.

Πίνακας 4. Ανάλυση SWOT σχετικά με την ανάπτυξη και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων στις παράκτιες ζώνες της Κύπρου, κατόπιν ανάλυσης της κοινής γνώμης.

5.2 Προτάσεις

Η ανάλυση SWOT καθώς και η αξιολόγηση των διαγραμμάτων διαγράφουν τα μέτρα που μπορούν να σχεδιασθούν ώστε να αξιοποιηθούν στο μέγιστο βαθμό τα δυνατά σημεία και οι ευκαιρίες, να ενδυναμωθούν οι αδυναμίες και να αντιμετωπισθούν οι απειλές.

Δυνατά σημεία (Strengths)	Ευκαιρίες (Opportunities)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Το σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο των Κυπρίων συνδράμει στην κατανόηση της αναγκαιότητας αλλαγών 2. Προθυμία μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού για συνεργασία με τις Αρχές και συμμετοχή σε επιτροπές αποφάσεων και ελέγχου δραστηριοτήτων στο νησί. 3. Υποστήριξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού από ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού 4. Επίτευξη της μεταστροφής του Κυπριακού τουρισμού σε πράσινες υπηρεσίες προς τους επισκέπτες που σέβονται το περιβάλλον και προστατεύουν τις ακτές. 5. Ευαισθητοποίηση του κοινού για προστασία των ακτογραμμών 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κοινωνική αποδοχή για περιοριστικά μέτρα στην παράκτια ζώνη (όριο επισκεψιμότητας, απόσταση τουριστικών εγκαταστάσεων από την παράκτια ζώνη, περιορισμός στάθμευσης, θαλάσσια σπορ, κλπ). 2. Χρήση τεχνολογιών καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού σε επιχειρήσεις. 3. Εφαρμογή μοντέλου κομποστοποίησης και επαναχρησιμοποίησης του κόμποστ εντός των ξενοδοχειακών μονάδων. 4. Επένδυση σε πράσινες τεχνολογίες 5. Επενδύσεις σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού με σημαντικά οφέλη για τον τουρισμό, το περιβάλλον και την οικονομία. 6. Μεγάλο ποσοστό αποδοχής για τη μέτρηση και συνεπώς τη μείωση των αερίων θερμοκηπίου 7. Υιοθέτηση προγραμμάτων ανταμοιβής σε πελάτες όταν αυτοί επιδεικνύουν περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη συμπεριφορά 8. Ανάδειξη των ιδιαίτερα τοπικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών του νησιού με τρόπους που στοχεύουν στη βιωσιμότητά τους 9. Μετάβαση σε νέες μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, ποδηλατικός τουρισμός, κ.α.).
Αδύνατα σημεία (Weaknesses)	Απειλές (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Σχετικά χαμηλός βαθμός ενημέρωσης του πληθυσμού σχετικά με τα περιβαλλοντικά θέματα και κυρίως αυτό της κλιματικής αλλαγής και της κυκλικής οικονομίας 2. Δυσκολία άμεσης εφαρμογής αλλαγών και νέων διαχειριστικών σχεδίων 3. Μερίδα του πληθυσμού αγνοεί τον επικείμενο κίνδυνο αρνητικών επιπτώσεων στις κοινωνίες λόγω αλλαγής στη μορφή του τουρισμού 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Υψηλό κόστος εγκατάστασης νέων τεχνολογιών στις τουριστικές εγκαταστάσεις. 2. Ανορθολογική διαχείριση των ακτών 3. Δυσκολία προσαρμογής των υπαρχουσών επιχειρήσεων σε πιθανή αλλαγή της τουριστικής περιόδου. 4. Μη επαρκής υποστήριξη Αρχών σε άλλες μορφές τουρισμού στους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος και των πολιτών

Οι προτάσεις της μελέτης αυτές συνοψίζονται παρακάτω:

1. Επιμορφωτικές καμπάνιες προς το κοινό σχετικά με τις αναμενόμενες επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη λόγω κλιματικής αλλαγής αλλά και ανθρώπινης παρέμβασης-Εκμετάλλευση του υψηλού μορφωτικού επιπέδου των Κυπρίων και σχεδιασμός στοχευόμενης καμπάνιας
2. Ανάπτυξη συμμετοχικών διαχειριστικών σχεδίων-διοργάνωση ανοικτών συζητήσεων και προσδιορισμός των περιοριστικών μέτρων και του βαθμού περιορισμού που μπορεί να δεχθεί η κοινωνία και οι επιχειρηματίες.
3. Ενίσχυση του εναλλακτικού τουρισμού με υποστήριξη των επενδυτών-επιμόρφωση σχετικά με τις δυνατότητες και τις επιλογές-χρηματική υποστήριξη μέσω χρηματοδοτούμενων έργων. Ανάδειξη των ιδιαίτερα τοπικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών του νησιού με τρόπους που στοχεύουν στη βιωσιμότητά τους.
4. Διαδρομές: Οι τουριστικές διαδρομές στην Κύπρο θα πρέπει να έχουν ένα κεντρικό θέμα (ιστορία, φύση, κληρονομιά, κρασί, αθλητισμός, εκδηλώσεις κλπ.) και να συνδέουν συμπλέγματα, τοποθεσίες, αξιοθέατα σε διάφορες πόλεις και χωριά σε σχετικά μικρή απόσταση. Με τον τρόπο αυτό θα συμβάλλουν στην αύξηση του αριθμού των επισκεπτών καθώς και στη διάρκεια της παραμονής τους, και αποτελούν σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής για αντιμετώπιση της εποχικότητας.
5. Δημιουργία σήματος «Πράσινων Τουριστικών Υπηρεσιών» υπό τον έλεγχο του κράτους-Αξιολόγηση περιβαλλοντικών δεικτών λειτουργίας των μονάδων και επιχειρήσεων και απονομή κρατικού σήματος.
6. Ανάπτυξη του δείκτη «wise tourism index» ως εργαλείο για προώθηση της αειφορίας και αναγνώρισης και επιβράβευσης των τουριστικών φορέων που υιοθετούν πρακτικές που είναι περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πολιτιστικά βιώσιμες. Θα αποτελείται από τρεις υποδείκτες (i) περιβαλλοντικής βιωσιμότητας (π.χ. ποιότητα αέρα, κατανάλωση ενέργειας, προστασία υδάτων, προστασία ευαίσθητων περιοχών κλπ), (ii) κοινωνικής βιωσιμότητας (π.χ. τοπικές ευκαιρίες εργοδότησης, ισότητα φύλων, στήριξη τοπικών επιχειρήσεων, δίκαιο εμπόριο κλπ), και (iii) πολιτιστικής βιωσιμότητας (π.χ. προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς, ανάδειξη τοπικής ταυτότητας κλπ). Ο δείκτης θα αναπτυχθεί με τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσιος, ιδιωτικός τομέας, μη-κυβερνητικές οργανώσεις) και τη συμβολή διεθνών οργανισμών που

ήδη ενεργοποιούνται στον τομέα, ώστε να αντικατοπτρίζει τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κύπρος στους τρεις πιο πάνω αναφερόμενους τομείς, να είναι εύκολα κατανοητός στους χρήστες και εύχρηστος όσον αφορά τη διαθεσιμότητα στοιχείων και το κόστος συλλογής τους. Παρακολούθηση των επιδόσεων της Κύπρου και προώθηση διορθωτικών μέτρων εκεί όπου χρειάζεται, διαφοροποιώντας την ως προορισμό σε σχέση με τον ανταγωνισμό ως ένα υπεύθυνο τουριστικό προορισμό.

7. Ολοκληρωμένα σχέδια (master plans) για κάθε τουριστική περιοχή, τα οποία θα περιλαμβάνουν και ανάλυση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου της προτεινόμενης στρατηγικής. Παραθέτουν γενικές αρχές που πρέπει να ληφθούν υπόψη σε σχέση με το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης. Επισημαίνουν ανάμεσα σε άλλα την ανάγκη διατήρησης αυστηρού ελέγχου των προστατευόμενων περιοχών - να ακολουθηθεί μια προληπτική πολιτική για τη διαχείριση και τη χρήση τους και εισηγούνται τη δημιουργία master plan για τα Εθνικά Πάρκα της περιοχής του Ακάμα, Κάβο Γκρέκο και για το Τρόοδος. Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να καθορίσουν τους κανονισμούς που θα ελέγχουν αυστηρά τι μπορεί και τι δεν μπορεί να αναπτυχθεί, προς το καλύτερο συμφέρον του φυσικού περιβάλλοντος, διασφαλίζοντας παράλληλα τη δημιουργία υψηλών επιπέδων τουριστικής αξίας.
8. Όλα τα έργα τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να υποχρεώνονται να συμπεριλαμβάνουν μέτρα βιωσιμότητας στα αναπτυξιακά και επιχειρησιακά τους σχέδια. Αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την εφαρμογή μιας πολιτικής διαχείρισης των στερεών αποβλήτων, η οποία θα περιλαμβάνει τη μεγιστοποίηση του όγκου της ανακύκλωσης, την ενθάρρυνση της χρήσης εναλλακτικών μέσων μεταφοράς, τη χρήση ανακυκλωμένου νερού για άρδευση των κήπων, την εγκατάσταση ενεργειακά αποδοτικών συστημάτων φωτισμού και την ενσωμάτωση τοπικών στοιχείων στην αρχιτεκτονική και τον εξωραϊσμό.

Οι παράκτιες ζώνες χαρακτηρίζονται ως ευαίσθητες και εύθραυστες περιοχές οικοσυστημάτων, όπου η άτακτη αστικοποίηση και αλόγιστη ανάπτυξη μπορούν να οδηγήσουν σε υποβάθμιση των παράκτιων βιότοπων και πόρων. Σοβαρές, άμεσες και έμμεσες επιδράσεις στο παράκτιο περιβάλλον δε θα είναι αποτέλεσμα μονάχα κλιματικών αλλαγών αλλά και των ανθρωπίνων επεμβάσεων.

Παράρτημα Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΓΙΟ

Α1. Ερωτηματολόγιο

1. Χώρα μόνιμης διαμονής;

- Κύπρος
- Ελλάδα
- Άλλη (.....)

2. Προσδιορίστε την ηλικία σας.

- 18-35 χρονών
- 36-55 χρονών
- 56 και άνω

3. Επίπεδο εκπαίδευσης

- Πρωτοβάθμια
- Δευτεροβάθμια
- Πανεπιστημιακή
- Μεταπτυχιακό
- Διδακτορικό

4. Είστε μόνιμος κάτοικος της περιοχής;

- Ναι
- Όχι

5. Εάν όχι, προσδιορίστε εάν βρίσκεστε στην περιοχή για

- Επαγγελματικούς λόγους
- Διακοπές
- Σπουδές

6. Είστε ιδιοκτήτης κάποιων από τα παρακάτω στην περιοχή της έρευνας;

- εμπορικής επιχείρησης
- τουριστικού καταλύματος ή ξενοδοχείου
- επιχείρησης εστίασης (εστιατόρια, καφετέριες, κλπ)

7. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι έχετε κατανοήσει την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στην καθημερινότητά σας;

- Πολύ υψηλό
- Υψηλό
- Ικανοποιητικό
- Μέτριο
- Χαμηλό
- Δε γνωρίζω τι είναι η κλιματική αλλαγή

8. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι έχετε κατανοήσει τον όρο «Κυκλική Οικονομία»;

- Πολύ υψηλό
- Υψηλό
- Ικανοποιητικό
- Μέτριο
- Χαμηλό
- Δε γνωρίζω τι είναι η Κυκλική Οικονομία

9. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συμμετοχή των κοινωνικών και οικονομικών ομάδων του νησιού στη λήψη αποφάσεων για την ορθή διαχείριση των πόρων του νησιού και τις αδειοδοτήσεις δραστηριοτήτων τουρισμού θα βοηθούσε στη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος;

- Πολύ υψηλό
- Υψηλό
- Ικανοποιητικό
- Μέτριο
- Χαμηλό

10. Είστε διατεθειμένοι να συνεργαστείτε με τις τοπικές και εθνικές αρχές και να συμμετέχετε σε τέτοιες επιτροπές αποφάσεων και ελέγχου δραστηριοτήτων στο νησί σας;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

11. Σε ποιο βαθμό η εφαρμογή ορίου επισκεψιμότητας σε πολυσύχναστες παραλίες και σε περιοχές φυσικού κάλλους θα βοηθήσει στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος;

- Πολύ υψηλό
- Υψηλό
- Ικανοποιητικό
- Μέτριο
- Χαμηλό

12. Πιστεύετε πως θα βοηθούσε στην προστασία του περιβάλλοντος ο περιορισμός χρήσης και στάθμευσης οχημάτων ή ακτοπλοϊκών σε ευαίσθητες περιοχές;

- Πολύ
- Αρκετά
- Ικανοποιητικά
- Μέτρια
- Καθόλου

13. Συμφωνείτε οι τουριστικές εγκαταστάσεις να βρίσκονται μακριά από το όριο της παράκτιας ζώνης;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

14. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε η επιχείρηση που έχετε ή δουλεύετε να χρησιμοποιεί τεχνολογίες καθαρισμού και επαναχρησιμοποίησης νερού;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι

- Σίγουρα όχι
- Δε γνωρίζω τέτοιες τεχνολογίες

15. Θα επιλέγατε ως ξενοδοχειακή υπηρεσία/πρακτική να κομποστοποιούνται τα απορρίμματα εστίασης με πράσινα απορρίμματα κήπου και επαναχρησιμοποίηση του κόμποστ εντός του ξενοδοχείου;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

16. Οι αλλαγές στο κλίμα αναμένεται να αλλάξουν τις μορφές τουρισμού (π.χ. αύξηση χειμερινού τουρισμού, θεματικός τουρισμός, αρχαιολογικός τουρισμός, κα.). Πιστεύετε ότι αυτό θα είχε αρνητική επίδραση στην τοπική κοινωνία του νησιού σας;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

17. Θα επενδύατε σε τέτοιου είδους νέες και εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

18. Πιστεύετε ότι αλλαγή των εποχών της τουριστικής περιόδου θα επιφέρει δυσκολίες στην τοπική κοινωνία;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

19. Στο πλαίσιο εφαρμογής μέτρων προστασίας της ακτογραμμής και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, συμφωνείτε στον περιορισμό των κατασκευών κατά μήκος της ακτής;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

20. Πιστεύετε ότι η απαγόρευση από εδώ και στο εξής ανέγερσης κατασκευών στην ακτογραμμή είναι ένα μέτρο προστασίας των ακτών που θα μπορούσε να υιοθετηθεί από τους τοπικούς παράγοντες;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να εφαρμοσθεί η ελεύθερη πρόσβαση όλων στις ακτές ;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

22. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να υπάρξει περαιτέρω περιορισμός ή και απαγόρευση των θαλάσσιων σπορ προκειμένου να προστατευθούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα από την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις στην ακτογραμμή;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

23. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να υπάρξει περιορισμός στην αλίευση ή απομάκρυνση από το θαλάσσιο περιβάλλον πρώτων υλών για οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. άμμος, κοράλλια, σφουγγάρια, αστερίες, κλπ);

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

24. Είστε διατεθειμένοι να επενδύσετε σε πράσινες υποδομές/τεχνολογίες με σκοπό τη μείωση των εκπομπών αερίου θερμοκηπίου και προστασία των θαλάσσιων πόρων (π.χ. συστήματα καθαρισμού και ανακύκλωσης νερού, φωτοβολταϊκά πάνελ, κα.);

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

25. Είστε διατεθειμένοι να υιοθετήσετε ένα πρόγραμμα για τον υπολογισμό και τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από της τουριστικές δραστηριότητες μέσα από έναν οδηγό καλών πρακτικών;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

26. Σε περίπτωση που είστε ιδιοκτήτης ξενοδοχειακής μονάδας, είστε διατεθειμένοι να ανταμείψετε της πελάτες της για εξοικονόμηση νερού και μη σπατάλη υλικών με απλά κίνητρα, της δωρεάν ποτό στο μπαρ, ή δωρεάν ξαπλώστρα στην πισίνα, κα.;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

27. Πιστεύετε ότι οι υπάρχουσες τουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να προσαρμοσθούν σε μεταβολή της τουριστικής εποχής για παράδειγμα το φθινόπωρο αντί του καλοκαιριού;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

28. Πιστεύετε ότι η περιοχή της μπορεί να γίνει κέντρο εναλλακτικού τουρισμού (π.χ. μελέτης της φύσης, θεραπευτικός τουρισμός, αγροτουρισμός, ποδηλατικός ή περιπατητικός, κατασκηνωτικός τουρισμός, κλπ);

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

29. Σε αυτήν την περίπτωση που η περιοχή της γίνει κέντρο εναλλακτικού τουρισμού πιστεύετε ότι θα υπάρχουν θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις για την περιοχή;

- Σίγουρα θετικές
- Θετικές, αλλά δεν είμαι σίγουρη/ος
- Αρνητικές αλλά δεν είμαι σίγουρη/ος
- Σίγουρα αρνητικές

Βιβλιογραφία

Κυπριακή και Ελληνική Βιβλιογραφία

Αθανασίου, Α. Λ., (2007) «Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβαλλοντική Προστασία», Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων. Διαθέσιμο στο: https://www.grhotels.gr/wp-content/uploads/2019/07/21_ΠΡΟΛΟΓΟΣ.pdf.

Ανδριώτης, Κ., (2005) «Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός», Εκδόσεις Αθανάσιος Σταμούλης.

Αντωνίου, Ά. (2010) «Η Ανατομία του Κυπριακού Τουρισμού», Πτυχιακή Εργασία. Ηράκλειο: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης. Διαθέσιμο στο: <http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/tour/2010/AntoniouAntri/attached-document-1284968243-733582-2087/Antoniou2010.pdf>.

Αντωνίου, Κ., (2020) «Πρακτικές Διαχείρισης Φυσικών Πόρων στα Νησιά της Μεσογείου για το Μετριασμό των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής», Μεταπτυχιακή διατριβή, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία, Κύπρος.

Βαρβαρέσος, Στ., (2000) «Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές», Εκδόσεις Προπομπός.

Βασιλάκης, Π., & Δούνιας, Γ. (2001) «Γενικές Οδηγίες Σύνταξης Επιχειρηματικών Σχεδίων», Ευπαλίνος – Περιοδική έκδοση του Περιφερειακού Τμήματος ΒΑ Αιγαίου του Τ.Ε.Ε., Τεύχος 5, σελ. 20-27.

Γενική Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Πολιτικής-Διεύθυνση Κλιματικής Αλλαγής & Ποιότητας της Ατμόσφαιρας, (2016) «Εθνική Στρατηγική για την Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή», Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: https://www.preventionweb.net/files/61765_06.04.2016.pdf.

Γιώρκας, Μ., (2011) «Παράκτια Τουριστική Ανάπτυξη Και Περιβάλλον στην Κύπρο», Ερευνητική Εργασία. Βέροια: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Δημοπούλου, Ε., Αβαγιανού, Θ. & Ζεντέλης, Π., (2007) «Συγκρότηση Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών για τη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών», Ελλάδα.

Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος, (2015) «Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη». Διδακτικό εγχειρίδιο. Ελλάδα: Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος. <https://www.ihu.edu.gr/icsd/docs/eisagogi-sti-viosimi-anaptyxi.pdf>.

Ε.Κε.Π.Ε.Κ. Παντείου Πανεπιστημίου, ΓΣΕΕ, ΤΕΕ, WWF Ελλάς, (2011) «Οδικός Χάρτης για την Προσαρμογή της Ελλάδας στην Κλιματική Αλλαγή», Επιστημονική Έκθεση. Αθήνα. Διαθέσιμο στο: https://www.gsee.gr/wp-content/uploads/2014/12/odikos_xartis.pdf.

Ελεγκτική Υπηρεσία της Δημοκρατίας, (2014) «Διαχείριση Παραλιών της Κύπρου», Λευκωσία, Κύπρος.

Επιτροπή Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ), (2014) «Ελληνικός Τουρισμός και Κλιματική Αλλαγή: Πολιτικές Προσαρμογής και Νέα Στρατηγική Ανάπτυξης», Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος. Διαθέσιμο στο:

http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/ΕΜΕΚΑ_tourismos_2014_.pdf.

Επιτροπή Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ), (2011) «Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα», Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος. Διαθέσιμο στο: https://www.bankofgreece.gr/Publications/Πληρης_Εκθεση.pdf.

Ευαγγελίδου, Ε., (2018) «Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή: Η Περίπτωση της Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου», Μεταπτυχιακή Διατριβή. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/11512/Evangelidou_TMS1602.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, (2014) EEA Report No 4/2014: “National adaptation policy processes in European countries — 2014”. Διαθέσιμο στο: <http://www.roikos.gr/wp-content/uploads/FEK/SOER-Synthesis2015-EL.pdf>.

Ζαχαρίου, Ρ., (2019) «Εκτίμηση της Διάβρωσης Ακτής στην Παράκτια Ζώνη της Ορόκλινης», Πτυχιακή εργασία. Λεμεσός: Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. <https://ktisis.cut.ac.cy/bitstream/10488/15519/1/Ραφαέλα%20Ζαχαρίου.pdf>.

Ζαχαριάδου, Ζ., (2013) «Κλιματική Αλλαγή και Διαχείριση Παράκτιων Τεχνικών Έργων», Θεσσαλονίκη.

Ζησιμόπουλος, Β., (2014) «Διαχείριση Τουριστικών Περιοχών, Παραλιακών Περιοχών Προωθώντας Βιώσιμες Μεθόδους και Πρότυπα Διαχείρισης τους», (ISO 13009 Beach Services Standard), Λευκωσία, Κύπρος.

Ζορπάς, Ε., (2016) «Μοντελοποίηση και Προσδιορισμός Ρυθμών Μεταβολής των Ακτογραμμών με τη Χρήση Γεωπληροφορικής: Η Περίπτωση της Πόλεως Χρυσοχούς και Λεμεσού», Πτυχιακή εργασία. Λεμεσός: Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. <https://ktisis.cut.ac.cy/handle/10488/8813>.

Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ., & Λύτρας, Π., (1998) «Εισαγωγή στον Τουρισμό», Εκδόσεις Interbooks.

Ηλιάδης, Φ., (2019) «Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης», Λευκωσία, Κύπρος.

Καρεκλά, Λ., (2015) «Οι Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής στον Παράκτιο Χώρο. Η Περίπτωση του Αστικού Συμπλέγματος Λάρνακας (Κύπρος)», Μεταπτυχιακή Διατριβή. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Διαθέσιμο στο: <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/43147/13912.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Κάσινου, Δ., (2008) «Τουρισμός, Περιβάλλον και τα Τουριστικά Καταλύματα», Εφημερίδα Δυτική Ακτή, σσ. 8-9. Διαθέσιμο στο: <http://www.eng.ucy.ac.cy/GAIA/files/33.pdf>.

Κεπεσίδου, Ό., (2018) «Κλιματική αλλαγή και βιώσιμη ανάπτυξη. Προσεγγίζοντας ζητήματα τοπικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής διαχείρισης στις παράκτιες πόλεις. Μελέτες περίπτωσης: Ρέθυμνο και Λεμεσός», Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Διαθέσιμο στο: <http://oceanis.lib2.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4333/civ45-Κεπεσίδου%20Όλγα-Διπλωματική%20Μεταπτυχιακού-%27%27Κλιματική%20αλλαγή%20και%20βιώσιμη%20ανάπτυξη...%27%27.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π., (2001) «Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον», Εκδόσεις Κριτική, Ελλάδα.

Κρητικός, Γ., (2012) «Η τουριστική ανάπτυξη και οι επιπτώσεις της στην κοινωνία και το περιβάλλον», Κρήτη: Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης.

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, «<https://www.visitcyprus.com/index.php/el>». [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, (2006) «Μελέτη για την Ανάπτυξη της Αγοράς Τουρισμού του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο», Τελική Έκθεση.

Λώλος, Γ., (2015) «Στρατηγική Μελέτη. Εκτίμηση Επιπτώσεων στο Περιβάλλον του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020». Στάδιο Μελέτης στο: Σύμβαση-Παροχή Υπηρεσιών για την εκ των Προτέρων Αξιολόγηση και Μελέτη των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020. Κύπρος: Τμήμα Γεωργίας Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο: [http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/All/02C5241CD6D16E2AC2257F37004227D5/\\$file/M20141002.pdf?OpenElement](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/All/02C5241CD6D16E2AC2257F37004227D5/$file/M20141002.pdf?OpenElement).

Μαλέκα, Δ., (2014) «Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την τουριστική μεταφορά και δραστηριότητα σε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες της Χαλκιδικής με χρήση ανάλυσης κύκλου ζωής», Διπλωματική Εργασία. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Μανώλογλου, Μ. Σ. (2017) «Ο ρόλος των Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών (Marine Protected Areas) στην Ανάπτυξη των Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού», Αθήνα.

Μερκούρη, Μ., (2005) «Βιώσιμη Ανάπτυξη Και Διαχείριση Υδατικών Πόρων», σσ. 1–134.

Ξανθός, Π. Ν. Γ., (2017) «Τουρισμός, Οικονομική Θεώρηση, Επιδράσεις στο Περιβάλλον, Νομική Αντιμετώπιση», Μεταπτυχιακή Διατριβή. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/11236/Ksanthos_Nikolaos-Georgios.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Παπαχριστοφόρου, Έ., (2016) «Προς ένα Βιώσιμο Πρότυπο Ανάπτυξης των Τουριστικών Υποδομών Φιλοξενίας στην Κύπρο», Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Διαθέσιμο στο: <https://core.ac.uk/download/pdf/81560431.pdf>.

Προεδρία (Μονάδα Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ανάπτυξης), «Μελέτη για την Εθνική Στρατηγική Τουρισμού Σύνοψη – Κύρια Πορίσματα». Λευκωσία: Υπουργείο Ενέργειας, Συγκοινωνιών και Έργων. Διαθέσιμο στο: [http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/CDF3979F7DFBA8BCC22581BC002FCEAB/\\$file/3%20Βοηθητικό%20κείμενο%20στην%20ελληνική%20γλώσσα.pdf](http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/CDF3979F7DFBA8BCC22581BC002FCEAB/$file/3%20Βοηθητικό%20κείμενο%20στην%20ελληνική%20γλώσσα.pdf).

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου,
«https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/index_gr/index_gr?OpenDocument».
[Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Τμήμα Περιβάλλοντος,
«http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/page11_gr/page11_gr?OpenDocument».
[Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Τμήμα Περιβάλλοντος, (2019) «Ετήσια Έκθεση Υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος», Λευκωσία: Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος.

Τμήμα Περιβάλλοντος, (2018) «Ετοιμασία Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών (ΟΔΠΠ) για την Περίοδο 2018 – 2028)», CYPADAPT: «Development of a national strategy for adaptation to climate change adverse impacts in Cyprus», Λευκωσία, Κύπρος. Διαθέσιμο στο: Λευκωσία: Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο: [http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/All/317E130544A7967FC22580E900475E6A/\\$file/Όροι%20Εντολής%20Στρατηγικής%20και%20Σχεδίου%20Δράσης%20ΟΔΠΠ%202018-2028.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/All/317E130544A7967FC22580E900475E6A/$file/Όροι%20Εντολής%20Στρατηγικής%20και%20Σχεδίου%20Δράσης%20ΟΔΠΠ%202018-2028.pdf).

Τμήμα Περιβάλλοντος, (2018) «1η Ετήσια Έκθεση προς το Υπουργικό Συμβούλιο Σχετικά με την Υλοποίηση των Μέτρων Προσαρμογής της Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή», Λευκωσία: Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο: [http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/All/C15CD89954708638C2257FF1003494BD/\\$file/1η%20Έκθεση%20προς%20Υπουργικό%20Συμβούλιο.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environmentnew.nsf/All/C15CD89954708638C2257FF1003494BD/$file/1η%20Έκθεση%20προς%20Υπουργικό%20Συμβούλιο.pdf).

Τούμπα, Μ., (2018) «Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβαλλοντικές Πιέσεις του Τουρισμού Στο Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον», Ερευνητική Εργασία. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Υπηρεσία Περιβάλλοντος, (2015) «Προστασία Παράκτιων Ζωνών- Μια Προτεραιότητα για την Κύπρο», Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κύπρος.

Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων (2013) «Προσχέδιο της Στρατηγικής της Κύπρου για μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική. Όραμα: Πλήρης Αξιοποίηση και Αειφόρος Οικονομική Εκμετάλλευση των Θαλασσών της Κύπρου», Λευκωσία: Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων. Διαθέσιμο στο:

[http://www.mcw.gov.cy/mcw/mcw.nsf/All/A4483BD9C853BAC8C2257C200039D5E3/\\$file/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%BC%CE%AF%CE%B1%20%CE%9F%CE%98%CE%A0-%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-03_10_2013.pdf](http://www.mcw.gov.cy/mcw/mcw.nsf/All/A4483BD9C853BAC8C2257C200039D5E3/$file/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%BC%CE%AF%CE%B1%20%CE%9F%CE%98%CE%A0-%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-03_10_2013.pdf)

Υπουργείο Οικονομικών Κυπριακής Δημοκρατίας & Ευρωπαϊκή Ένωση, (2018) «Ετοιμασία Στρατηγικής & Σχεδίου Δράσης για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών (ΟΔΠΠ) Κύπρου για την Περίοδο 2018 – 2028», Τελική Δημόσια Παρουσίαση: «Εθνική Στρατηγική & Σχέδιο Δράσης Για Την ΟΔΠΖ», Λευκωσία: Κυπριακή Δημοκρατία.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Alexandrakis, G., Manasakis, C. & Kampanis, N.A., (2015) «Valuating the effects of beach erosion to tourism revenue. A management perspective». *Ocean & Coastal Management*, Vol 111 , pp. 1-11.

Alkalay, R., Pasternak, G. & Zask, A., (2007) «Clean-coast index-A New Approach for Beach Cleanliness Assessment», *Ocean and Coastal Management*, 50(5-6), pp. 352-362. doi: 10.1016/j.ocecoaman.2006.10.002. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Briefs, S. & Environmental, I. N., (2016) Theodoros Zachariadis.

Change, C., Assessment, R. & Report, E., (2016) «Climate Change Risk Assessment. The Cyprus Climate Change Risk Assessment».

Collins, M. et al., (2013) «Long-term Climate Change: Projections, Commitments and Irreversibility». In: *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Stocker, T.F., et al. (eds.)], Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA: Cambridge University Press.

CYMEPA, «<http://www.cymepa.org.cy/el/page/home>» [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

CYPADAPT, (2013) «Report on the future climate change impact, vulnerability and adaptation assessment for the case of Cyprus», Deliverable 3.4, project CYPADAPT LIFE10 ENV/CY/000723. Διαθέσιμο στο: <http://uest.ntua.gr/cypadapt/wp-content/uploads/DELIVERABLE3.4.pdf>. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Cypadapt, (2014) «Ανάπτυξη Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στις Αρνητικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής στην Κύπρο. Εθνικό Σχέδιο Προσαρμογής της Κύπρου στην Κλιματική Αλλαγή», Τμήμα Περιβάλλοντος Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος (ΥΓΦΠΠ), Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) & Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (ΕΑΑ). <http://cypadapt.uest.gr>

Department of Environment, (2006) «A strategic approach to the management of the Cyprus coastal zone», Report by the Republic of Cyprus under the Chapter VI. 1-2 of the Recommendation of the European Parliament and of the Council concerning the implementation of Integrated Coastal Zone Management in Europe (2002/413/EC)” European Commission. Ministry of Agriculture, Natural Resources and Environment, Republic of Cyprus, Nicosia.

Davies T. & Cahill S., (2000) «Environmental implication of the tourism industry», Discussion Paper 00-14. Resources for the future. Διαθέσιμο στο: <https://www.csu.edu/cerc/documents/EnvironmentalImplicationsTourismIndustry2000.pdf>. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Deputy Ministry of Tourism, (2013) «The Blue Flags in Cyprus», Nicosia: Deputy Ministry of Tourism.

Enoros Consulting Ltd – Symmetron MRC Institute Ltd, (2012) «Έρευνα Αγοράς για τον Τουρισμό Ειδικών Ενδιαφερόντων σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία», Έκθεση 1η: Έκθεση Έρευνας. Λευκωσία: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού. Διαθέσιμο στο: [http://www.tourism.gov.cy/tourism/tourism.nsf/All/7C2225215D16DCFDC2258496002E5505/\\$file/Meleti.pdf?OpenElement](http://www.tourism.gov.cy/tourism/tourism.nsf/All/7C2225215D16DCFDC2258496002E5505/$file/Meleti.pdf?OpenElement). [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

European Environment Agency (E. E. A. R.), (2012) «European Bathing Water Quality In 2011», (3). European Union.

European Commission, (2013) «Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Environmental Impact Assessment».

European Union, (2009) «Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean», Official Journal of the European Union, 1(May 1992), pp. 19–28. Διαθέσιμο στο: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0204\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0204(01)&from=EN). [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

European Commission, (2008) «Attitudes of European Citizens Towards the Environment», Special Eurobarometer, 68(2), pp. 1–94. Διαθέσιμο στο: http://www.socioilogo.com/Attitudes_Europeans_MD_2007.pdf. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

European Commission (1999) «SWOT Analysis». Στο: “Evaluating socio-economic programmes: Principal evaluation techniques and tools”, Volume 3, MEANS Collection, EC Structural Funds, Luxembourg, pp. 41-45.

Ghilardi-Lopes, N. P. et al. (2015) «On the Perceptions and Conceptions of Tourists with regard to Global Environmental Changes and their Consequences for Coastal and Marine Environments: A Case Study of the Northern São Paulo State Coast, Brazil», Marine Policy. Elsevier, 57, pp. 85–92. doi: 10.1016/j.marpol.2015.03.005. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Giannakopoulos, C., et al.,(2005) «Climate change impacts in the Mediterranean resulting from a 2°C global temperature rise. A report for WWF».

Gössling S., Peeters P., Hall C.M, Ceron J.-P., Dubois G., Lehmann V. & Scott D.,(2012) «Tourism and water use: Supply, demand, and security, An international review», *Tourism Management*, Volume 33, Issue 1, pp. 1–15. Διαθέσιμο στο Science Direct: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517711000793>.

Gössling S., (2002) «Global environmental consequences of tourism», *Global Environmental Change*, Vol12, pp. 283–302, Institute of Cultural Geography, Germany. Διαθέσιμο στο: http://ssu.ac.ir/cms/fileadmin/user_upload/Moavenatha/Mbehdashti/Pishgiri_Bimariha/00malt2/27.pdf.

Hartley, B. L. et al. (2018) «Exploring Public Views on Marine Litter in Europe: Perceived Causes, Consequences and Pathways to Change», *Marine Pollution Bulletin*. Elsevier, 133(May), pp. 945–955. doi: 10.1016/j.marpolbul.2018.05.061. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), (2007) «Climate Change 2007: Impacts, Adaptation, and Vulnerability». Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Parry, Martin L., Canziani, Osvaldo F., Palutikof, Jean P., van der Linden, Paul J., and Hanson, Clair E. (eds.)].Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

International Maritime Organization (IMO), «<http://www.imo.org/en/MediaCentre/HotTopics/marinelitter/Pages/default.aspx>». [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

International Union for Conservation of Nature (IUCN), «<https://www.iucn.org/theme/climate-change>». [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Kim K., Uysal M. & Sirgy M.J., (2012) «How does tourism in a community impact the quality of life of community residents?», *Tourism Management*, 36. Διαθέσιμο στο Science Direct: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517712001471>).

Kotios A., Plageras P., Galanos G., Koutoulakis M. & Saratsis Y., (2009) «The Impact of Tourism on Water Demand and Wetlands: Searching for a Sustainable Coexistence», *Discussion Papers Series*, Volume 15, Issue 4, pp. 71-88, University of Thessaly. Διαθέσιμο στο: http://www.prd.uth.gr/uploads/discussion_papers/2009/uth-prd-dp-2009-04_en.pdf.

Kosciusko-Morizet, N. (2008) «Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών της Μεσογείου», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:JOL_2009_034_R_0017_01&from=EL. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Koutrakis, E. T. et al., (2010) «Public Stakeholders' Perception of ICZM and Coastal Erosion in the Mediterranean», *Coastal Management*, 38(4), pp. 354–377. doi: 10.1080/08920753.2010.487148. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Lorenzoni, I. & Pidgeon, N. F., (2006) «Public Views on Climate Change: European and USA Perspectives», *Climatic Change*, 77(1-2), pp. 73-95. doi: 10.1007/s10584-006-9072-z. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

McLean, R., Tsyban, A., Burkett, V., Codignotto, J.O., Forbes, D.L., Mimura, N., Beamish, R.J. & Ittekkot, V., (2001) «Coastal zone and marine ecosystems», *Climate Change 2001: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, J.J. McCarthy, O.F. Canziani, N.A. Leary, D.J. Dokken & K.S. White, Eds., Cambridge University Press, Cambridge, pp.343-380.

Ocean conservancy, (2020), «Together we are Team Ocean».

Plans, A. , (no date) «Eu Project COASTANCE FINAL REPORT Formulation of Territorial Action Plans for Coastal Protection and Management».

Plans, T. A., (no date), «REPORT D1 Regional Policies and Littoral Management Practices».

Purvis, B., Mao, Y. & Robinson, D., (2019) «Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins», *Sustainability Science*. Springer Japan, 14(3), pp. 681-695. doi: 10.1007/s11625-018-0627-5.

RAI Consultants Public Ltd, (2005) «Μελέτη για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις του Τουρισμού. Τελική Έκθεση Συμπερασμάτων». Λευκωσία: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού.

http://media.visitcyprus.com/media/b2b_gr/Research_Projects/Meleti_Koinonikes_Epibtosis_Tourismou_2005.pdf

RAI Consultants Public Ltd, (2006) «Μελέτη για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Αγοράς Τουρισμού στην Κύπρο. Τελική Έκθεση Αποτελεσμάτων», Λευκωσία: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού. Διαθέσιμο στο: [http://www.tourism.gov.cy/tourism/tourism.nsf/All/F0F611CDBF267513C2258496002A5B5A/\\$file/Ellada.pdf?OpenElement](http://www.tourism.gov.cy/tourism/tourism.nsf/All/F0F611CDBF267513C2258496002A5B5A/$file/Ellada.pdf?OpenElement).

Rivera, A., (2008) «Emerging Issues», 35(2), pp. 73-87. Διαθέσιμο στο: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/12079/brochure-microplastics.pdf?sequence=1&isAllowed> . [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Science-policy, M. N.,(2019) «Risks Associated to Climate and Environmental Changes In The».

Sæþórsdóttir, A. D., (2013) «Managing popularity: Changes in tourist attitudes in a wilderness destination». *Tourism Management Perspectives*. 7, pp.47-58.

Seeteram, N. et al. (2019) «Reconciling Economic Impacts and Stakeholder Perception: A Management Challenge in Florida Gulf Coast Fisheries», *Marine Policy*. Elsevier Ltd, 108 (June), p. 103628. doi: 10.1016/j.marpol.2019.103628. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

The Cyprus Institute, «<https://www.cyi.ac.cy/index.php/eewrc/eewrc-research-projects/climate-change-and-impact.html>». [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

The European Commission's science and knowledge service, «<https://ec.europa.eu/jrc/en/peseta-ii>». [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

The Intergovernmental Panel on Climate Change, «<https://www.ipcc.ch/>». [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

UNEP/MAP, (2016) «Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025. Investing in Environmental Sustainability to Achieve Social and Economic Development». Διαθέσιμο στο: [moz-extension://01732e92-59fe-42e0-b2d7ed532589f94e/enhanced-reader.html?openApp&pdf=https%3A%2F%2Fwedocs.unep.org%2Fbitstream%2Fhandle%2F20.500.11822%2F7097%2Fmssd_2016_2025_eng.pdf%3Fsequence%3D1%26isAllowed%3Dy](https://www.unep.org/moz-extension://01732e92-59fe-42e0-b2d7ed532589f94e/enhanced-reader.html?openApp&pdf=https%3A%2F%2Fwedocs.unep.org%2Fbitstream%2Fhandle%2F20.500.11822%2F7097%2Fmssd_2016_2025_eng.pdf%3Fsequence%3D1%26isAllowed%3Dy). [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

UNEP, (2015) «Making Tourism More Sustainable», UNEP, 53(9), pp. 1689–1699.

UNESCO, (2012) «Coastal Management Approaches for Sea Level Related Hazards Case studies and Good Practices», pp. 1–53. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

UNEP-MAP, (2012) «State of the Marine and Coastal Mediterranean», p. 96.

United Nations. «Sustainable Development Goals», <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>>. [Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]

Zorpas, A. A. et al., (2008) «Mediterranean Standard for Sustainable Tourism (MESST) - General Requirements, Objectives and the Philosophy of MESST», WIT Transactions on Ecology and the Environment, 115(January 2018), pp. 85–94. doi: 10.2495/ST080091.[Τελευταία Πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2020]